

CAPUT IV.

De Tutela et Testamentis.

DUBIUM I.

Quid sit Tutela et Curatela.

917. *Quibus detur tutor, et quibus curator.* — 918. *Ad quae teneantur tutores et curatores. — An pupilli et minores possint se naturaliter obligare sine consensu tutorum, etc.* (Vide infra vers. 6. Pupillus).

Tutela et
curatela,
quid.

917. — « Resp. Sunt quasi contractus,
« quibus tutor et curator, ad procuranda
« bona et commoda minorum cujuscum-
« que sexus, qui vel parente carènt, vel
« sub ejus potestate constituti non sunt,
« obligatur ex justitia, perinde ac si ex
« contractu ea obligatio suscepta fuisset;
« supplente nimirum lege vel magistratu
« vim contractus.

Tutor et
curator, in
quo differ-
rant.

« Differunt tutor et curator, quod *tutor*
« solum datur impuberibus, etiam invitis.
« Et principaliter datur personis, ut curet
« earum educationem et institutionem;
« secundario verò datur etiam bonis illa-
« rum respectu omnium negotiorum. —
« *Curator* vero datur minoribus, post an-
« nos expletos pubertatis, usque ad an-
« num 25 completum; nec communi jure
« datur invitis, nisi in certis casibus, et
« datur principaliter rebus minorum, se-
« cundario personis.

« Unde, pro directione in foro conscien-
« tia, ex jure tum naturali tum positivo
« communi, resolves ex Laymann et Tan-
« ner¹, Bonacina²:

Obligatio-
nes tutoris
et curato-
ris.

918. — « 1°. Tutores, sive sint testamen-
« tarii, hoc est relictis ex testamento aut
« codicillo patris; sive sint dativi, hoc est
« constituti a iudice aut magistratu; sive
« sint legitimi, hoc est praescripti a lege
« (qualis prae caeteris est mater, si velit,
« et promittat se non transiturem ad alias
« nuptias, quin prius tutelam abdicet, et
« rationem reddat: dein avia et consan-
« guinei proximiores idonei tenentur, uti

« et curatores, jurare se fideliter officium
« suum facturos, ac fidejussorem dare,
« rem minoris salvam et integram resti-
« tuendam. Et universim tacite omnia eo-
« rum bona sunt hypothecata minori: ita
« ut ad quemcumque pervenerint, possit
« illa minor sibi vindicare, ut sibi satisfiat,
« si quid illorum culpa est passus. — Vide
« Tanner³, Laymann⁴, Bonacina⁵.

« 2°. Bona minorum tenetur tutor vel
« curator administrare ea cura quam di-
« ligens paterfamilias propriis suis rebus
« adhiberet, tam impediendo et praeca-
« vendo damna, quam procurando com-
« moda et lucra minoris; alioqui damnum
« et defectus congrui lucri ipsi imputabi-
« tur, et tenebitur etiam in conscientia ad
« restitutionem. — Vide supra, *Lib. II*,
« *tract. 3, cap. 2, dub. 3, resp. VI*.

« 3°. Bona immobilia minorum, aut alia
« pretiosa quae possunt servari, non pos-
« sunt alienari, saltem sine iudicis de-
« creto ». — [Sicut neque mobilia quae
« servari possunt, etsi adsit consensus tu-
« toris. Salmant.⁶].

« 4°. Tutori aut curator, et personis ei
« subjectis, nihil licet emere, sive per se
« sive per alium, ex ullis bonis minoris,
« quamdiu illi tales sunt: nisi cum aucto-
« ritate iudicis, aut cum ejus decreto bona
« pupillorum publice, per juratum vendi-
« torem omnibus venalia exponuntur.

« 5°. Sine decreto iudicis non potest
« minor remittere, vel renunciare haere-
« ditati, legatis, fideicommissis aliisque

Actus qui-
bus mino-
res et pu-
pilli inter-
dicuntur.

Laym., lib. 3, tr. 4, de Factis et Contract., cap. 9. —
¹ Theol. scholast., tom. 3, in 2^{ae} 2^{ae}, disp. 4, qu. 7, dub. 10.
— ² Disp. 3, de Contract., qu. 19. — ³ Tom. 3, in 2^{ae} 2^{ae},

disp. 4, qu. 7, dub. 10, n. 272, 273, 277 et 278. — ⁴ Lib. 3, tr. 4,
de Factis et Contract., cap. 9, num. 3. — ⁵ Disp. 3, qu. 19,
punct. 2 et seqq. — ⁶ Tr. 14, de Contract., cap. 1, n. 40.

« juribus sibi acquisitis. Si tamen religio-
« nem ingressus sit, potest bona alienare;
« quia moritur quasi.

« 6°. Pupillus dum infans est, hoc est
« minor septennio, vel infantiae proximus
« (ita ut, si masculus est, non expleverit
« annum decimum cum dimidio; si femina,
« nonum cum dimidio), nihil per se effi-
« cere potest, quo ullo modo vel alteri
« obligetur, vel alium sibi obliget. At pu-
« bertati proximus obligare quidem sibi
« potest alium, sed non se alteri, saltem
« civiliter. — Sanchez¹, Lessius², Lay-
« mann³ ».

Certum est 1°. Quod minor aut pupil-
lus, etiam sine consensu tutoris vel cura-
toris, possunt se obligare circa bona ca-
strensia, vel quasi castrensia; quia de his
liberam administrationem habent. — Vide
Salmant.⁴

Certum est 2°. Quod non possunt se
obligare circa bona immobilia sine iudicis
auctoritate, ex lege *Lex quae 22, C. de
administr. tut.*, quia jus omnino irritat
ipsorum conventiones, ut habetur in lege
*Si ad resolvendam 7, C. de praediis et
aliis reb. minor.*

3°. Circa autem mobilia nequeunt se
obligare, saltem civiliter, sine consensu
tutoris vel curatoris. — Salmant.⁵

Sed quaestio est: *an pupillus vel minor,
circa praedicta bona mobilia, si contrahant
sine auctoritate tutoris vel curatoris, re-
maneant naturaliter obligati?* — Certum
est quod si pupillus aut minor contrahant
cum tutore vel curatore, minime obligan-
tur, ex lege *Non licet, ff. de contrah. empt.,
et lege Pupillus, ff. de auct. et cons. tutor.*

¹ De Matrim., lib. 6, disp. 38, n. 4. — ² Cap. 17, n. 61.
— ³ Lib. 3, tr. 4, cap. 9, n. 7 et 8. — ⁴ Tr. 14, de Contract.,
cap. 1, n. 39. — ⁵ Loc. cit., n. 41. — ⁶ De Matrim., lib. 6,
disp. 38, n. 24. — ⁷ Disp. 22, n. 286 et 293. — ⁸ Loc. cit.,
n. 42. — *Lex Pupillus*, de oblig. et act., juncta glossa. —
⁹ Loc. cit., num. 288. — ¹⁰ Cap. 17, num. 61. — ¹¹ Loc. cit.,
num. 21 et 24. — ¹² Lib. 3, tr. 4, cap. 9, num. 7. — ¹³ Tr. 32,

Pariter idem communiter traditur a docto-
ribus, si pupillus non sit pubertati proxi-
mus; ut docent Sanchez⁶, Lugo⁷ et Sal-
mant.⁸; et patet ex lege *Pupillus 58*
[al. 59], ff. *de obligat. et action.*

Si vero *pupillus sit pubertati proxi-
mus, et contrahat cum extraneis*, hic quaer-
ritur: *an maneat naturaliter obligatus?*

Prima sententia affirmat; et hanc tenent
Lugo⁹, Lessius¹⁰, Sanchez¹¹, Lay-
mann¹², Palaus¹³; et Salmant.¹⁴ cum Na-
varro, Reginaldo, Filliuccio, Rebello, Tan-
ner et Diana. — Ratio 1^a istorum: quia
fidejussor pupilli remanet civiliter et natu-
raliter obligatus; ex communi sententia,
ut asserunt Salmant.¹⁵, ex lege *fin. ff. de
jurejur.*, et lege *Marcellus 25, ff. de fide-
jussor.* Ergo, si fidejussor (arguunt) jam
obligatur, etiam pupillus obligatus intelli-
gi debet; nam, deficiente obligatione
principalis, deficere debet etiam obligatio
fidejussoris, ut docet communis sententia,
ex lege *Cum lex 46, ff. de fidejussor.* Sed
haec ratio non satis evincit, quia probat
nimis; probat enim quod pupillus etiam
civiliter teneatur. — Ratio potior est: quia
ex lege *Novatio, ff. de novation.*, habetur
pupillum obligari naturaliter, si promittit
sine auctoritate tutoris; cum in praefata
lege dicantur creditores esse satisfaciendi
a), dummodo sequens obligatio aut civi-
liter teneat, aut naturaliter, ut puta, si
*pupillus sine tutoris auctoritate promi-
serit.*

Secunda vero sententia negat, pupil-
lum vel minorem remanere naturaliter
obligatum. Et hanc tenent Bonacina¹⁶;
item Covarruvias^{b)}, Bañez^{c)}, Rodriguez^{c)},

disp. 1, punct. 4, § 4, n. 9. — ¹⁴ Loc. cit., n. 45. — *Navar.*,
Consil., lib. 4, de desponsat. impuber., consil. 4, n. 11. —
Regin., lib. 25, n. 149. — *Fill.*, tr. 33, num. 43. — *Rebel.*,
part. 2, lib. 1, qu. 8, n. 27. — *Tamm.*, tom. 3, disp. 4, qu. 6,
dub. 11, n. 310. — *Diana*, part. 3, tr. 5, resol. 44. — ¹⁵ Loc.
cit., num. 45. — ¹⁶ Disp. 3, de Contract., qu. 1, punct. 5,
num. 7.

Puberta-
ti proximus
contrahens
cum extra-
neis, juxta
alios obli-
gatur natu-
raliter.

Prior opi-
nio S. Do-
ctori ve-
rior.

Pupillus
non tenetur
solvere pro-
missum.

Idem est
de minore
respectu cu-
ratoris.

Juxta a-
lios non o-
bligatur.

918. — *a)* *Lex Novatio* loquitur de quacum-
que obligatione: « Qualiscumque igitur, inquit,
obligatio sit, quae praecessit, novari verbis
potest, dummodo, etc. », ut habetur apud S. Al-
phonsum.

b) Covarruvias, in cap. Quamvis pactum,
part. 2, § 4, n. 7 et 8, plane concordat, etsi
de pupillo in terminis non loquatur; dicit enim

per legem civilem, quae aliquem contractum
prohibeat eique resistat, tolli obligationem
etiam naturalem.

c) Bañez et Rodriguez citantur quidem
hic a Salmant.; sed nec Bañez, in *2am 2ae*,
qu. 32, art. 7; nec Rodriguez, *Sum., part. 1,*
cap. 188, (al. 189), n. 1 et 3, hanc sententiam
tuentur.

Dicastillus, etc., apud Salmant.¹; et vo-
cant probabilem Sanchez² et Diana³. —
Ratio, quia ex lege *Quod pupillus 41*,
ff. *de cond. indeb.*, et ex lege *Pupillus 58*,
[al. 59], ff. *de obl. et act.*, expresse negatur,
pupillum naturaliter obligari; et praecise
in dicta lege 58, sic dicitur: *Pupillus mu-
tuam pecuniam accipiendo, ne quidem jure
naturali obligatur.* Sed haec ratio non
videtur firma; nam ibi casus est de pu-
pillo infante, ut exponit Glossa. Unde alia
Glossa in dictam leg. *Novatio* ait tam re-
latam legem *Pupillus* quam alias, tantum
de pupillo infante intelligendas esse. —
Hinc prima sententia verior mihi videtur.

Caeterum probabilissimum est quod
pupillus non teneaturolvere quod pro-
misit; ut tenet Lugo⁴ cum Soto^{d)}, Mo-
lina^{d)}, Covarruvias^{d)}, etc. Et probabile
putant Salmant.⁵ cum Sanchez, Reginal-
do, etc. ^{e)}. — Ratio, quia cui competit actio
ad repetendum, competit etiam exceptio
ad retinendum, ex lege 8, ff. *de doli mali
except.*, et ex reg. juris 71 in 6°, ubi: *Qui
ad agendum admittitur, est ad excipien-
dum multo magis admittendus.* Vide dicta
n. 890, v. *Ratio.*

« 7°. Eadem est ratio minoris, si cura-
« torem habeat: quem, si semel suscepe-
« rit, tenetur illi subesse jure communi

Dicast., lib. 2, tr. 3, disp. 1, dub. 14, num. 283. — ¹ Tr. 14,
cap. 1, n. 44. — ² De Matr., lib. 6, disp. 38, n. 20, i. f. —
³ Part. 3, tr. 5, resol. 44. — *Glossa*, in leg. *Novatio*, ad
v. *Promiserit.* — ⁴ Disp. 22, n. 300. — ⁵ Loc. cit., n. 47. —

d) Auctores isti a Lugo citantur, non qui-
dem pro casu de quo hic agitur, sed pro alio
simili, de quo ibidem tractat Lugo: « Item,
ait Lugo, in simili casu de debente pecuniam
ludo amissam [posse scil. petenti negari], quam
si solvisset, posset in judicio repetere docent...
Sotus, Covarr., Molina »; quod utique tenent
Sotus, de *just. et jure*, lib. 4, qu. 5, art. 2,
v. *Unum autem*; Molina, *disp. 515, n. 8*;
Covarruvias, in *Reg. Peccatum*, part. 2, § 4,
n. 8, v. *Sed et semota.*

e) Si minor, praetermissis conditionibus
quas lex apposit, contraxerit, contractus est
rescindibilis, et iudex potest decernere resti-
tutionem in integrum; sed non est ubique
eadem de hac re legis dispositio. — In jure
Gallico (Cod. 1305) et *Anglico* conceditur mi-
nori rescissio, non ad libitum, sed tantum
si ex contractu sine debita assistentia inito
laesus fuerit, ex adagio: « Minor restituitur
non ut minor, sed ut laesus ». In jure *Italico*
(Cod. 1303); *Austriaco* (Cod. 865); *Hispanico*

« usque ad annum 25 expletum; et si litem
« habeat, tenetur ad eam sumere curato-
« rem, exceptis tamen causis spiritualibus.
« Quod si curatore careat, valent acta per
« illos, ita tamen ut si laesi sint, restituan-
« tur in integrum. — Vide auctores cita-
« tos, et Bonacina⁶.

« 8°. Etsi minores sine curatorum au-
« ctoritate donare non possint, nisi quae
« ejus conditionis adolescentes donare so-
« lent (in iis enim praesumitur tacitus con-
« sensus curatoris): qui tamen dona ab iis
« accepit non tenetur restituere, nisi repe-
« tantur legitime; quia probabile est va-
« lere naturaliter, tametsi non civiliter. —
« Molina, Lugo, Trullench, Diana⁷.

« 9°. Tenentur curatores et tutores sin-
« gulis annis administrationis rationem
« reddere: ubi, si quis deses aut noxius
« reperiat, amovendus est imposita sa-
« tisfactione, aliisque subrogandus.

« 10°. Si tutor vel curator, post ratio-
« nes officii redditas, fidelis deprehensus
« fuerit, debetur ei praemium: quod qui-
« busdam locis est vigesima pars redi-
« tuum bonorum omnium minoris, in aliis
« autem decima pars.

« 11°. Porro, qui non possint esse tuto-
« res et curatores, et qui a tutela et cura-
« tela excusentur, ne iis imponi possint,

Sanct., de Matrim., lib. 6, disp. 38, n. 20, i. f. — *Regin.*, lib. 25,
n. 151. — ⁶ Disp. 3, de Contract., qu. 1, punct. ult. — *Molina*,
disp. 277, n. 5. — *Lugo*, disp. 23, sect. 10, n. 143. — *Trull.*,
lib. 7, cap. 17, dub. 8, n. 3. — ⁷ Part. 8, tr. 6, resol. 4 et 7.

(Cod. 1300); et *Germanico* (Cod. 107-113), minor
nullam potest civilem obligationem contra-
here; ideoque potest rescindere contractum,
quin se laesum fuisse probare teneatur. —
Rescissionem petere possunt tum administra-
tor bonorum minoris, tum ipse minor, tum
ejus haeredes; minime vero illi qui cum mi-
nore contraxerunt. — A rescissionis beneficio
excluditur minor qui se fraudulenter *majo-
rem* asseruit; vel qui major factus approbavit
contractum a se minore initum (*Gall.* 1310;
Ital. 1305; *Austr.* 866; *Hispan.* 1302; *Germ.* 109).
— Praeterea, tenetur ad restitutionem, si con-
trahendo alios deceperit, vel damnificaverit.
Ita ex omni jure. In Germania tamen pars
quae cum minore contraxit, quandiu consen-
sus necessarius datus non fuerit, a contractu
resilire potest, si consensus defectum vel mi-
norennitatem ignoraverit (Cod. 108). — In va-
riis locis (*Gall.* 1312; *Ital.* 1307-1309; *Hispan.*
1304, 1314), viget juris dispositio, ut in casu
rescissionis minor non teneatur rem acceptam

Accipiens
dona a mi-
nore, quan-
do teneatur
restituere.

Curator
et tutor,
quando ra-
tionem red-
dere te-
neantur.

Qui ne-
queant esse
tutores vel
curatores.

« v. gr. habentes quinque filios superstites, « pauperes, etc.: vide apud Tanner ¹, et « Sà ², ubi sic habet: Tutor non potest esse « minor 25 annis, nisi forte mater; nec « religiosus; nec femina, nisi mater aut « avia [et uxor, casu ante dicto]; nec cle- « ricus in sacris, si non vult; nec episco- « pus, nisi miserabilium [personarum]. « Horum vero tutelam suscipere tenentur

« et episcopi, et clerici, et religiosi: quod « ego (inquit) de religiosis in universum « non admitto. — Vide Laymann ³.
« 12°. Si tutor et curator, cum tene- « rentur negotiari, omiserunt, possunt pu- « pilli ab eis accipere quinque pro cen- « tum. — Sà ⁴. Vide etiam Navarrum ⁵.
« Plura vide supra, Lib. III, tract. 3, « cap. 2, dub. 3 ».

DUBIUM II.

Quid et quotuplex sit Testamentum.

919. Quid sit testamentum. De requisitis ad codicillum, et quid importet clausula codicil- laris. — 920. Quotuplex est testamentum. — 921. Ex quibus capitibus testamentum est nullum. — 922. Quid, si desint solemnitates, et sit testamentum ad pias causas. — 923. Quid, si constat haeredi voluntas testatoris. — 924. Quid, si non constat, an ipse teneatur credere uni testi. Et an testamentum nullum valeat quoad legata pia. — 925. Quid, si testamentum factum sit ab hominibus rusticianis. — 926. Quid, si tem- pore pestis. — 927. An testamentum sine solemnitatibus obliget in conscientia. — 928. Vide alios casus. — 929. Quid de testamento clericorum, novitiorum et militum. — 930. Dub. 1. An legatum relictum virgini, ut nubat, possit ei dari, si fiat reli- giosa. — Dub. 2. An legatum relictum civibus loci possit dari extraneis. — Dub. 3. An legatum relictum orphanis possit dari eis qui parentes habent inutiles. — Dub. 4. An legatum relictum puellis ut nubant, possit dari eis quae sine dote jam nupsierint. — Dub. 5. An legatum relictum puellis nupturis, possit dari viduis ut iterum nubant. — Dub. 6. An legatum relictum virginibus nubendis possit dari virgini corruptae. — Dub. 7. An legatum relictum puellae ut remaneat virgo, debeatur ei si nubat. — Dub. 8. An legatum relictum puellae ut nubat, transeat ad ejus haeredes si ante nuptias moriatur. — Dub. 9. An legatum relictum pro fabrica ecclesiae possit expendi in alia divino cultui necessaria. — Dub. 10. Quomodo distribuendum legatum relictum pauperibus. — 931. Qu. 1. An ultimae voluntates possint commutari a Papa sine causa. — Qu. 2. An ab episcopis cum justa causa. Dub. 1. An tunc requiratur consensus haeredis et legatarii. Dub. 2. Quae sint causae justae ad commutandum.

919. — « Resp. I^o. Testamentum est vo- « luntatis justa sententia de eo quod quis « post mortem suam fieri vult, cum dire- « cta haeredis institutione. Quod additur, « ut distinguatur a reliquis ultimis volun- « tibus. — Nam differt a legato, seu fidei- « commissio partiali, quod hoc sit donatio « quaedam a defuncto relicta, et ab hae- « rede praestanda ». [Legata accipienda

sunt a manu haeredis. Vide Salmant. ⁶]. « A codicillo vero differt, quia codicillus « est quasi testamentum imperfectum; et « non fit ad instituendum haeredem (nisi « ex privilegio, v. gr. in militia), sed ad « aliquid in testamento explicandum, ad- « dendum, mutandum, detrahendum, vel « ad legata instituenda ^a). — Vide Lay- « mann ⁷, Tanner ⁸, Lessium ⁹, Bonacina ¹⁰ ».

Codicillus, quid.

Requisi- ta ad testa- mentum clausum.

¹ Tom. 3, disp. 4, qu. 7, dub. 10, num. 275 et 276. — ² V. Minor, n. 11. — ³ Lib. 3, tr. 4, cap. 9, n. 4. — ⁴ V. Cu- rator, n. 1. — ⁵ Man., cap. 25, n. 66. — ⁶ Tr. 14, cap. 5,

n. 178. — ⁷ Lib. 3, tr. 5, cap. 1. — ⁸ Tom. 3, disp. 4, qu. 7, dub. 11, in princ. — ⁹ Cap. 19, dub. 1. — ¹⁰ Disp. 3, de Contract., qu. 17, punct. 1.

restituere, nisi in quantum res adhuc existit in se vel in aequivalenti; dum altera pars totum, quod recepit, restituere tenetur.

919. — ^a) Ex jure hodierno non requiritur in testamento formalis institutio haeredis; sed admittitur quaecumque denominatio, dum- modo clare exprimat quomodo testator de

suis bonis, pro tempore suam mortem subse- cuturo, disponere intendat. — Juxta leges ho- die vigentes codicillus habetur communiter ad instar novi testamenti; secus tamen est in Austria (Cod. 552). — In jure Gallico (cod. 1002) nullum adest discrimen inter haeredem ex testamento et legatarium. Tres in dispositio-

Ad codicillum, sive nuncupativum, sive in scriptis, sufficiunt quinque testes, etiam non rogati, et feminae (quamvis ad codi- cillum in scriptis requiratur testium sub- scriptio), ex lege ult. C. de codicill. — Ad codicillum vero inter liberos et milites sufficiunt duo testes. Vide Lugo ¹.

Hic notandum cum eodem Lugo ², quod clausula in testamento apposita, scilicet, quod si illud non valeat ut testamentum, valeat ut codicillus, importat ut, si testa- mentum sit nullum sive ob defectum so- lemnitatis sive ob praeteritionem haeredis necessarii, haeres ab intestato debeat solvere legata, ex authent. Ex causa, C. de liberis praeterit. ; et insuper ipse teneatur haereditatem restituere haeredi in illo te- stamento instituto, retenta sibi quarta tre- bellianica, ut colligitur ex lege Posthu- mus, § Si paganus, ff. de injusto rupto testam. ; et si est haeres necessarius, re- tenta sibi portione debita.

920. — « Resp. II°. Testamentum est du- « plex:

« 1°. In scriptis, seu clausum: quod « testamentum testator, sive sua sive al- « terius manu scriptum, septem testibus « idoneis, — non defectuosius, non caecis, « non surdis, mutis, nec furiosis, prodigis, « infantibus, religiosis, cognatis qui in te- « statoris potestate sunt ». [Adde infames de jure, fratres, patrem testatoris, qui sunt in ejus potestate. Viva ³, Salmant. ⁴. Adde haeredem; sed non legatarios, non tuto- res, etc. Viva et Salmant.; nec religio- sos, etsi isti peccent, si testentur ^a) sine

¹ Disp. 24, n. 15. — ² Loc. cit., n. 17. — ³ De Contract., qu. 10, art. 1, n. 4. — ⁴ Tr. 14, cap. 5, n. 10. — Viva, loc. cit. — Salmant., loc. cit., num. 10. — ⁵ Loc. cit., n. 4. — ⁶ Lib. 3, tr. 5, cap. 1, n. 3. — ⁷ Disp. 3, de Contract., qu. 17, punct. 1, num. 9 et 10. — ⁸ Loc. cit., num. 15. — ⁹ Loc. cit.,

licentia. Viva ⁵]; « quibus adde ipsum hae- « redem, et qui in ejus sunt potestate; — « sed masculis, puberibus, liberis, ad id « rogatis et vocatis, coram offert, profi- « tendo id esse suum testamentum: tum, « si possit, manu sua subscribit, alioqui « octavus pro eo testis; dein omnes et sin- « guli septem testes eodem tempore sub- « scribunt, si possint, per seipsos, pro- « prioque vel alieno, aut communi omnes « sigillo consignant. — Laymann ⁶, Bona- « cina ⁷ ».

Nullum est testamentum scriptum ab ipso haerede; saltem post sententiam. — Salmant. ⁸.

« 2°. Nuncupativum, quod minorem so- « lemnitatem requirit, scilicet tantum ut « septem testes idonei supradicti convo- « cati audiant et intelligant testatoris vo- « luntatem, coram eis scriptam vel voce « articulata prolata ». [Simul et eodem tempore, ut sint contestes. Salmant. ⁹].

Per signa autem nequit haeres institui. — Quid, si testator annuat? Probabile est posse sic institui (ex Lugo, Vasquez, etc. Vide Salmant. ¹⁰), maxime ad causas pias. Salmant. ¹¹ cum Villalobos, Gomez, etc., et Croix ¹².

« Etsi vero talis nuncupatio coram te- « stibus a notario in scriptum communiter « redigi solet; id fit, non ad actus sub- « stantiam servandam, sed ad meliorem « probationem et securitatem, si testes de- « cedant vel inidonei reddantur. — Si au- « tem testamentum careat solemnitate de- « bita, dubiteturque utrum testator volue-

n. 11. — Lugo, disp. 24, n. 4, i. f. — Ferdinandus Vasquius, de Successionum creatione, lib. 2, § 17, n. 52. — ¹⁰ Tr. 14, cap. 5, n. 12, i. f. — ¹¹ Loc. cit., n. 17, i. f. — Villal., part. 2, tr. 30, diff. 4, n. 5. — Antonius Gomez, in leg. 3 Tauri, n. 110, i. f. — ¹² Lib. 3, part. 2, n. 1131.

bus testamentarii distinguuntur species quae eosdem habent effectus, sive sub nomine insti- tutionis haeredis fiant, sive sub denominatione legati, nempe: 1°. Legatum universale, quo testator universitatem bonorum suorum donat, cum onere legata particularia praestandi, vel absque hoc onere. 2°. Legatum factum titulo universali, quo testator quotam bono- rum partem donat, v. g. dimidiam vel tertiam partem, universa mobilia vel immobilia, etc. 3°. Legatum factum titulo particulari, quo determinata bonorum pars donatur, v. g. mille aurea, bibliotheca, statua, etc. In jure Italico

(cod. 760); Hispanico (cod. 660) et Germanico (cod. 2087), prima et altera species dispositio- nis qualitatem tribuunt haeredis; tertia dispo- sitio, qualitatem legatarii. — In jure hodierno fideicommissum vel omnino excluditur (Cod. Gall., 896; Ital., 899; Hispan., 774); vel pecu- liaribus legibus subjacet (Cod. Austr., 604; German., 2100). Verum recolendum est sub- stitutionem fideicommissariam ad causas pias valere in foro conscientiae, nam ex jure ca- nonico, a quo reguntur, validae habentur.

920. — ^a) Id est, si testium officium in se suscipiant.

Ad te- stamentum nuncupa- tivum.

« rit conficere clausum an apertum, valet
« ut nuncupativum: haec enim praesumi-
« tur testatoris voluntas, ne actus omnino
« corruat. — Sanchez¹, Lugo², Bardi³.

« Porro praeter has solemnitates jure
« communi requisitas, aliae sunt partia-
« lium locorum, quas in singulis locis no-
« runt periti notarii: qui proinde, ne im-
« pingatur, utiliter adhibentur ».

Notandum 1° cum Lugo⁴, qui citat
Vasquez, et Roncaglia⁵ cum communiore
(contra aliquos), ex lege *Hac consultis-
sima, C. Qui testam. facere possint*, et lege
Haeredes 21, ff. eod. tit., non sufficere ad
valorem testamenti nuncupativi, quod tes-
tator declaret se in tali schedula, puta
sigillo signata, vel tali loco clausa, no-
minare haeredem et alias dispositiones;
sed requiri quod ipse coram testibus suffi-
cientibus haeredem nominet; et quoad
alias, sufficere quod se ad schedulam re-
mittat^{b)}.

921. - Notandum 2° quod ex triplici
capite testamentum potest esse *nullum*:

1°) Ob defectum *solemnitatum* substan-
tialium; quae ab auctore explicantur.

2°) Ob defectum *complementi*; nam si
testator moriatur vel loquelam amittat
antequam testamentum compleat, testa-
mentum est nullum, etsi haeredem insti-
tuerit, ex lege *Si quis cum testamentum*
[al. *Si is qui testamentum*], ff. *eod. tit.* Hoc
tamen currit, si constet testatorem voluis-
se instituere alios haeredes, vel legata or-
dinare. In dubio autem testamentum valet;
sicut etiam valet, si haeres sit causa pia,

¹ Consil. mor., lib. 4, cap. 1, dub. 10. — ² Disp. 24,
n. 13. — ³ De Consc., discept. 6, cap. 10, § 1. — ⁴ Loc. cit.,
n. 5. — ⁵ Gabr. Vasq., Opusc. de Testamentis, cap. 1, § 8,
n. 46 et seqq. — ⁶ Tr. 14, qu. 15, de Testam., cap. 1, qu. 3,
resp. 2. — ⁷ Tr. 14, cap. 5, n. 27. — ⁸ Molina, tr. 2, disp. 134.

^{b)} De testamento solemnii, quod fit coram
notario et testibus, nihil addendum est; de
testamento autem privato plura sancuntur in
jure hodierno, scitu valde necessaria. Privatum
testamentum dicitur *holographum*, quod
scilicet manu testatoris integre scribitur, cum
indicatione anni, mensis, diei (in Germania
etiam loci: cod. 2231) et nominis appositione in
forma chirographi. Istaes tres conditiones re-
quiruntur et sufficiunt ad ejus validitatem; et
quaelibet charta, licet non obsignata, sufficit.
Testamentum holographum admittitur jure
Gallico (970); *Italico* (755); *Austriaco* (578);

vel si in eo sint scripta legata pia^{a)}. —
Salmanticenses⁶ cum Molina, Tapia, Di-
castillo, etc.

3°) Testamentum potest esse nullum
ob defectum *libertatis*: eo quod testator
non libere egit, vel non compos mentis,
vel deceptus, vel coactus vi aut precibus
importunissimis, vel metu reverentiali.
Salmant. 7. — Secus, si testator fuit indu-
ctus precibus simplicibus, suasionem, etc.
Vide Salmant. 8.

922. - « Quaeres: *An testamentum sit*
validum, cui desunt solemnitates a jure
civili requisitae? »

« Resp. 1°. Si testamentum factum sit
« ad causas pias, etiam in foro externo
« eas non requiri, sed sufficere eas quae
« sunt juris gentium, scilicet duo testes:
« in foro autem conscientiae, supposita
« potestate disponentis, sufficere scriptu-
« ram, nutum vel aliud signum testatoris,
« absque ullo teste. Quod si tamen manus
« testatoris non extet, requiruntur duo
« testes in foro externo, inter quos etiam
« femina esse potest. Covarruvias et alii
« duodecim. Diana⁹ ». [Cum Salmant. 10].
« — Item confessarius vel parochus esse
« potest; licet legata sint pro sua ecclesia;
« idque ad hoc tantum, ut voluntas testa-
« toris probari possit, et judex pro ea sen-
« tentiam ferat. Vide Lessium, et card.
« Lugo¹¹, ubi etiam probat, in tali testa-
« mento ad pias causas non esse necessa-
« riam haeredis institutionem. At, licet
« morte interveniente non fuerit absolu-
« tum, valet tamen quoad legata pia in eo

n. 9. — ¹⁰ Tapia, tom. 2, lib. 5, qu. 21, art. 3, n. 6. — ¹¹ *Dicast.*,
lib. 2, tr. 19, disp. 1, dub. 10, n. 124. — ¹² Tr. 14, cap. 5, n. 30.
— ¹³ Loc. cit., n. 31. — ¹⁴ Covar., de Testam., cap. 11, n. 7. —
¹⁵ Part. 7, tr. 6, resol. 15 et 17. — ¹⁶ Tr. 14, cap. 5, n. 17. —
¹⁷ Less., cap. 19, dub. 2. — ¹⁸ Disp. 22, n. 265 et seqq., et n. 271

Hispanico (688); *Germanico* (2231). Praeterea
jus *Austriacum* admittit etiam testamentum
allographum, ab alio scriptum, et *nuncupa-
tivum*, (Cod. 579 et seqq.). In jure *Anglico*
requiritur ut scripto testamento apponatur
testatoris nomen (aut rite appositum agnos-
catur), praesentibus duobus testibus, qui et
ipsi, tamquam testes recte confecti testamenti,
nomina sua subscribere debent.

921. - ^{a)} Scilicet, ut dicunt Salmant., Tapia
et Dicastillus, eo casu valet testamentum, dum-
taxat quoad pias causas in eo contentas, non
vero quoad alia legata.

« jam expressa. Malderus^{a)}, Laymann,
« Diana¹.

« An autem tale testamentum ad cau-
« sas pias principaliter factum, si solemn-
« tates desint, valeat quoad legata pro-
« fana? Controvertitur. Negant Bonacina^{b)}
« et Lugo. — Affirmant Covarruvias, Sa^{c)},
« Lessius, Villalobos, Sanchez, Barbosa,
« Trullench², Diana³ ».

Et hanc tenent Salmant.⁴ et Viva⁵
cum communiore, et Roncaglia⁶ vocat
communem; quia accessorium sequitur
naturam principalis. — Attamen sententia
Bonacinae⁷ et Lugonis⁸ cum Vasquez,
Jasone, etc., est satis probabilis; quia re-
spectu laicorum Papa nihil disponit. —
Nec semper valet regula quod accesso-
rium sequitur naturam sui principalis:
nam ipsa non currit ubi diversa est ratio
accessorii a principali, ut hic accidit. Et
ideo, non obstante quod testamentum prin-
cipaliter sit profanum, debetur legatum
in eo relictum, etiam deficientibus solem-
nitatibus juris civilis, ex cap. *Relatum*
[11, de testam.]

Laym., lib. 3, tr. 5, cap. 2, n. 6. — ¹ Part. 5, tr. 3,
resol. 126. — Lugo, disp. 22, n. 274. — Covar., de Testam.,
cap. 11, n. 2. — Less., cap. 19, n. 9, v. *Tertio*. — Villal.,
part. 2, tr. 30, diff. 4, n. 7. — Sanchez., Consil. mor., lib. 4,
part. 2, tr. 30, diff. 4, n. 7. — Barbosa, de Jure eccles., lib. 3,
cap. 1, dub. 7, n. 2. — Barbosa, de Jure eccles., lib. 3,
cap. 27, n. 96. — Lib. 7, cap. 18, dub. 4, n. 2. — ² Part. 7,
tr. 6, resol. 4. — ³ Tr. 14, cap. 5, n. 19. — ⁴ De Contract.,
qu. 10, art. 2, n. 5. — ⁵ Tr. 14, qu. 15, de Testam., cap. 2,
qu. 6, resp. 2. — ⁶ Disp. 3, de Contract., qu. 1, punct. 3,
n. 18. — ⁷ Loc. cit., n. 274. — Vasq., Opusc. de Testam.,

922. - ^{a)} Malderus, tr. 1, cap. 11, dub. 8,
v. *Quarto*, plane concordat, et mentem suam
uberius his verbis explicat: « Si... dispositio
quae jam facta est ad pias causas, impugnari
nequeat, eo quod verisimiliter fuisset mutata
in progressu, aut gravata onere, nondum ex-
presso sed exprimendo, habenda erit rata. Si
vero eo modo impugnari verisimiliter possit,
propter nondum satis expressam voluntatem,
erit habenda irrita ».

^{b)} Bonacina, disp. 3, qu. 1, punct. 3, n. 18,
hanc negativam sententiam utique tenet, ut
probabiliorum; oppositam tamen valde proba-
bilem appellat.

^{c)} Sa, v. *Testamentum*, n. 4, haec affirmat
« secundum quosdam », quos non reprobat.

^{d)} Haec ampliatio apud solum Dianam
reperitur.

923. - ^{a)} Confirmatur S. Alphonsi sententia
rescripto S. Poenitentiariae, die 19 Januarii 1901
deklarantis: « Praxim hujus S. Tribunalis esse
ut generatim legata pia habeantur ut valida

Praeterea testamentum in favorem libe-
rorum, licet valeat quoad liberos, non tam-
en valet quoad alios, si solemnitates
juris communis desint, ut habetur in lege
Hac consultissima, § Ex imperfecto, C. de
testam.

« Denique testamentum ad pias causas
« non solemne revocat aliud solemne,
« etsi^{a)} hujus mentionem non faciat. Mo-
« lina, etc. Diana⁹ » [Cum Viva¹⁰]; « idque,
« etiamsi prius etiam fuerit ad causas pias
« (Molina et alii sex): licet hoc posterius
« quidam negent. — Vide Diana¹¹ ».

923. - Quoad dispositiones pias, cer-
tum est quod si constat haeredi voluntas
testatoris, sive per verba sive per nutum
aut scripturam, tenetur haeres in con-
scientia vel cedere haereditatem loco pio,
vel legata solvere^{a)}. Ita communiter Lu-
go¹², Concina¹³, Laymann¹⁴, Roncaglia¹⁵;
et Salmant.¹⁶ cum Lessio^{b)}, Dicastillo, Vil-
lalobos, etc. — Unde infertur quod si testa-
tor dedisset tibi aliquid, ut tamquam pau-
per retineres, vel ut in pias causas distri-
bueres, tute id faceres, etiam^{c)} inscio et

cap. 3, dub. 1, n. 13. — Jason, in leg. *Hac consultissima*,
§ *Ex imperfecto*, n. 10. — Molina, de Just. et Jure, tr. 2,
disp. 153, in princ. — ² Part. 7, tr. 6, resol. 26 et 27. —
³ De Contract., qu. 10, art. 2, num. 4. — Molina, tr. 2,
disp. 153, in princ. — ⁴ Part. 7, tr. 6, resol. 27. — ⁵ Disp. 22,
num. 267. — ⁶ De Just. et Jure, dissert. 5, cap. 1, n. 9,
v. f. — ⁷ Lib. 3, tr. 5, cap. 2, num. 5. — ⁸ Tr. 14, qu. 15,
de Testam., cap. 2, qu. 2, resp. 1. — ⁹ Tr. 14, de Contract.,
cap. 5, n. 18. — ¹⁰ *Dicast.*, tr. 19, disp. 1, dub. 10, n. 114 et
seqq. — Villal., part. 2, tr. 30, diff. 4, n. 6.

et obligatoria in foro conscientiae. Facile ta-
men admittuntur haeredes ad compositionem
cum Ecclesia vel pia causa cui legatum est ».

^{b)} Lessius, etsi haec diserte non habeat, at
sane eadem perspicue innuit, dum lib. 2,
cap. 19, disputans de testamento facto ad piam
causam, quaerit: « Utrum necessarii sint *duo*
testes, ut tale testamentum sit validum in foro
conscientiae », et respondet, n. 7: « Non esse
necessarios: sufficit enim in his testamentis
id quod jure naturali est sufficiens...; neque
etiam necessarii sunt duo testes jure canonico,
quia jus canonicum non requirit eos ut dispo-
sicio sit valida in foro conscientiae, sed ut
possit probari in foro externo ».

^{c)} Lugo clare significat posse id fieri inscio
et invito haerede; loquitur enim de legatario
cui aliquid « occulte et sine teste » datum est
ad causam piam, quem dicit posse et debere
expendere juxta mentem testatoris; neque
eum teneri respondere ad edicta quae jubeant
etiam sub censuris manifestari bona defun-

Quid de
testamento
in favorem
liberorum.

Testamen-
tum non so-
lemne ad
causas pias
revocat
quodlibet a-
liud.

Quomodo-
libet constet volun-
tas testato-
ris, legata
pia solven-
da.

Nullitas
testamenti
est ex tri-
plici capite.

invito haerede; prout docent Lugo¹, Molina²; et Salmant.³ cum Dicastillo, Villalobos, Covarruvias⁴), Gomez⁵), etc.

924. - Caeterum, si contra non constet haeredi voluntas testatoris, docet Laymann⁶ quod ex certa regula, omnium consensu recepta, non tenetur haeres in suo praeiudicio credere uni testi, quamvis probatissimo; dum in cap. *Relatum, de testam.*, expresse dicitur: *Tribus aut duobus legitimis testibus requisitis*. Et in cap. *Licet, de testib.*, dicitur: *Licet quaedam sint causae, quae plures quam duos exigant testes, nulla est tamen causa, quae unius testimonio, quamvis legitimo, terminetur*. Hoc enim necessarium fuit ad bonum commune, ut fraudes evitentur; prout ajunt Laymann⁵, Holzmann⁶ et Croix⁷. — Hinc docet Laymann⁸ quod haeres non tenetur credere soli parochi, nisi alius adsit contestans; et idem dicunt Viva⁹) et Croix¹⁰) ut supra.

Hic autem quaeritur an testamentum nullum quoad causas non pias, valeat quoad legata pia. — Alii negant; quia corrumpente principali, corrumpit accessorium. — Sed communior sententia affirmat; quia specialis ratio reperitur in accessorio, quae non est in principali, nempe favor religionis: et ideo ibi attenditur tantum jus canonicum. Ita Laymann⁹, et Roncaglia¹⁰ cum Covarruvias.

¹ Disp. 22, n. 268. — ² Disp. 134, n. 7, post med. — ³ Tr. 14, cap. 5, n. 18, i. f. — *Dicast.*, tr. 19, disp. 1, dub. 10, n. 118. — *Villal.*, part. 2, tr. 30, diff. 4, n. 6, i. f. — ⁴ Lib. 3, tr. 5, cap. 2, n. 4. — ⁵ Loc. cit. — ⁶ De Praec. decal., n. 687. — ⁷ Lib. 3, part. 2, n. 1130, v. f. — ⁸ Loc. cit., n. 5. — ⁹ Loc.

cti. — Molina autem, Dicastillus et Villalobos, omissis iis quae de invito haerede dicuntur, aperte innunt posse fieri inscio haerede, dicentes sicut Lugo, legatarium posse et debere expendere juxta mentem testatoris quod accipit a testatore occulte, quamvis non adsit testis nec scriptura.

^a) Covarruvias et Gomez male citantur a Salmant.: nam nec Covarruvias, *de Testam.*, cap. 10; nec Gomez, *in leg. 3 Tauri*, n. 110 et 113, id asserunt, neque alibi, quidquid investigare conatus sim.

924. - ^a) Viva, *de Contract.*, qu. 10, art. 2, n. 3, clare enuntiat assertum, inquiens: « Parochus etiam cum alio teste, sufficit ad testandum, quamvis legatum sit pro ecclesia sua ».

^b) Croix, *loc. cit.*, scribit dumtaxat in univ. verum: « Haeredem non teneri credere uni

925. - « Resp. 2°. Si testamentum factum est ad causas non pias, hominibus rusticis quinque testes sufficiunt, si plures haberi nequeant; nec subscriptione opus erit^a), si litterati non sint. — Laymann¹¹, Bonacina¹² ».

926. - « Resp. 3°. Tempore pestis non requiruntur septem testes simul congregati ad testamenti subscriptionem; sed sufficit si singuli separatim adhibeantur. — Adde, aequitatem postulare ut quando testes vel notarius haberi non possunt, ultimae voluntates validae pronuntientur, si de voluntate defuncti liquido constat. Hinc in Camera imperiali valet testamentum, peste valde grassante, conditum coram duobus vel tribus testibus, inter quos confessarius esse potest. Atque haec vera sunt secundum jus commune caesareum, seclusis specialibus locorum statutis. Nam Venetiis v. gr. et Viennae duo testes ad testamentum sufficiunt. — Vide Laymann¹³.

« Immo, absolute loquendo, tempore pestis sufficere solemnitates juris gentium, atque adeo tres vel duos testes, docet Diana¹⁴ et Sà^a), Laymann, etc.; atque inter eos esse posse feminam et notarium ipsum (tametsi non sit immatriculatus): modo non sit consanguineus vel affinis defuncti: [Diana¹⁵] ex Menochio^b), etc.; — nec opus esse ut sint ro-

cti., n. 10, v. f. — ¹⁰ Tr. 14, qu. 15, cap. 2, qu. 6, resp. 2. — *Covar.*, de Testam., cap. 11, n. 4. — ¹¹ Lib. 3, tract. 5, cap. 2, n. 16. — ¹² Disp. 3, qu. 17, punct. 5, n. 4. — ¹³ Loc. cit., n. 17. — ¹⁴ Part. 7, tr. 6, resol. 35. — *Laym.*, loc. cit. — ¹⁵ Loc. cit., resol. 36 et 37.

testi ». Sed in fine, pro Coloniensi archidiecesi addit quod: « Testamenta ecclesiasticorum facta sine notario vel pastore et duobus testibus sint invalida ».

925. - ^a) Solus Laymann loquitur de subscriptione, negans eam esse necessariam.

926. - ^a) Sà male citatur a Busenbaum; nam a Diana allegatur pro opinione docente sufficere quinque testes, pestis tempore. Et revera hoc asserit Sà, v. *Testamentum*, n. 12.

^b) Menochius his verbis a Diana citatur: « Vide etiam a fortiori Menochium ». Et re quidem vera, Menochius, *Consil.* 313, n. 40 et 41, non loquitur de peste, sed generaliter: « Est suspicio, quia pater haeredis institutus erat per familiaris et stricta amicitia functus illi scriptori seu notario, apud quem extabat dicta schedula [non satis bene clausa]... Testam-

Testamentum hominum rusticorum.

Requisita tempore pestis.

« gati, vel audiant vocem testantis (etsi hoc quidam requirant), modo eum videant: [Diana^c]; — neque invalidari, licet aegrotus convalescat. [Diana¹] ex aliis octo.

« Denique, si parochus scribat coram unico teste, habere vim testamenti, saltem nuncupativi, dicit Molanus et Marchinus cum Diana² ».

927. - « Resp. 4°. Etsi probabilis et secura sententia sit Covarruvias, Bonacina³ et aliorum, testamentum factum ad causas non pias, sine solemnitatibus jure requisitis, invalidum esse in foro conscientiae praeterquam quoad legata pia: Molina, Lugo, Vasquez, Sanchez, Diana⁴, contra Barbosa: ita ut haeres per illud institutus et legatarius teneatur ad restitutionem haeredibus ab intestato; — contrarium tamen verius est, ideoque licite retinetur quod tali testamento possidetur. Ratio est, quia illae solemnitates tantum requiruntur ad cavendam deceptionem, et ad fidem in foro externo faciendam. Vide Lessium⁵, card. Lugo⁶ ».

Triplex etiam sententia (prout diximus de contractibus n. 711), est pro testamentis conditis sine solemnitatibus.

Prima sententia tenet ea valere in conscientia, et naturalem parere obligationem.

¹ Part. 7, tr. 6, resol. 40. — *Molan.*, de Testam. piis, cap. 83, v. *Inde etiam*. — *Marchin.*, de Peste, part. 8, cap. 3, n. 3. — ² Loc. cit., resol. 35, i. f., et resol. 42. Vide etiam part. 5, tr. 3, resol. 123. — *Covar.*, de Testam., cap. 10, n. 12. — ³ Disp. 3, qu. 1, punct. 3, n. 5. — *Molina*, disp. 134, n. 2, v. *Contra vero*. — *Lugo*, disp. 22, num. 278. — *Vasq.*, de Testam., cap. 3, dub. 1, n. 12. — *Sanct.*, Consil. mor., lib. 4, cap. 1, dub. 7, n. 3. — ⁴ Part. 7, tr. 6, resol. 3. — *Barbosa*, de Jure eccles., lib. 3, cap. 27, n. 95. — ⁵ Cap. 19, dub. 3. — ⁶ Disp. 22, sect. 9. — ⁷ Loc. cit., n. 12 et seqq. — ⁸ Tr. 2, disp. 81, a. n. 16. — ⁹ V. *Testamentum I*, quaer. 6 et 8; et v. *Haereditas III*, qu. 7. — ¹⁰ Tr. 14, qu. 15, cap. 1, qu. 4. — *Maider.*, tr. 1, cap. 11, dub. 5. — *Regin.*, lib. 25,

mentum conscriptum a notario sanguine conjuncto, haeredi in ipso testamento descripto, falsi suspicione laborat ».

^c) Diana non satis diligenter citatur a Busenbaum. Sane Diana, *resol.* 38, negat requiri ut testes sint rogati; sed *resol.* 39, contra eos qui necessarium esse perhibent, ut testes non solum audiant vocem testatoris, sed etiam illum videant et cognoscant, ipse statuit: « Tempore pestis sufficere testes audire vocem testatoris, si vocem notam habeant, videtur dicendum ».

Ita, cum Busenbaum, Lessius⁷, Molina⁸, Sà^a) et Silvester⁹, Roncaglia¹⁰; item Malderus, Reginaldus, etc., apud Cabassutium¹¹. Et probant ex § *Per traditionem*, *Instit. de rerum divis.*, ubi: *Nihil... tam conveniens est naturali aequitati, quam voluntatem domini volentis rem suam in alium transferre, ratam haberi*. — Hinc Lessius, Salas^b), Sayrus et Molfesius^c), *ibid.*,¹² dicunt, haeredem ab intestato, si certus sit de voluntate testatoris, teneri eam exequi et restituere haereditatem.

Secundam vero sententiam omnino oppositam tenent Suarez, Bonacina, Covarruvias, apud Cabassutium¹³; et Salmant.¹⁴ cum Laymann, etc. Quia lex solemnitas non solum fundatur in praesumptione fraudis, sed etiam in ejus periculo. — Eadem sententiam sequitur Lugo¹⁵ cum aliis; sed excipit fideicommissa, ex § *ult. Instit. de fideicom.*

Tertia sententia, quam amplectitur Cabassutius¹⁶ cum Soto, Sanchez, Bañez et Beja, tenet praeferrí debere possessorem.

Primam et secundam sententiam probabilem censeo; sed hanc tertiam probabiliorem et in praxi omnino sequendam: quia potius omni jure est jus possessionis. Unde omnino dicendum puto quod haeres non tenetur solvere; et contra, legatarii, si bona fide legatum acceperint, non te-

n. 105. — ¹² Lib. 6, cap. 3, n. 4. — *Less.*, loc. cit., n. 13 i. f., et n. 20, i. f. — *Sayr.*, Clav., lib. 3, cap. 7, n. 9. — ¹³ Ap. *Cabassut.*, loc. cit. — *Suar.*, de Legib., lib. 5, cap. 24, n. 4. — *Bonac.*, disp. 3, qu. 1, punct. 3, num. 2 et 5. — *Covar.*, de Testam., cap. 10, n. 12. — ¹⁴ Loc. cit., n. 4. — ¹⁵ Tr. 14, cap. 1, num. 51. — *Laym.*, lib. 3, tr. 5, cap. 2, num. 10. — ¹⁶ Disp. 22, num. 254 et 256. — ¹⁷ Loc. cit., num. 5 et seqq. — *Sotus*, de Just. et Jure, lib. 4, qu. 5, art. 3, conclus., et v. f., § *Nunc igitur explicatio*. — *Sanct.*, Consil. mor., lib. 4, cap. 1, dub. 14, num. 5 et 6. — *Bañez*, in 2° 2°, praecamb. ad qu. 62, de Dominio, disp. 5, dub. 4, concl. 2. — *Beja*, Respons. cas. consc., part. 1, cas. 53, § *Nec casus de electo*.

927. - ^a) Sà, v. *Testamentum*, n. 3, non amplectitur hanc sententiam; sed tertiam, quae ipsi S. Alphonso probatur.

^b) Salas, *de Legib.*, disp. 10, sect. 4, n. 22, male citatur a Cabassutio; non enim habet hoc corollarium.

^c) Molfesius, *Sum.*, tr. 13, cap. 2, n. 147, hoc dicit ut tutius; contrarium tamen probabile existimat, et concludit: « Melius tamen est, ut se conveniat cum legatariis, ut aliquid eis solvat et cessionem jurium obtineat, ut omnino sit tutus ».

Testamentum sine solemnitatibus probabiliter valet in conscientia.

Probabiliter non valet.

Probabiliter in praxi favendum possessori.

Si voluntas non constet, testis unicus non sufficit.

Testamentum nullum quoad profana, valet quoad legata pia.

nentur restituere. Observa attente quae diximus dicto *n. 711*. Id tamen intelligendum, nisi accedat sententia iudicis; ut dicunt Roncaglia¹ et Cabassutius² cum aliis citatis. — Nec obstat dicere sententiam iudicis non obligare, si nitatur legi fundatae in falsa praesumptione fraudis quae non adsit. Nam, praeterquam quod sententia tunc nititur legi quae fundatur in periculo generali fraudum, ut respondet Roncaglia, quisque tenetur parere iudici praecipienti, semper ac ejus sententia non sit evidenter injusta, ob bonum commune pacis, ut litibus et jurgiis finis imponatur.

928. — « Unde, secundum hanc posteriorem sententiam, resolves sequentia: « 1°. Haeres ab intestato, si sciat voluntatem defuncti, tenetur restituere haereditatem, et solvere legata iis quibus testamento minus solemniter, aut ex voluntate ejus debentur. Molina, Lessius, contra Bonacina³. — [Secus vero dicendum, juxta contrariam sententiam probabilem, mox supra allatam].

« 2°. Si dubius sit de voluntate testatoris, debet cum illis componere pro ratione dubii: quia, cum nec ipse nec alii coeperint adhuc possidere bona fide, in dubio par est eorum conditio. — Vide « Bonacina⁴.

« 3°. Si haeres ab intestato retineat haereditatem et legata, possunt illi quibus aliquid per tale testamentum erat relictum, uti occulta compensatione; quia revera res illae erant ipsorum. Vide

¹ Tr. 14, qu. 15, cap. 1, qu. 5. — ² Lib. 6, cap. 3, n. 5. — Roncaglia, loc. cit. — Molina, disp. 81, num. 22. — Less., cap. 19, n. 20, i. f. — ³ Disp. 3, qu. 1, punct. 3, n. 6. — ⁴ Loc. cit., num. 8. — ⁵ Loc. cit., num. 10. — Less., cap. 19,

« Bonacina⁵. — [Sed hoc negamus. Vide dicta *Lib. I, n. 35, v. Attamen*]^{a)}.

« 4°. Si haeres ab intestato fateatur mentem testatoris fuisse, ut haereditatem nomine fideicommissi alteri tradiderit, vel legatum aliquod solveret; aut « si, oblato juramento, jurare noluerit: cogendus est etiam in foro externo haereditatem tradere et solvere legatum.

« 5°. Ob eandem causam idem dicendum est, si fateatur voluntatem testatoris fuisse, ut haereditas, non ut fideicommissum, sed immediate perveniret ad alium. Quia non est recurrendum ad fidem testium vel ad juris subtilitatem, quando is cujus interest, ipse confitetur testatoris voluntatem. — Vide Lessium et card. de Lugo⁶.

Ait Lugo⁷ quod si testator voce committat haeredi fideicommissum, et haeres tacet, tenetur haeres utique illud implere; secus, si testator committat ei legatum. Dicit tamen quod si haeres solverit jam legatum, non potest repetere.

929. — « Resp. 5°. Etsi probabile sit clericorum et novitiorum testamenta facta ad causas non pias, sine solemnitatibus juris, non valere^{a)}: Molina et alii tres; cum tamen contrarium etiam sit probabile ex Suarez, etc., potest haeres ex tali testamento haereditatem adire pro foro conscientiae. — Diana⁸.

« Resp. 6°. Milites hujus temporis gaudent iisdem privilegiis testandi quibus olim: dummodo in castris (vel in pro-

n. 24. — ⁶ Disp. 22, n. 256. — ⁷ Loc. cit., n. 257 et 258. — Molina, disp. 133, n. 8. — Suarez, Defensio fidei (advers. Anglicanae sectae errores), lib. 4, cap. 16, i. f. — ⁸ Part. 9, tr. 9, resol. 16.

alii probabiliter etiam contradicant), quod ex testamento nullo nullum jus acquiratur... Ideo cum jus legatarii sit prorsus incertum, nescio quomodo possit ipse compensare adversus haereditatem possidentem. — Quodsi vero locus iste expunctus est e novo tractatu, minime tamen S. Doctor recessit ab ipsa doctrina ibi exposita, uti liquido constat ex dictis hic *n. 927*, et supra *n. 711*.

929. — « a) Seu clarius: Probabile esse clericorum et novitiorum testamenta (casu quo secundum jus canonicum isti testantur), facta ad causas non pias, sine solemnitatibus juris civilis, non valere.

Testamenta clericorum et novitiorum.

Privilegia militum.

« Diana¹ ex aliis quindecim, contra Baldum^{b)}, etc. — Atque adeo sufficienti iis « duo testes (licet probabiliter nec hi requirantur: [Diana^{c)}] — etiam non rogati: « [Diana²] et alii quatuor; contra Molina, « Lugo, etc. — etiam alias idonei, modo « non sint impuberes, nec caeci vel servi: « [Diana³], Lugo, Vasquius, etc.; — neque « opus est eorum subscriptione, vel signorum appositione, vel ut sint in conspectu « testatoris. Ibid.⁴.

« Immo miles jure militari (quo praesumitur esse testatus in dubio) potest testari solo nutu. [Diana⁵]. — Potest etiam « plura simul testamenta valida facere; « vel pro parte testatus, pro parte intestatus decedere. [Diana⁶]. — Valetque « ejus testamentum etiam post missionem « honestam, sed non ultra annum. Molina, « Lugo, etc. [Diana⁷]. — Denique possunt « milites supradicto modo testari, tametsi « sint surdi et muti (saltem si in castris « auditum et vocem amiserunt). Diana⁸ « ex aliis ».

Testamentum inter liberos valet ut dispositio facta ad causam piam. — Vide Salmant.⁹

930. — Hic plura Dubia oportet adnotare circa materiam legatorum.

Dubitatur 1°. *An legatum relictum puellis ut nubant, possit dari eis quae sunt religiosae?* — Resp. Si legatum sit

¹ Part. 7, tr. 6, resol. 48. — ² Loc. cit., resol. 47. — Molina, disp. 129, n. 2. — Lugo, disp. 24, n. 12. — ³ Loc. cit., resol. 48. — Lugo, loc. cit., n. 12. — Ferdin. Vasq., de Succession. creatione, lib. 2, § 12, num. 44, 76, 98; et § 14, n. 31; id. op., part. 2; et de Succession. progressu, lib. 2, § 20, n. 9 et 10. — ⁴ Diana, loc. cit., resol. 48. — ⁵ Loc. cit., resol. 50. — ⁶ Loc. cit., resol. 56 et 54. — Molina, loc. cit., n. 2. — Lugo, loc. cit., n. 12. — ⁷ Loc. cit., resol. 62. — ⁸ Part. 7, tr. 6, resol. 49 et 50. — ⁹ Tr. 14, de Contract., cap. 5, n. 20. — ¹⁰ Loc. cit., cap. 5, n. 184. — ¹¹ De Matrim.,

relictum personae determinatae, certum est posse dari: nisi aliter constet de mente testatoris. Ita ex Auth. *De sanctiss. episc.*, § *Sed et hoc praesenti*, [C. ad S. C. Trebellian.]. Vide Salmant.¹⁰

Quid, si legatum relictum sit personis indeterminatis?

Prima sententia negat deberi^{a)} illud puellis religionem ingredientibus. Hanc tenent Sanchez¹¹, Bonacina¹², Molina^{b)}, Barbosa¹³, Roncaglia¹⁴, Concina¹⁵, et Lugo¹⁶ cum communi, ut asserit. — Ratio, quia mens testatoris servanda est in specifica forma semper ac servari potest; nec recurrendum ad ejus voluntatem praesumptam, quando habetur voluntas contraria expressa. Tales enim testatores saepe et pie providere sic intendunt solis puellis nubere volentibus, ne exponantur periculo prostitutionis. — Nec obstat praefata lex in Authent. citata. Quia ibi sermo fit tantum de legato facto personae determinatae: unde nullum aliis damnum inferitur, si ipsi ingredienti religionem tradatur. Sed in casuposito praejudicium irrogaretur aliis nubendis a testatore nominatis.

Secunda vero sententia, quam tenent Diana¹⁷, Salmant.¹⁸ cum Pontio, Natta, Boerio et Ochagavia, (ac adhaeret Lessius¹⁹) affirmat deberi legatum. — Quia in dicta Authent. assignatur ratio^{c)}, cur legatum relictum certae personae ad nu-

lib. 1, disp. 33, n. 32. — ¹² Disp. 3, de Contract., qu. 17, punct. 8, § 4, n. 6, cum qu. 1, punct. 4, n. 10, v. *Addunt aliqui*. — ¹³ De Off. et Potest. episcopi, alleg. 83, n. 26. — ¹⁴ Tr. 14, qu. 15, cap. 7, qu. 2, resp. 3. — ¹⁵ De Jure et Just., dissert. 5, cap. 9, n. 10. — ¹⁶ Disp. 24, n. 298. — ¹⁷ Part. 3, tr. 5, resol. 57; part. 2, tr. 16, resol. 50, i. f. — ¹⁸ Tr. 14, de Contract., cap. 5, n. 185. — *Basil. Pont.*, de Matrim., lib. 3, cap. 7, n. 11. — *Natta*, Consil. 296, n. 4 et 5. — *Boerius*, Decis. aur., decis. 3, n. 14. — *Ochagav.*, de Matrim., tr. 1, qu. 15, n. 17. — ¹⁹ De Just. et Jure, lib. 2, cap. 18, dub. 15, n. 123.

b) Baldus a Diana absolute citatur, sed revera distinctionem adhibet, *in leg.* In testamento, *n. 17, C. de testam. milit.*; et primo quidem, de militibus Tusciae, et maxime Florentinis, « qui student magis mercationibus quam gloriae militari... quia isti non militant causa reipublicae, sed ad pompam... ergo nec talia habent privilegia, sed tamquam privati » habendi sunt. Deinde de aliis ita scribit: « Hi autem qui pro republica vel principe militant, habent privilegia militum ».

c) Diana non satis accurate a Busenbaum hic citatur; etenim, *loc. cit.*, resol. 46, non

aliud facit quam ceterorum opiniones referre, nec de ulla suum profert iudicium.

930. — a) Quin etiam Sanchez, Bonacina, Concina et Lugo, *locis citatis*, negant posse dari.

b) Molina, *disp. 207, n. 8*, loquitur de legato quod personae alicui determinatae relictum sit.

c) En quae sunt hujus Authenticae verba: « Si personae talibus conditionibus subjectae... monasteria ingrediantur... Hoc autem solatio... fruatur, si usque ad suam vitam in his perseveraverint ».

Legatum relictum determinatae ut nubant, dari potest si fiat religiosa.

Relictum indeterminatis ut nubant, juxta alios non debetur religionem ingredienti.

Juxta alios debetur.

nisi interveniat iudicis sententia.

Corollaria Busenbaum.

928. — a) Locus ad quem S. Alphonsus remittit lectorem reperiebatur quidem in prioribus hujus Operis editionibus; pro sexta vero et sequentibus S. Doctor exaravit novum omnino tractatum de Conscientia, in quo locus allegatus prorsus desideratur. Porro in dictis prioribus editionibus, *loc. cit.*, S. Alphonsus retulerat opinionem Salmanticensium aliorumque auctorum, qui probabile existimabant « legatarium ex testamento non solemniter posse compensare legatum sibi relictum ». Et v. *Attamen*, de hac opinione scripserat: « In tertio vero casu, non valeo acquiescere relatae opinioni; gravissima enim est sententia (licet

bendum, ei debeatur si fiat religiosa: *Quod vitam profitentur religiosam*: scilicet ne puella relinquat statum religiosum, ut legatum consequatur. Cum autem in legato relicto puellis indeterminatis idem legis motivum urgeat, ideo religiosae non sunt illo privandae. *Ubi enim* (ut dicitur in lege *Illud*, ff. ad leg. Aquil.) *eadem militat ratio, eadem militare debet juris dispositio*^{d)}. Neque (ait Lessius) praefata lex Justiniani innititur praesumptae menti testatoris; sed absolute vult favere pietati, etiam contra expressam testatoris voluntatem: ita ut, si testator expresserit excludendas esse puellas religionem ingredientes, talis dispositio rejiciatur tamquam turpis.

Hanc sententiam reprobare non audeo. Sed prima mihi videtur certe probabilior^{e)}; quia dispositio *Authenticae* continet jus novum, quod, cum exorbitet a jure communi, non est extendendum de casu ad casum: maxime, quia talis extensio redundaret in praepjudicium aliarum.

Probabiliter autem dicit Concina¹, quod si non extarent puellae quae nubere vellent, tradendum esset legatum religionem ingredientibus: nisi ex mente testatoris expresse oppositum colligeretur. — Praeterea addit Barbosa² cum aliis, quod si testator relinquat alicui puellae mille si nubat, et centum si ingrediatur monasterium: debentur monasterio omnia mille, si hoc sit factum in odium religionis; quia tunc sic decernendum est in poenam te-

Less., cap. 18, n. 123. — ¹ De Just. et Jure, dissert. 5, cap. 9, n. 11. — ² De Off. et Potest. episc., alleg. 83, n. 28. — ³ Tr. 14, de Contract., cap. 5, n. 186. — Lugo, de Just. et

d) Haec verba exprimunt tantum sensum legis *Illud*; et Glossa, ad v. *Existimari*, dicit: « Ubi est eadem ratio et idem jus ».

e) De modo loquendi quo S. Alphonsus hic utitur, vide ipsius S. Doctoris praefationem, initio tomæ primi positam, § *uli. Caeterum*.

f) Salmant., Lugo et Sanchez clarius dicunt: Nisi per decennium ibi manserint, nec constat de animo non habitandi in perpetuum. — Lex autem 2, C. de incolis, haec statuit: « Nec ipsi qui studiorum causa aliquo loco morantur, domicilium ibi habere creduntur, nisi decem annis transactis, eo loco sedes sibi constituerint ».

g) Sanchez et Barbosa hic quidem a Ferraris citantur; sed habent tantum generale principium, unde doctrina hic exposita colligitur: « Ut quis originarius dicatur, [ita Bar-

statoris. Secus, si id factum sit eo quod dotes religiosarum sunt minores ac nubentium.

Dubatur 2°. *An legatum relictum civibus loci, possit dari extraneis?*

Negandum; nisi isti animum habeant ibi perpetuo manendi: tunc enim ab initio pro naturalibus habentur; vel nisi sine tali animo^{f)} ibi per decennium manserint. — Ita Salmant.³ cum Lugo, Sanchez, etc., ac Concina⁴, ex lege 2, C. de incolis^{f)}.

Hic addendum id quod tradunt Sanchez⁵, Trullench^{h)} et Barbosa^{g)}, apud Patrem Ferraris⁵, nempe, quod legatum relictum puellis originariis non est dandum eis quae casualiter natae fuerint in eo loco.

Dubatur 3°. *An legatum relictum orphanis possit dari pauperibus habentibus parentes inutiles?*

Non concurrentibus vere orbatis parentibus, videtur receptum apud omnes quod dari possit. Ratio, quia sic etiam impletur voluntas testatoris, qui vult opitulari filiis non habentibus a quo alantur: et tales sunt qui habent parentes inutiles, ex celebri illo dicto apud Glossam in can. *Admonere*, caus. 33, qu. 2, v. *Dici*: *Si re pri-veris, nec nomen habere mereris*; et ex Glossa in cap. *Inter corporalia*, de *translat. episc.*, v. *Inutilem*, ubi dicitur, inutilem reputari ut mortuum. Huic cohaeret id quod dicunt Covarruviasⁱ⁾, Baldusⁱ⁾, de Palatiisⁱ⁾, Perezⁱ⁾, etc., apud Sanchezⁱ⁾,

Jure, disp. 24, n. 295. — Sanchez, Consil. mor., lib. 4, cap. 2, dub. 19. — ⁴ Loc. cit., dissert. 5, cap. 9, n. 14. — ⁵ Biblioth., v. *Civitas*, n. 71.

bosa, loc. cit., alleg. 4, n. 7] non solum requiritur ut sit natus in loco, sed quod parentes ibi domicilium contraxerint». — Idemque tenet Sanchez, de *Matrim.*, lib. 3, disp. 23, n. 3.

h) Trullench, loco citato a Ferraris, scilicet, lib. 7, cap. 18, dub. 12, n. 15, v. *Septimo*, dicit solum ex Diana: « Legatum relictum pro maritaggio virginum, non posse dari expositae, quando haec concurrat cum originaria: nam haec est illi praeferenda, quod rationi et aequitati est conforme; sed tantum in casu quo non reperiuntur originariae ». At ipse jam dixerat, *ibid.*, v. *Quarto*: « Expositae censentur naturales illius loci ubi expositae sunt ».

i) Covarruvias, in suis *Pract. quaestion.*, cap. 7 num. 2, v. *Est et in hoc*; Baldus, in leg. Plagiarii, C. ad legem Flavianam de *plagiari.*; Lupus de Palatiis Rubéis, in *Repetit.*

Legatum relictum civibus, quando possit dari extraneis.

nisi concurrant vere orbati parentibus.

Relictum orphanis potest dari habentibus parentes inutiles;

Limitatio non omnino improbabili reijcitur.

nempe, quod pater dicitur orbatus filio, si filius est inutilis: ex Glossa in leg. *Plagiarii*, C. ad leg. *Flavianam de plagiar.*, [v. *Orbitates*]. Et ex eadem Glossa dicitur vidua quae virum inutilem habet. — Sic a pari dicendus orphanus qui parentes habet inutiles. Ita Roncaglia¹, Concina², Diana³, Salmant.⁴ cum Trullench, etc.; ac adhaeret Lugo⁵.

An autem, *concurrentibus vere orbatis parentibus, hi sint praefereendi?*

Affirmant omnes praefati auctores cum Sanchez⁶, qui vocat commune^{h)}. Ratio, quia, cum voluntas testatoris possit impleri in sensu proprio, non debet impleri in improprio, ex clement. *Quia contingit, de relig. domib.*, et ex *Trident.*, sess. 25 [de *Reform.*], cap. 8. Sicut enim proprie vidua non est quae virum habet inutilem, sed quae viro caret, ut dicunt Silvester, Tabiena et Angelus, apud Sanchez; ita in casu nostro. — Attamen videntur non omnino improbabili negare Bonacina¹⁾ et Roncaglia⁶. Ratio, quia id, licet non congruat litteris dispositionis, congruit tamen, immo magis accedit ad finem testatoris subveniendi paupertati filiorum: qui, cum parentes habent inutiles, egentiores sunt vere orphanis, dum non solum debent tunc propriae, sed etiam parentum indigentiae providere.

Dubatur 4°. *An legatum relictum puellis ut nubant, possit dari eis quae sine dote jam nupserint?*

Resp. Affirmative, si sit relictum puellis indeterminatis. Quia praesumitur testator

¹ Tr. 14, qu. 15, cap. 7, qu. 5, resp. 1. — ² De Just. et Jure, dissert. 5, cap. 9, n. 15. — ³ Part. 2, tr. 16, resol. 50. — ⁴ Tr. 14, cap. 5, n. 187. — Trull., lib. 7, cap. 18, dub. 12, n. 15, v. *Tertio*. — ⁵ Consil. mor., lib. 4, cap. 2, dub. 13, n. 2. — Silvest., v. *Vidua*. — Tabiena, eod. — Angel., eod. — Sanchez, loc. cit., n. 2, v. f. — ⁶ Loc. cit., qu. 5, resp. 2. — ⁷ De *Matrim.*, lib. 7, disp. 91, num. 63 et seqq. — ⁸ Tr. 14,

cap. Per vestras, de *donation.*, notab. 2, in princ., n. 12 et 13; Didacus Perez, *Comment. in ordinat. regni Castellae*, lib. 3, tit. 1, leg. 1, v. *Cum jam sit visum*, habent quidem de muliere quae nupsit viro inutili, quod dicatur vidua (et ita a Sanchez, *Consil. mor.*, lib. 4, cap. 2, dub. 13, n. 1, citantur): non autem loquuntur de patre qui filium inutilem habet, quamvis Glossa de utroque casu loquatur.

1) Lugo, disp. 24, n. 303, eo sensu adhaerere dicendus est, quod affirmat in rigore lo-

voluisse ipsis omnino providere ob peculiarem erga illas affectum, vel ut nubant, vel ut nuptae decenter vivant. — Secus, si indeterminatis; quia tunc censetur potius testator voluisse subvenire nubendis, ut periculum prostitutionis vitarent. — Quando vero legatum est relictum pro dotandis puellis pauperibus, bene potest dari nuptis; nam tunc perseverat finis testatoris, nempe sublevandi ipsarum indigentiam. Ita communiter Sanchez⁷, Roncaglia⁸, Salmant.⁹ cum Trullench et Diana, Concina¹⁰.

Dubatur 5°. *An legatum relictum feminis in matrimonium collocandis, possit tradi viduis iterum nupturis?*

Resp. Affirmative, si non sint aliae feminae aetate nubiles. Secus, si adsint; quia nomine mulieris in matrimonium collocandae, proprie intelligitur ea quae nunquam nupsit, vel si nupsit, invalide nupsit, aut matrimonium non consummavit, ex lege^{m)} *Boves*, § *Hoc sermone*, ff. de *verb. signif.* Ita communiter Sanchez¹¹, Roncaglia¹², Concina¹³; et Salmant.¹⁴ cum Bonacina, Trullench, etc. — Qui tamen recte addunt cum Roncaglia, quod si legatum sit relictum pro nubendis feminis pauperibus, viduis etiam dari potest; quia verbi significatio utrisque convenit tam virginibus quam viduis.

Dubatur 6°. *An legatum relictum virginibus nubendis, possit dari virgini etiam corruptae?* — Distinguendum:

Si publice constet de ejus corruptione, non potest tradi; quia non adimpleretur

qu. 15, cap. 7, qu. 3. — ⁹ Tr. 14, cap. 5, n. 188. — Trull., lib. 7, cap. 18, dub. 12, num. 15. — Diana, part. 2, tr. 16, resol. 50. — ¹⁰ De Just. et Jure, dissert. 5, cap. 9, n. 12. — ¹¹ De Matr., loc. cit., n. 55 et seqq. — ¹² Loc. cit., qu. 3, resp. 4. — ¹³ Loc. cit., n. 13. — ¹⁴ Loc. cit., n. 189. — Bonac., disp. 3, qu. 17, punct. 8, § 4, n. 8. — Trull., loc. cit., n. 16. — Roncaglia, loc. cit., resp. 4, i. f.

quando ejusmodi liberos non esse orphanos, et legatum implendum esse in propria specie quoties id fieri potest; quibus verbis satis perspicue insinuat posse aliter fieri, si non possit in propria specie; ac proinde, veris orphanis non concurrentibus, legatum licite dari pauperibus qui parentes inutiles habent.

h) Sanchez, loc. cit., n. 2, tenet hanc sententiam; sed non dicit eam communem.

1) Bonacina, id non habet, qu. 17, punct. 8, § 4, n. 2, nec, quantum assequi potui, alibi.

m) Lex ista his verbis utitur: « Hoc ser-

Relictum puellae ut nubat, quando possit dari nuptae sine dote.

Relictum feminae aetate nubentis, quando possit dari viduae nupturae.

Relictum virgini nupturae nequit dari publice corruptae.

Secunda opinio non reprobat; prima videtur certe probabilior.

Quid, si non sint puellae quae nubere velint.

Quid, si relinquat mille nupturae et centum religionem ingressurae.

finis testatoris, volentis tantum subvenire iis quae vere virgines sunt.

Secus, si clam sit corrupta; quia in communi aestimatione haec pro virgine reputatur, ut colligitur ⁿ⁾ ex lege *Librorum*, § *Quod tamen*, ff. *de legat.* [lib. 3]. Nec censetur testator voluisse quod puella manifestet suam turpitudinem ^{o)}. — Ita communiter Concina ¹⁾, Roncaglia ²⁾; Salmant. ³⁾ cum Trullench, Diana, Martino a S. Joseph, etc.

An autem puella corrupta possit tale legatum petere?

Affirmant Salmant. ⁴⁾; quia in favorabilibus verba sunt large interpretanda, ut probant ⁵⁾.

Sed probabilius negant Concina ⁶⁾, et Martinus a S. Joseph apud Salmant. ⁷⁾; tum quia verba testatoris servanda sunt in rigore quantum fieri potest; tum quia talis interpretatio fieret in praedictum aliarum. Et idem videtur sentire Roncaglia ⁸⁾, dicens illum cui data est facultas a testatore eligendi virgines pro legato, non posse eligere eam quam certo scit corruptam, si absit scandalum. Conveniunt tamen Concina et Roncaglia ^{p)} ad dicendum, posse illam petere et eligi, si desint aliae vere virgines.

¹⁾ De Just. et Jure, dissert. 5, cap. 9, n. 16. — ²⁾ Tr. 14, qu. 15, cap. 7, qu. 4, resp. 1. — ³⁾ Tr. 14, cap. 5, n. 190. — *Trull.*, lib. 7, cap. 18, dub. 12, n. 15, v. *Quinto*. — *Diana*, part. 2, tr. 16, resol. 50. — *Martin.* a S. Joseph, Aviso de Confesores, lib. 2, de Testam., trat. 40, n. 15. — ⁴⁾ Tr. 14, cap. 5, n. 190, i. f. — ⁵⁾ Tr. 11, de Legib., cap. 4, n. 29 et 30. —

mone: dum nupta erit, primae nuptiae significantur ».

ⁿ⁾ Lex *Librorum* hic citatur non quidem pro exposita opinione, sed pro ratione qua nititur, et quam Salmanticenses, *tr. 14, cap. 5, n. 190*, ita exprimunt: « Sufficit quod in opinione communi habeatur ut virgo, ut talis ex communi modo loquendi ita appelletur, ex lege *Librorum*, § *Quod tamen Cassius*, ff. *de legatis* ». Et sane id colligitur ex dicta lege, in qua sancitur quod: « Si quis forte chartas sic reliquerit: *Chartas meas universas*, qui nihil aliud quam libros habebat, studiosus studioso, nemo... dubitabit libros debere: nam et in usu plerique libros *chartas* appellant ».

^{o)} Nisi tamen constet legantem noluisse dare non habentibus virginitatis qualitatem, ut dicunt Trullench et Diana.

^{p)} Roncaglia, *loc. cit.*, omittit quod ipsa petere possit, et dicit tantum eam eligi posse.

Dubitatur 7°. *An legatum relictum puellae ut remaneat virgo, debeatur ei si nubat?*

Affirma. Sic enim statutum est in lege *Quoties 22*, ff. *de condition. et demonstration.*; quia, ut habetur in alia lege 2, C. *de indicta viduitate*, multum interest reipublicae ut proles augeantur. Secus dicendum, si legatum relinquatur viduae, ad viduitatem servandam, Authent. *Cui relictum*, C. *tit. cit.*; quia honestum est a secundis nuptiis abstinere. — Ita Salmant. ⁹⁾ et Concina ¹⁰⁾.

Dubitatur 8°. *An legatum relictum puellae ut nubat, transeat ad ejus haereditem, si ante nuptias illa moriatur?* — Recte distinguit Lugo ¹¹⁾ cum Sanchez ¹²⁾ et Molina:

Si legatum relictum sit puellae intuitu subventionis illius personae, ut possit nubere, tunc transit ad ejus haereditem. — Secus, si nullo habito respectu ad personam, sed tantum ad operam piam peragendam; quia tunc est convertendum ad dotandam aliam pauperem. Vel si legatum sit relictum sub conditione necessaria, ut puella nubat, sine intentione faciendi operam piam; quia tunc legatum erit profanum, et fiet caducum, ac ideo transibit ad haereditem testatoris.

⁹⁾ Loc. cit., n. 16. — *Martin.* a S. Joseph, Aviso de Confes., lib. 2, de Testam., trat. 40, num. 15. — ¹⁰⁾ Tr. 14, cap. 5, n. 190. — ¹¹⁾ Loc. cit., qu. 4, resp. 1. — *Concina*, loc. cit., n. 16, i. f. — ¹²⁾ Tr. 9, de Matrim., cap. 1, n. 109 et 110. — ¹³⁾ Loc. cit., n. 7. — ¹⁴⁾ Disp. 24, n. 309. — *Molina*, tr. 2, disp. 249, n. 10.

^{q)} Etsi Lugo ea omnia habeat, quae affert S. Alphonsus, attamen suam distinctionem clariori modo exponit: « Ex conjecturis, ita Lugo, indagandum esse imprimis an nuptiae fuerint conditio necessaria; an potius legatum fuerit solum ut posset nubere, quo casu legatum transmittitur ad haereditem Titiae... Deinde, si non transmittitur, videndum erit an testator legaverit in bonum animae suae, quo casu legatum erit pium, et convertendum in dotem alterius pauperis; an vero legaverit ex affectu ad Titiam et ad eam remunerandam, quo casu legatum erit profanum et fiet caducum: videatur Sanchez et Molina ». — Et re quidem vera eodem fere modo procedit Molina. — Sanchez vero, *Consil. mor., lib. 4, cap. 2, dub. 4, n. 7*, non proponit tria hujus distinctionis membra, sed solum: « Si testator, inquit, respexit ad animam et ad piam causam, potius quam ad puellam illam..., convertendum est in aliud

Relictum puellae ut maneat virgo potest dari si nubat.

Secus relictum viduae ut maneat vidua.

Quid de legato ad dotem puellae, quae moritur ante nuptias.

Dubitatur 9°. *An legatum relictum pro fabrica ecclesiae possit expendi in ornamenta et alia divino cultui necessaria?*

Negant Panormitanus ¹⁾ et Lopez ²⁾, apud Sanchez ¹⁾. — Sed probabiliter affirmant idem Sanchez et Lugo ²⁾; quia nomine fabricae intelliguntur omnia necessaria ad servitium ecclesiae, nisi aliter constet de mente testatoris.

Dubitatur 10°. *Quomodo distribuendum legatum relictum pauperibus?*

Resp. Si legati exsecutio relicta sit ad electionem haereditis, potest ipse dare cuiusque vere pauperi.

Si vero non est haerediti electio commissa, tunc praeferendi sunt:

1°. Corjuncti testatoris; ut communiter DD. cum Barbosa ³⁾ et Roncaglia ⁴⁾. Et inter eos praeferendi sunt proximiores; ut docet D. Thomas ⁵⁾. — Id enim exposcit ordo caritatis: atque hoc (addit Roncaglia), etiamsi adsint alii pauperiores ⁶⁾.

2°. Pauperes concives testatoris praeferendi sunt caeteris extraneis; ut Glossa ⁵⁾,

¹⁾ Consil., lib. 4, cap. 2, dub. 14, n. 2. — *Sanchez*, loc. cit., num. 3. — ²⁾ Disp. 24, num. 304. — ³⁾ De Potest. episc., alleg. 83, n. 17. — ⁴⁾ Tr. 14, qu. 15, cap. 7, qu. 6, resp. 2. — ⁵⁾ *Tertio*. — *Roncaglia*, loc. cit. — ⁶⁾ In cap. *Si pater*, de testam., in 6°, v. *Pauperes*. — ⁷⁾ Loc. cit., v. *Primo*. —

opus pium; si vero fuit contemplatione personae, et non piae causae, legatum fit caducum et pertinet ad haereditem ».

¹⁾ Panormitanus, *in cap. fin. de testam., n. 2*; Gregorius Lopez, *part. 1, tit. 10, leg. 11, glos. 1*; et *part. 3, tit. 32, leg. 24, glos. 4, i. f.*, perspicue hanc de legatis negativam sententiam innuunt, dum negant redditus ad fabricam deputatos, posse pro aliis rebus expendi.

²⁾ S. Thomas in *2^a 2^{ae}, qu. 32*, tractat de eleemosyna in generali, et *art. 9*, ait praeferendos esse eos qui nobis sunt propinquiores. Deinde subdit: « Est tamen circa hoc discretionis ratio adhibenda secundum differentiam conjunctionis, et sanctitatis, et utilitatis. Nam multo sanctiori magis indigentiam patienti et magis utili ad bonum commune, est magis eleemosyna danda, quam personae propinquiori, maxime si non sit multum juncta ». — Denique, *art. 3, ad 1*, non jam de propinquis, sed in universum scribit: « Dare magis indigenti melius est ceteris paribus ».

³⁾ Scilicet posse magis conjunctos praeferrere, etiamsi alii majori inopia laborarent.

⁴⁾ Surdus, *de Alimentis, tit. 1, qu. 93, n. 30*, concordat, loquens de ordine in eleemosyna in generali servando, quamvis pas-

et Roncaglia ⁶⁾ cum Menochio; atque colligitur ex lege *Praeses*, C. *de servitut. et aqua*.

3°. Magis indigentes; ut S. Thomas ⁵⁾, Roncaglia ⁷⁾. Et etiam nobiles; ut addit Barbosa ⁸⁾ cum Surdo ⁹⁾,

4°. Pauperes probatoris vitae: S. Thomas ⁵⁾. — Hinc dicunt Laymann ¹⁰⁾, Roncaglia ¹¹⁾ cum Menochio ¹²⁾, praeferendos esse religiosos qui ex eleemosynis vivunt. Recte vero censet Roncaglia, contra aliquos, non venire nomine pauperum religiosos qui habent redditus sufficientes unde vivant.

5°. In aequali paupertate praeferendae sunt feminae, quatenus istae majori periculo peccandi sunt expositae: idem Roncaglia. — Cum autem testator dixerit, legatum inter pauperes distribuendum, non potest uni tradi. Ita Roncaglia, et Barbosa ⁹⁾ cum Menochio ¹²⁾, Bartolo, etc. communiter.

An vero eo casu possit exsecutor etiam sibi aliquid applicare? — Affirmant Lay-

Menoch., lib. 4, praesumpt. 125, n. 5. — ⁷⁾ Loc. cit., v. *Secundo*. — ⁸⁾ Alleg. 83, n. 18. — *Roncaglia*, loc. cit., v. *Quarto*. — *Roncaglia*, loc. cit., v. *Quinto*. — *Roncaglia*, loc. cit. — ⁹⁾ Alleg. 83, num. 19. — *Bartol.*, in leg. 1, ff. de optione legata.

sim *ibid.* de legatis inter pauperes distribuendis loquatur.

¹⁰⁾ Laymann, *lib. 3, tr. 5, cap. 11, n. 6* (allegato a S. Alphonso), utique scribit religiosum testamenti exsecutorem, posse suo monasterio applicare legatum, inter pauperes aut causas pias distribuendum. Sed *n. 8*, magis distincte loquitur, et videtur adhaerere limitationi quam S. Alphonsus ex Roncaglia habet et probat; scribit enim pauperes, quibus legatum aliquod relinquatur, « tales intelligendos esse, qui victum incertum habent ex eleemosynis fidelium, non autem ea xenodochia, vel religiosorum monasteria quae ex fidelium eleemosynis collectum annum sufficientem victum obtinent ».

¹¹⁾ Roncaglia, *loc. cit.*, v. *Quarto*, dicit posse praeferrere religiosos qui ex eleemosynis vivunt. — Sed Menochius, quem Roncaglia allegat, dicit *loc. cit.*, *n. 12*: « Religiosi quidem ante alios, eodem ordine, quo supra diximus de feminis [scil. eligendo prius pauperiores], eligendi sunt ».

¹²⁾ Menochius citatur quidem a Barbosa simpliciter, ut refert S. Alphonsus; ipse tamen, *loc. cit.*, *n. 25 et 26*, distinguit, et negat posse uni pauperi legatum tradi, si bona testatoris distribuenda sint opulenta, ita ut inops ille

Executor pauper potest sibi applicare legatum.

mann¹, Sanchez²; et Barbosa³ cum Palacio⁴, Menochio, Gonzalez et aliis communiter. Excipiunt tamen Laymann et Sanchez, si testator noverit ejus paupertatem; quia tunc censetur quod si voluisset illi subvenire, aliquid expresse reliquisset. — Sed non improbabiler Roncaglia⁴ hanc exceptionem non admittit. Quia non praesumitur testator eum voluisse inferioris conditionis facere quam alios pauperes; et si aliquid ei non reliquerit, id evenire potius censendum vel ex oblivione vel inadvertentia, vel quod nolisset testator ruborem executoris inferre, si inter pauperes eum numerasset.

931. - Quaeritur hic 1°. *An Summus Pontifex possit sine justa causa valide commutare ultimas voluntates testatorum a)?*

Papa ex justa causa potest commutare ultimas voluntates.

Nulli dubium quod Papa potest cum causa ultimas voluntates commutare; ut patet ex clem. *Quia contingit 2, de religiosis domib.*, ubi dicitur: *Ea quae ad certum usum largitione sunt destinata fidelium, ad illum debeant, non ad alium (salva quidem Sedis Apostolicae auctoritate) converti.*

Sed dubitatur an id possit Papa sine causa. — Tres sunt sententiae apud Sanchez⁵:

Potest etiam sine causa, juxta quosdam.

Prima sententia affirmat: quam tenent Armilla⁶, Angelus⁷, Silvester⁸; Tabiena, etc., apud Sanchez⁹. — Ratio, quia omnia legata intelliguntur implicite relicta ad arbitrium Papae vel principis. — *Secunda* sententia, quam tenent Angelus, Rosella, Covarruvias^{b)}, etc., apud Sanchez¹⁰

Id potest juxta alios, de potestate absoluta, non ordinaria.

¹ Lib. 3, tr. 5, cap. 11, n. 7. — ² Decal., lib. 6, cap. 11, n. 54. — ³ Alleg. 83, n. 22. — *Menoch.*, praesumpt. 125, n. 17. — *Hieron. Gonzalez*, ad reg. 8 Cancell., glos. 2, n. 56. — *Laym.*, loc. cit. — *Sanch.*, loc. cit., num. 55. — ⁴ Tr. 14, qu. 15, cap. 7, qu. 6, resp. 2, post med. — ⁵ Consil. mor., lib. 4, qu. 2, dub. 1. — ⁶ V. *Legatum*, n. 55. — ⁷ V. *Legatum II*, num. 12. — ⁸ V. *Legatum IV*, qu. 12 et 13. — *Tabiena*, v. *Legatum II*, num. 12. — ⁹ Loc. cit., num. 1. — *Angelus de Ubaldis*, in leg. 10, *Si testamentum*, C. de

dives efficeretur; affirmat vero posse dari unitantum, si bona sint modici valoris, ita ut is pauper et inops electus non efficiatur dives, sed solum ab inopia sublevetur.

^{a)} Lupus de Palatiis Rubeis, in *Repet. rubric. de donation.*, § 65, n. 42, dicit exsecutorem pauperem posse sibi legatum applicare, « si ipse sit in summa necessitate... quia in extrema necessitate omnia sunt communia ».

(et cui adhaeret Croix¹¹), id admittit de potestate absoluta, non autem ordinaria.

Tertia sententia, verior et communis, quam tenent Busenbaum (infra, n. 939), Sanchez¹² cum Bartolo^{c)}, Socino; Laymann¹³, Salmant.¹⁴ cum communi, Molina¹⁵ et Lugo¹⁶ (qui praefatas duas sententias falsas vocat), omnino negat posse Pontificem aut principem sine justa causa commutare testatorum voluntates. — Probat¹⁷ 1°. Ex Tridentino¹⁷, ubi (ut sentit Laymann¹⁸ cum Molina¹⁹) supponitur, tales commutationes posse fieri a Sede Apostolica *nonnisi ex justa et necessaria causa*. Probat²⁰ 2°. Ratione. Quia, licet dispositiones testatorum censeantur commissae Papae (vel principi), non tamen ut domino, sed ut boni communis aut piarum causarum dispensatori committuntur. Unde cum Pontifex non sit dominus talium bonorum, non potest neque ex potestate ordinaria neque extraordinaria convertere sine causa has dispositiones ad alium usum, quam a testatoribus sunt destinatae.

Verius negatur id posse.

Si igitur legatum est profanum, poterit princeps, ob necessitatem publicam vel aliam justam causam, in aliud legatum profanum vel pium commutare. — Si vero legatum est pium, poterit Papa tantum, justa causa interveniente, in aliud pium convertere.

Quaeritur 2°. *An episcopi cum justa causa possint commutare pias dispositiones?*

Prima sententia affirmat. Et hanc tenent Angelus²⁰, Silvester²¹, Armilla²²; et

testam. — *Rosella*, v. *Legatus*, n. 7. — ¹⁰ Loc. cit., n. 2. — ¹¹ Lib. 4, n. 842. — ¹² Loc. cit., n. 3 et 4. — *Socinus junior*, lib. 2, consil. 65, n. 6 et seqq. — ¹³ Lib. 3, tr. 5, cap. 11, n. 11. — ¹⁴ Tr. 14, cap. 5, n. 194. — ¹⁵ De Primogeniis, lib. 4, cap. 3, n. 10. — ¹⁶ Disp. 24, n. 312. — ¹⁷ Sess. 22, de Reform., cap. 6. — ¹⁸ Loc. cit., n. 11. — ¹⁹ De Just. et Jure, tr. 2, disp. 249, num. 5. — ²⁰ V. *Legatum II*, num. 12 et 14. — ²¹ V. *Legatum IV*, qu. 12. — ²² V. *Legatum*, n. 55 et 56.

931. - *a)* Quaestio movetur de illis dumtaxat ultimis voluntatibus, quae respiciunt ad pia opera vel ad bonum commune, ut animadvertunt Sanchez et plerique ex citatis auctoribus.

b) Scilicet: alii auctores apud Covarruvias, *Variar. lib. 3, cap. 6, n. 8.*

c) Bartolus, in leg. fin. C. Si contra jus, aperte sententiam hanc innuit, dum negat

Episcopus juxta alios potest commutare ex justa causa.

Rosella, Tabiena, apud Sanchez¹; et Beja cum aliis apud Croix², qui huic sententiae adhaeret.

Ratio 1^a. Quia communis sententia (ut asserit Croix³) tenet, apud episcopos esse hujusmodi facultatem ordinariam commutandi; quia talis commutatio est quaedam impletionem ultimarum voluntatum. Unde quando dicitur fieri posse dispensationes, et non exprimitur a quo in Tridentino⁴, satis intelligitur fieri posse ab episcopis; uti cum pluribus docent Suarez⁴ et Sanchez⁵. — Hinc inferunt idem Sanchez⁶ et Lugo⁷, quod si testator reliquit alicui ecclesiae legatum pro festo anniversario, potest episcopus illud ad tempus commutare in reparationem ecclesiae, quae aliter non posset reparari.

Ratio 2^a. Quia, licet episcopus nequiret hoc facere ex potestate ordinaria, potest tamen ut Sedis Apostolicae delegatus: modo adsit justa causa, iudicio episcopi. Idque probant ex Tridentino⁸, ubi dicitur:

Rosella, v. *Legatus*, n. 9. — *Tabiena*, v. *Legatum II*, num. 12 et 14. — ¹ Consil. mor., lib. 4, cap. 2, dub. 2, n. 3. — *Beja*, Resp. cas. consc., part. 4, cas. 22. — ² Lib. 4, n. 846. — ³ Loc. cit. — ⁴ De Legibus, lib. 6, cap. 14, num. 8. — ⁵ De Matrim., lib. 8, disp. 5, n. 1. — ⁶ Consil. mor., lib. 4, cap. 2, dub. 7, n. 2. — ⁷ Disp. 24, n. 310. — ⁸ Sess. 22, de Reform., cap. 6. — ⁹ De Off. et Potest. episc., alleg. 83, n. 5. — *Vasquius Menchacensis*, Controv., lib. 1, cap. 25,

tur: In commutationibus ultimarum voluntatum, quae nonnisi ex justa et necessaria causa fieri debent, episcopi, tamquam delegati Sedis Apostolicae, summarie et extrajudicialiter cognoscant, nihil in precibus, tacita veritate, vel suggesta falsitate, fuisse narratum, priusquam commutationes praedictae executioni demendantur. — Ita Barbosa⁹ cum Silvestro^{e)}, Menchaca, Beja^{e)}, Graffio^{e)}, Mandosio^{e)}; citatque etiam Rotam Romanam^{e)}. Et ita etiam Salmant.^{f)}

Secunda vero sententia probabilior, quam tenent Molina¹⁰, Laymann¹¹, et Sanchez¹² cum aliis, negat posse episcopos, etiam cum justa causa, commutare ultimas voluntates. — Ratio, quia ex cap. *Tua nobis 17, de testam.*, et ex Tridentino¹³ imponitur episcopis exsequi exacte ultimas voluntates. Et hoc, etiamsi commutatio fieret in melius, ut dicunt Barbosa¹⁴ cum Imola et Bonifacio; Laymann¹⁵; ac adhaeret Lugo⁸⁾, ex cap. *Conquestus, de foro competenti*, et cap. *Quia nos, de*

Probabilius non potest.

num. 26. — ¹⁰ Tr. 2, disp. 249, num. 5 et 7. — ¹¹ Lib. 3, tr. 5, cap. 11, num. 11. — ¹² Consil. mor., lib. 4, cap. 2, dub. 2, num. 5 et 6. — ¹³ Sess. 22, de Reform., cap. 8. — ¹⁴ Alleg. 83, num. 2. — *Joan. ab Imola*, in clem. *Quia contingit*, de religiosis domib., num. 9, v. *Pone testator.* — *Bonifacius de Vitalinis*, in clem. *Quia contingit*, de relig. domib., num. 110 et 111. — ¹⁵ Lib. 3, tr. 5, cap. 11, num. 11.

principem posse alii sine causa dominium meae transferre.

a) Suarez et Sanchez loquuntur non de solo Tridentino, sed de quacumque lege pontificia, in qua dicitur quidem dispensari posse, sed non exprimitur a quo facienda sit dispensatio.

e) Silvester, uti retulit S. Alphonsus ad primam sententiam, absolute tenet episcopum posse ultimas voluntates commutare, et ita pariter a Barbosa citatur. — Beja autem, loc. cit.; Jacobus de Graffis, *Decis. aur., part. 1, lib. 2, cap. 53, n. 11*; Mandosius, *Tract. de signatura gratiae, § Commutatio ultimae voluntatis*; ac Rota romana, *Decis. noviss. diversor., part. 3, lib. 3, decis. 1122*, a Barbosa adducuntur pro sententia quae docet episcopum id posse tamquam Sedis Apostolicae delegatum: sed non satis accurate; nam ii auctores simpliciter tenent primam sententiam, nec loquuntur de Sedis Apostolicae delegato. — Praeterea Mandosius suam sententiam limitat ad casum, quo legatum impleri impossibile est; si vero sit difficile dumtaxat: « Ego, inquit, non obstante praedictorum auctoritate

et ratione per eos adducta, vel hanc commutationem a Summo Pontifice obtinendam esse considerem, vel saltem a Papa ad cautelam confirmandam esse ».

f) Salmant., *tr. 14, cap. 5, n. 193 et 194*, pariter tuentur primam sententiam absolute, nec loquuntur de Sedis Apostolicae delegato.

g) Lugo, *disp. 24, n. 307*, eo sensu huic opinioni adhaerere dicendus est, quod concedit commutationem in melius fieri posse, quando legatum in propria specie impleri nequit. — Sed cap. *Conquestus, de foro compet.*, et cap. *Quia nos, de testam.*, non citantur a Lugo sed a Laymann, pro opinione quae negat exsecutorem aut episcopum posse commutare, ne in melius quidem, voluntatem defuncti, si haec possit juste et honeste impleri. At cap. *Quia nos*, non videtur ad rem citari; ait enim clericos posse libere disponere de bonis quae sibi obvenierint, paternae successione vel cognationis intuitu, non habito respectu ad Ecclesiam; « de his tamen quae consideratione Ecclesiae perceperunt, nullum de jure possunt facere testamentum ». — Cap. *Conquestus*, aptius ad argumentum qua-

testam., contra Diana ¹, ac Silvestrum ^h, Beja ^h, Graffium ^h, Comitolum, Vasquez ^h, etc., apud Croix ², qui admittunt commutationem in melius. — Nec probari dicunt primam sententiam a Tridentino, in citato cap. 6. Nam ibi tantum committitur episcopis ut, quando commutationes ultimae voluntatis a Sede Apostolica eis committuntur, ipsi, antequam illae executioni demandentur, examinent an sint verae causae expositae. Concilium enim in cap. 5 immediate praecedenti locutum erat de executionibus dispensationum a sola Sede Apostolica obtentorum. Et hoc ajunt esse conforme clementinae *Quia contingit*, citatae in prima Quaestione. Valde tamen probabiliter censet Laymann ³; et consentiunt Salmant. ⁴ cum Bonacina et Trullench, quod si aliqua causa superveniat, vel si fuerit testatori ignota, quam si ille cognovisset aliter disposuisset: tunc episcopus cum haerede potest ex epikaja interpretari voluntatem testatoris, et legatum in alium usum convertere, puta, si legatum sit relictum pro vasis sacris conficiendis, quibus ecclesia non egeat, sed potius casulis. — Quando autem legata pia nullo modo possunt applicari ad usum a testatore intentum, illa non fiunt caduca, sed applicanda sunt in alium pium usum,

Si aliqua causa superveniat, potest interpretari cum haerede.

Item quoad legata pia impossibilia.

¹ Part. 2, tr. 17, resol. 26. — Comitolum, Resp. mor., lib. 7, qu. 9, num. 2. — ² Lib. 4, num. 847. — ³ Lib. 3, tr. 5, cap. 11, num. 11, in med. — ⁴ Tr. 14, cap. 5, num. 194. — Bonac., disp. 3, qu. 17, punct. 8, § 9, n. 4. — Trull., lib. 7, cap. 18, dub. 12, n. 80. — ⁵ Loc. cit., n. 10. — Abb. Panorm., in cap. Nos quidem, de testam., n. 6 et 14. — ⁶ Disp. 24, n. 305, v. f., et 306, ex cap. Nos quidem 3, de testam. — Abb. Panorm., in cap. Nos quidem 3, de testam., num. 6 et 14. — Petr. de Ubaldo, de Canonica episc. et paroch., cap. 7,

arbitrio episcopi et executoris; ut docent idem Laymann ⁵ cum Abbate, et Lugo ⁶.

Sed dubitatur 1°. *An in commutationibus ab episcopis faciendis requiratur etiam consensus haereditis et legatarii?*

Abbas et Petrus de Ubaldis, apud Barbosa ⁷, dicunt requiri consensum haereditis, ex cap. Nos quidem, de testam. — Si haeres nollet consentire, episcopus solus potest commutationem exsequi; ut ait Rochus cum Felino, apud Barbosa ⁸.

Dicit autem praedictus Petrus de Ubaldis ¹⁾ ex Bartolo ²⁾, quod insuper requiritur consensus ecclesiae cui factum est legatum. Sed si neque ecclesia vellet consentire, episcopus solus commutare potest.

Dubitatur 2°. *Quae sint causae ob quas episcopus ultimas voluntates commutare valeat?*

Causa 1^a est, quando pecunia legata ad aliquem usum non sufficit. — Barbosa ⁹, etc.

2^a. Quando usus legati non potest adimpleri: idem Barbosa ¹⁰ cum Riccio. Vel si res legata nequeat deservire pro usu destinato, ob impedimentum facti vel juris: ita Barbosa ¹¹ cum Imola, Bonifacio ¹⁾, Abbate, Innocentio ^h, Ubaldo, Socino ^h, etc. — Hinc si non potest monasterium monialium construi, ubi voluit testator, puta

principal., n. 38. — ⁷ De Offic. et Potest. episc., alleg. 83, num. 6. — Rochus de Curte, Repetit. in rubric. de Jure patronat., § Pro eo, num. 32. — Felin., in cap. Cum accessissent, de constitut., n. 20. — ⁸ Loc. cit., n. 6. — ⁹ Loc. cit., n. 7. — ¹⁰ Loc. cit., n. 8. — Joan. Alois. Riccius, Collectan., decis. 558, v. Prima. — ¹¹ Loc. cit., n. 9. — Joan. ab Imola, in cap. Nos quidem, de testam., n. 8, 22 et 28. — Abb. Panorm., in cit. cap. 3, n. 6 et 14. — Petr. de Ubaldo, loc. cit., n. 35 et seqq.

Non semper requiritur consensus haereditis aut legatarii.

Causae ex quibus episcopus potest commutare.

drat: « Cum... valde sit iniquum, inquit, ut ea quae collata sunt pro remedio peccatorum venerabilibus ecclesiis vel relictis..., aliis usibus applicari ». — Demum Laymann addit can. 4, caus. 13, qu. 2, qui aptissime citatur. « Ultima voluntas defuncti modis omnibus conservari debet ».

^h) II auctores, nempe Silvester et Beja, locis citat.; et Graffius, lib. 3, consil. 2, de Testamentis, n. 10; Vasquez, opusc. de Testam., cap. 8, § 5, dub. 3, n. 104, primam sententiam absolute tuentur; et Beja expresse dicit legatum posse ab episcopo in aequale aut melius commutari.

¹⁾ Petrus de Ubaldis, loc. cit., n. 38 et 39, habet totam S. Alphonsi sententiam, quamvis a Barbosa, loc. cit., n. 6, citetur solum pro

priore ejusdem parte. — Praeterea Bartolus a Barbosa (non ab Ubaldo) citatur, pro sententia docente episcopum solum commutare, si neque ecclesia neque haeres consentire velint; quod sane Bartolus, in leg. Legatum, ff. de usufructu legato, n. 5, aperte significat, dicens: « Quod si partes non possunt esse concordantes in hac transmutatione, judex erit medius, cujus auctoritate transmutabitur ».

¹⁾ Bonifacius de Vitaliniis male a Barbosa citatur; nam loc. cit., in clem. Quia contingit, de relig. domib., n. 110 et 111, id non habet.

^h) Innocentius, in cap. Nos quidem, de testam., loquitur de impedimento in genere, nulla facta mentione de jure aut facto; Socinus senior vero, de Oblationib., libell. 19, n. 16, loquitur de impedimento facti.

in loco campestri, (contra praescriptum a concilio Tridentino ¹⁾, potest episcopus alium locum destinare; ut Farinacius ¹⁾, Alexander ^{m)}, Riccius, cum eodem Barbosa ².

Qui tamen notat cum Ubaldo et Genuensi, quod si impedimentum est facti, et non est perpetuum, debet expectari tempus opportunum, ex cap. Non est et cap. Quod super his, de voto. Si vero impedimentum est juris, distinguit idem Petrus de Ubaldis, quod si legatum est ad usum pios, tunc fit commutatio. Secus, si ad usum inhonestos, puta, ut in ecclesia fiant ludi theatrales, qui prohibentur in cap. Cum decorem, de vita et hon. cler.;

tunc legatum est nullum, tamquam inutile, et fit caducum.

3^a. Causa est, si legatum est factum ad usum non ita necessarium. — Tunc enim poterit episcopus commutare in alium pium usum magis eidem ecclesiae necessarium: ita Barbosa ³ cum Riccio et Genuensi ⁿ⁾: vide mox dicta in Quaer. 2. Immo etiam ad alium usum fructuosum, si causa sit gravissima, et ita praesumatur mens testatoris; ut addit Genuensis apud Barbosa ⁴. — Sic pariter dicit idem Barbosa ⁵ cum Riccio, quod redditus aliqujus capellae deputatos pro Missis, episcopus potest commutare in paramentorum emptione pro una vice tantum.

DUBIUM III.

De Renuntiatione Haereditatum.

932. Quando valeat renuntiatio haereditatis. — 933. An haec stricte interpretanda. — Vide ibi resolutiones. — 934. An sint irrita pacta de haereditate viventium. — Vide exceptiones. — 935. De constitutione Tridentini irritante renuntiationes ingredientium religionem.

Renuntiatio futurae haereditatis, nulla.

Exceptiones.

932. — « Resp. I^o. Renuntiatio futurae « haereditatis, nisi juramento firmetur, « nullius roboris est. — Ratio, quia ita « jure cautum est propter bonum publici « cum.

« Excipe 1°. Nisi quis in ipso testandi « actu renuntiet juri successione; vel post « testamentum conditum, in quo praeter « ritus est, praeteritionem sui approbet. — « 2°. Nisi haeres necessarius, post debi- « tam sibi portionem integram a patre ac-

« ceptam, reliquae haereditati renuntiet; « qui tamen, si bona patris postea augeantur, « legitimum eorum portionem potest « exigere. — Ita Laymann ⁶ ».

933. — « Resp. II°. Renuntiatio haereditatis, cum odiosa sit, et contra jus « commune, strictae interpretationis esse « debet.

« Unde resolvens casus sequentes:

« 1°. Non obstat renuntiatio haereditatis, etiam jurata a filio facta, quominus

Renuntiatio haereditatis stricte interpretanda.

Corollaria.

¹ Sess. 25, de Regular., cap. 5. — Riccius, Collectan., decis. 558, i. f.; et decis. 1270, v. Limita 3°. — ² Alleg. 83, n. 10 et 11. — Ubaldo, de Canon. episc. et paroch., cap. 7 principal., n. 36. — Genuensis, Prax. archiepiscop., cap. 19, n. 2. — Ubaldo, loc. cit., n. 36 et 37. Cfr. Barbosa, loc. cit.,

n. 9. — ³ De Offic. et Potest. episc., alleg. 83, n. 12. — Riccius, Collectan., decis. 1270, v. Limita 6°. — Genuensis, Practicabil. ecclesiast., qu. 213, v. f. — ⁴ Loc. cit., n. 13. — ⁵ Loc. cit., n. 14. — Riccius, Collectan., decis. 558, v. Quinta. — ⁶ Lib. 3, tr. 5, cap. 7, n. 1.

¹⁾ Farinacius, Decis. Rotae CXL, lib. 1, decis. 126, (in calce Consiliorum criminalium ejusdem) non de facultate generali loquitur, sed casum particularem affert, quo S. C. EE. et RR. commisit loci inspectionem ad exstruendum quoddam monasterium industriae episcopi, qui locum approbavit. Unde non satis accurate allegatur a Riccio, a quo Barbosa suam allegationem mutuavit est.

^{m)} Alexander Tartagni Imolensis, in lib. 7, consil. 73, n. 4, loquitur de casu simili, scilicet de capellania et altari erigendis in qua-

dam ecclesia, in qua locus non erat aptus ad exstruendam novam capellam.

ⁿ⁾ Barbosa hic citat Genuensem, Prax. archiep.; sed ibi, cap. 19 (al. cap. 20), casus utique similes habet, minime vero praesentem; scribit enim n. 5: « Declara secundo, ut possit fieri commutatio in alium usum per episcopum, ad tempus et non perpetuo et ex aliqua causa ». Ex quo principio, n. 6, colligit resolutum esse in curia archiepiscopali Neapolitana, quod « redditus cujusdam capellae, deputati pro missis celebrandis, poterant pro

« ab eodem patre, mutata iterum voluntate, possit institui haeres. — Molina, Sanchez¹.

« 2°. Si filius renuntiavit in favorem fratris, eo mortuo ante patrem, is qui renuntiavit, in prima haereditate succedere potest, immo etiam institui debet; quia causa renuntiationis cessavit. — Molina².

« 3°. Filius post juratam renuntiationem nihilominus succedere potest in iis bonis quae pater ad secundas nuptias transiens, liberis ex priore matrimonio susceptis relinquere cogitur. Ratio est, quia in his filius non succedit jure sanguinis, cui renuntiavit; sed propter civiles constitutiones et favores. — Molina³.

« 4°. Etsi filia accipiens dotem a patre dicat se ea contentam, et renuntiare paternae haereditati; pactum tamen illud est invalidum, eoque non obstante potest postea petere complementum legitimae portionis suae⁴. — Molina, Sanchez⁵, Lugo⁶.

« 5°. Si parentes dent filiae dotem infra portionem legitimae debitae, inducantque eam coactione vel fraude seu dolo ad renuntiandum legitimae, non sunt in conscientia tuti, sed tenentur illi restituere libertatem. Sanchez⁷, Lugo⁸. — Ac licet filia, si renuntiationem juramento firmaverit, eam servare teneatur; si tamen dolus vel metus intervenerit, licebit relaxationem juramenti injuste extorti petere: eaque obtenta, non tenebitur pacto quod ex injusta coactione processit. Vide Sanchez⁹, Lugo¹⁰ ».

934. - « Resp. III°. Omne pactum vel donatio de alterius viventis haereditate ipso jure irrita est. V. gr. irritum est

Molina, tr. 2, disp. 579, n. 23. — ¹ Decal., lib. 7, cap. 7, n. 11. — ² Loc. cit., n. 19. — ³ Tr. 2, disp. 579, n. 21. — ⁴ Ex leg. Pactum dotali 3, C. de collation.; leg. Si quando 35, C. de inoff. testam.; et cap. Quamvis pactum 2, de pactis, in 6°. — Molina, disp. 149, n. 3. — ⁵ Consil. mor., lib. 4, cap. 1, dub. 34, n. 4 et seqq. — ⁶ Resp. mor., lib. 6, dub. 24,

« pactum quo Titius haereditatem quam sperat a Sempronio, promittit aut obligat Cajo. Ratio est, quia tales pactiones odiosae sunt et plenae periculis, ob insidias quae parantur ejus vitae super cujus bonis fit pactio. — Laymann¹¹.

« Excipe 1°. Nisi consentiat is de cujus haereditate agitur, et in eo consensu usque ad mortem perseveret. — 2°. Nisi renuntiatio fiat in favorem communitatis seu collegii; hic enim cessat praesumptio vel periculum insidiarum. — 3°. Nisi quis ob constitutiones Ordinis de omnibus bonis et juribus acquisitis et acquisendis disponere debeat, idque in favorem communitatis pia, vel etiam certae personae pauperis. Sanchez¹², Laymann¹³. — 4°. Nisi fiat pactum circa haereditatem personae incertae; v. gr. si quae mihi haereditas obvenerit dum vixero, tua esto; cessat enim periculum. — Molina^{a)}, Sanchez¹⁴ ».

935. - « Quaeres: quousque se extendat constitutio Tridentini¹⁵, irritans donationes et renuntiationes etiam juratas, quae fiunt ab ingredientibus religionem, nisi fiant cum licentia episcopi sive vicarii, intra duos menses proximos ante professionem, et professio postea subsequatur? »

« Resp. 1°. Hanc constitutionem non habere locum in codicillis, testamentis aut donationibus mortis causa: quia hujus constitutionis ratio est, ne per renuntiationem haereditatis novitiis imponatur necessitas profitendi; haec enim ratio cessat in his ultimis voluntatibus, quippe quae usque ad professionem revocabiles sunt. Quare valet adhuc hodie testamentum a novitio conditum; neque rumpi-

num. 1. — ⁷ De Matrim., lib. 4, disp. 9, num. 13. — ⁸ Loc. cit., n. 2. — ⁹ Decal., lib. 3, cap. 12. — ¹⁰ Loc. cit., dub. 24, n. 3; et de Just. et Jure, disp. 22, sect. 8, n. 195. — ¹¹ Lib. 3, tr. 5, cap. 7, num. 3. — ¹² Decal., lib. 7, cap. 2, num. 54. — ¹³ Loc. cit., num. 3. — ¹⁴ Decal., lib. 7, cap. 2, num. 31. — ¹⁵ Sess. 25, de Regular., cap. 16.

934. - a) Molina, disp. 579, n. 33, hoc assertum non habet disertis verbis; idem tamen satis videtur insinuare: dicit enim invalidum pactum de futura haereditate certo modo dividenda, « si sit alicujus certi et determinati hominis ». Ex quibus utique videtur posse colligi validum futurum esse, si fuerit circa incertae personae haereditatem.

una vice converti in emptionem paramentorum pro dicta celebratione ». — Atvero in Practicab. eccles., qu. 213, n. 7, scribit ex alio quodam auctore, quem videtur approbare: « Legatum factum ad pias causas in aedificio ecclesiae, si ecclesia non indigeat calice vel fabrica, poterit de consensu episcopi fieri conversio in alium casum »

« tur, secuta professione, etsi monasterium in eo praeteritum fuerit. — Sanchez^{a)}.

« Qui autem licite a religione recedit, recuperat omnia bona cuicumque ante donata intuitu ingressus in religionem.

« Resp. 2°. Ea constitutione non prohiberi donationem modicam; quia cessat ratio. — Sanchez¹.

« Resp. 3°. Ea comprehendi renuntiationem beneficii ecclesiastici. Ratio, quia haec est amissio magni juris, ob quam libertas egrediendi e religione impeditur. Sanchez².

« Resp. 4°. Per eandem etiam irritantur renuntiationes quae fiunt ante ingressum religionis, intuitu vel causa impulsiva ingrediendi: qualis intentio in dubio praesumitur, si non multo ante ingressum factae sint. Ratio est, tum quia consilium absolute loquitur; tum quia alias non sufficienter consulisset libertati novitiorum. — Navarrus, Lessius³; contra Sanchez cujus tamen sententia est « probabilis. Unde sic donatum tuto reti-

« neri potest, donec per sententiam iudicis rescindatur.

« Resp. 5°. Irritam etiam esse donationem seu renuntiationem bonorum, sub conditione professionis edendae factam, ita ut, ea non secuta, corruat. Navarrus, Sanchez⁴, Molina^{b)}, etc. — Ratio est, quia donantes seu renuntiationes aegre contristant donatarios, ut eos de possessione semel capta dejiciant: et monasteria quae tales donationes acceperunt, omnes modos adhibent ut tales ad professionem inducantur. Laymann⁵.

« Resp. 6°. Non obstante hac constitutione, validas esse renuntiationes aut donationes ante vel post ingressum Societatis Jesu factas, juxta ejus constitutiones. Ratio est, quia Tridentinum Societatem diserte excipit. — Dixi: juxta constitutiones; quia in iis donationibus quae contra constitutiones fiunt non videtur habere locum, quia Tridentinum id voluit in favorem Societatis. Quod autem ob gratiam alterius conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum. — Molina, Sanchez^{c)}, Laymann⁶ ».

DUBIUM IV.

Qui possint et debeant esse Executores Testamenti.

936. Qui possint esse executores. Et qui sint de jure. Et an possint officio fungi per alios. — 937. An religiosus executor possit applicare suo monasterio legata relicta ad pias causas. — 938. Quomodo relicta incerta sint exsequenda. — 939. An legata ad pias causas possint commutari. — 940. Vide resolutiones. — 941. Quomodo exsequenda voluntas testatoris.

936. - « Resp. I°. Illi a testatore nominari possunt, unus vel plures, ex heredibus vel non haeredibus; nec tantum masculus, sed etiam femina (Sanchez, Wadding, Diana^{a)}); non tantum laicus,

« sed etiam clericus et religiosus. — Hic tamen non sine sui praelati licentia; et quidem Generalis, si sit Societatis Jesu; Fratres de Observantia, nullo modo. « Quod si tamen religiosus, contra ca-

¹ Decal., lib. 7, cap. 5, n. 22. — ² Loc. cit., cap. 5, n. 37 et 38. — Navarrus, Consil. 81 et 82, lib. 3, de Regular. — ³ Cap. 41, dub. 4, n. 40. — Sanchez, loc. cit., cap. 5, n. 4. — Navarrus, Consil. 82, lib. 3, de Regular., n. 2. — ⁴ Decal.,

lib. 7, cap. 5, n. 17. — ⁵ Lib. 3, tr. 5, cap. 7, n. 8. — Molina, disp. 139, n. 12. — ⁶ Loc. cit., n. 10, v. f., et n. 11. — Sanchez, Consil. mor., lib. 4, cap. 1, dub. 40, n. 5. — Petr. Wadding, de Contract., disp. 4, dub. 13, § 1, n. 1.

935. - a) Sanchez, loc. cit., cap. 5, n. 13, simpliciter, nullo alio addito, negat testamentum hoc decreto comprehendendi; hinc asserit testamentum posse a novitio conditum, quandoque voluerit.

b) Molina perperam citatur a Busenbaum; oppositum enim, tr. 2, disp. 149, (ut citat Busenbaum) expresse tenet, scribens, n. 14: « Crediderim tamen eam renuntiationem aut dispositionem, sive ante novitiatum, sive in

ipso novitiatu factam, vim habere, quae fieret sub conditione professionis ».

c) Sanchez hic pariter male (ex parte saltem) a Busenbaum citatur; nam, Decal., lib. 7, cap. 5, n. 10, dicit validas etiam esse renuntiationes, quae fierent in Societate Jesu, non juxta ejusdem Societatis constitutiones.

936. - a) Diana, quidquid dicat Busenbaum, non tuetur hanc opinionem, part. 8, tr. 5, resol. 4; sed tantum affert aliorum opiniones.

Item donationem factam sub conditione professionis.

Non officium donationes factas Societati Jesu,

nisi sint contrariae constitutionibus.

Pactum de haereditate alterius viventis, nullum.

« nonum decreta, exsecutor testamenti sit, « acta ejus valent. Ita Laymann ¹. — Et « ratio est, quia, spectato jure naturali, « sufficit voluntas testatoris exsecutoris; « nec canones exsecutionem religiosi in- « firmant, sed prohibent tantum. Vide Bo- « nacina ², Diana ³.

« Et licet impubes exsecutor esse non « possit, potest tamen minor, si explevit « annum decimum septimum ^{b)}. — San- « chez, Lugo, Wadding, Diana ⁴.

« Nullus autem cogi potest ut sit exse- « cutor. Diana ⁵. — Detrectans tamen hoc « ipso perdit legatum (saltem quod in prae- « mium muneris ei relictum fuit); ceditque « hoc aliis exsecutoribus. Molina, Lugo, « Diana ⁶, contra Wadding.

« Resp. II°. Si nullus a testatore nomi- « natus est exsecutor, exsecutio pertinet « ad haeredem, etiam quoad legata pia: « quo tamen casu episcopus jure communi « ad se pertrahere potest. — Laymann ⁷.

« Resp. III°. Exsecutor non potest offi- « cio fungi per alium, nisi testator id ei « permiserit, aut nisi committatur exse- « cutio nudi facti jam declarati. — San- « chez, Lugo, Diana ^{c)}.

937. - « Quaes. I^o. *An religiosus exse- « cutor legatum in pias causas monaste- « rio suo applicare possit?*

« Resp. posse. Ratio est, quia, si quid « obstaret, esset ex eo quod exsecutor « etiam indigens elemosynam sibi ex te- « stamento applicare nequeat: nisi testa- « tor indigentiam ejus ignoraverit, aut ea « postmodum supervenerit; cum, si eam « cognovisset, certum quid ei legaturus « fuisse videatur. Sed haec ratio non ligat; « quia causa monasterii distincta est a « causa seu persona professi, sicut causa

« ecclesiae a causa beneficiati. Unde etiam « quivis jussus aliquid dare pauperibus, « potest id tribuere cognatis vel filiis suis; « quia evidens est distinctio inter donan- « tem et accipientem. — Silvester, San- « chez ⁸. Vide Diana ⁹.

« Porro ad pias causas legata dicuntur, « quae intuitu pietatis relictas sunt, nimi- « rum 1°. Loco vel personae sacrae. 2°. Ho- « spitali. 3°. Confraternitatibus. 4°. Pupillis « et orphanis. 5°. Quod causa alimento- « rum, iis qui indigent. 6°. Quod causa « studii, saltem theologici. 7°. Ad constru- « ctionem monumenti. 8°. Ad utilitatem « publicam, v. gr. pro munienda urbe in « necessitate vel viis reficiendis. — Dia- « na ¹⁰ ex Baldo ^{a)} et caeteris multis ».

938. - « Quaes. II°. *Quomodo relicta « incerta exsecutioni sint mandanda?*

« Resp. 1°. — 1°. Si incertitudo sit ex « parte legatarii, jure civili corrumpit lega- « tum; v. gr. quia sunt duo ejusdem no- « minis et amicitiae erga testatorem, jure « civili corrumpit legatum. In foro conscien- « tia tamen tenetur exsecutor inter eos « dividere aequaliter, si in id consentiant. « — Molina, etc. Diana ¹¹, Trullench ¹².

« 2°. Legata ad causas pias, ob incer- « titudinem loci vel ecclesiae non fiunt « caduca; sed plerumque pauperiori eccle- « siae vel xenodochio danda erunt.

« 3°. Si incertitudo sit ex parte rei le- « gatae, videndum an terminus a natura « habeat, ut v. gr. bos et equus; vel ab « arte et industria, ut domus, vestis, etc. « Si a natura habeat, danda est una ex « mediocribus; si ab arte, electio ad hae- « redem pertinet, qui rem in eo genere « minimam dando satisfacit. — Idemque « dicendum est de legatis, in numero,

n. 328. — *Silvest.*, v. *Testamentum II*, qu. 2, v. *Quintum*. — ⁸ Decal., lib. 6, cap. 11, n. 59. — ⁹ Part. 8, tr. 5, resol. 46. — ¹⁰ Part. 7, tr. 6, resol. 30 et 31. — *Baldus*, in leg. 1, C. de SS. Eccles., n. 82; in leg. *Illud quod*, C. eod. tit., n. 1; in Authent. *Similiter*, C. ad leg. Falcidiam, n. 3 et seqq.; Consil., lib. 1, consil. 465, n. 1; lib. 5, consil. 320. — *Molina*, tr. 2, disp. 197, n. 1 et 2. — ¹¹ Part. 3, tr. 5, resol. 58. — ¹² Lib. 7, cap. 18, dub. 12, n. 23.

937. - a) Baldus concordat utique in omni- bus, praeterquam in legatis relictis confraternitatibus, quae negat habenda esse ut legata ad causas pias, in leg. *Illud quod*, C. de SS. Eccles., n. 2. — Pro hospitalibus, requirit ut sint erecta episcopi auctoritate. — De le-

« pondere et mensura consistentibus. — « Vide Laymann ¹.

« Resp. 2°. Si acceperint summam pe- « cuniae distribuendam pauperibus, non « tenentur dare pauperioribus; possuntque « etiam dare hospitalibus, ecclesiis (quae « ornamentis vel fabrica indigent), mona- « steriis, vel iis qui secundum suum statum « non possunt vivere, sive ii sint opifices « sive altioris conditionis, etiam nobiles « (Vasquez, Molina ^{a)} et alii octo): dummodo « tamen non constet vel ex signis colliga- « tur, aliam fuisse intentionem testatoris, « quae semper attendenda est. Diana ². — « Si vero designaverint semel certos pau- « peres, non posse eos variare docet Wad- « ding; sed affirmat Lugo. Vide Diana ³.

« Possunt etiam sibi ipsis vel suis co- « gnatis, si vere pauperes sint, et praeser- « tim si testator id ignoraverit, eam appli- « care. — Wadding, Dicastillus, Diana ⁴ ».

939. - « Quaes. III°. *An legata ad cer- « tas pias causas possint ab exsecutore « vel episcopo commutari in alium pium « usum?*

« Resp. 1°. Si voluntas testatoris impleri « potest juste et honeste, non licet eam « commutare in opus quantumcumque « melius, nisi ex dispensatione Pontificis, « et justa de causa. Molina, Wadding, Dia- « na ^{a)}, etc. communiter; — contra Vasquez « et aliquos, qui docent episcopum posse « commutare in aequale vel melius.

¹ Lib. 3, tr. 5, cap. 11, n. 7 et 9. — *Vasq.*, Opusc. de Restitut., cap. 5, § 4, dub. 1, n. 10. — ² Part. 2, tr. 15, resol. 8. — *Wadding*, de Contract., disp. 4, dub. 13, § 4, n. 6. — *Lugo*, disp. 24, n. 338. — ³ Part. 8, tr. 5, resol. 50; et part. 2, tr. 16, resol. 19. — *Wadding*, loc. cit. — *Dicast.*, tr. 19, disp. 3, dub. 12, n. 149 et seqq. — ⁴ Part. 8, tr. 5, resol. 46 et 47. — *Molina*, disp. 249, n. 5. — *Wadding*, de Contract., disp. 4, dub. 18, § 6, n. 3. — *Vasq.*, Opusc. de

« Interdum tamen ad episcopum, hae- « redes et exsecutores pertinet secundum « epikejam interpretari, non alienum esse « a defuncti voluntate, si mutatio fiat; v. « gr. si testator pecuniam ecclesiae leget « ad calices comparandos, et ecclesia non « egeat calicibus, sed casulis. — Molina ^{b)}, « Laymann ⁵. Vide Vasquez ⁶, Trullench ⁷, « Barbosa ⁸ ». — [Vide dicta n. 931, Qu. 2].

« Resp. 2°. Si ad usum a testatore de- « stinatum applicari nequeunt, non ideo « fiunt caduca; sed arbitrio episcopi et « exsecutoris ad aliam piam causam appli- « canda sunt: ita tamen ut ^{c)}, quoad fieri « potest, defuncti voluntas impleatur. Ra- « tio est, quia is principaliter intendit ea « in salutem animae suae ad Dei honorem « relinquere. Molina ⁹, Bonacina ¹⁰, Bar- « bosa ¹¹ ». — [Ex Tridentino ¹². Vide Sal- « mant. ¹³; et vide dicta n. 931, v. Qu. 2].

940. - « Ex dictis resolvuntur sequen- « tes casus:

« 1°. Si testator pauperi determinato ali- « quid legavit, hic autem ante solutionem « moriatur, haeres illud tenetur alteri pau- « peri dare. Quia praesumitur legatum pium « factum in beneficium animae testatoris, « adeoque designatio pauperis demonstra- « tive, non taxative facta fuisse: nisi tamen « aliud constet, vel ex circumstantiis col- « ligatur de testatoris intentione; de qua « si maneat dubium, manet data resolu- « tio ^{a)}. — Molina, Sanchez, Bardi ¹⁴.

Testam., cap. 8, § 5, dub. 3, num. 104. — ⁵ Lib. 3, tr. 5, cap. 11, n. 11. — ⁶ Loc. cit. — ⁷ Lib. 7, cap. 18, dub. 12, num. 30. — ⁸ De Offic. et Potest. episc., alleg. 83, n. 12. — ⁹ Disp. 249, num. 7. — ¹⁰ Disp. 3, qu. 17, punct. 8, § 9, num. 4. — ¹¹ Loc. cit., num. 8 et seqq. — ¹² Sess. 25, de Reform., cap. 8. — ¹³ Tr. 14, cap. 5, num. 198. — *Molina*, loc. cit., n. 10. — *Sanch.*, Decal., lib. 4, cap. 11, n. 35. — ¹⁴ Discept. 6, cap. 10, § 5.

gatis autem relictis loco vel personae sacrae, requirit ut non fiant intuitu consanguinitatis.

938. - Molina, *tr. 2, disp. 747, n. 1*, loquitur quidem de pauperibus, qui secundum suum statum nequeunt vivere, sed non in ordine ad testamenta; satis tamen perspicue doctrinam hic expositam insinuat, asserens bona incerta, quae pauperibus sunt distribuenda, posse in ejusmodi pauperes erogari.

939. - a) Diana, *part. 2, tr. 17, resol. 26*, videtur hanc opinionem admittere; sed *part. 3, tr. 5, resol. 63*, probabilioris dicit oppositam.

b) Molina, *disp. 249, n. 7*, hoc non habet. Sed forte hic legendus erat Molanus non Molina; Laymann enim, ex quo videtur desumpta

allegatio, in fine n. 11, ubi doctrinam hic a Busenbaum expositam tradit, haec scribit: « Vide... Joan. Molanus, tract. de testamentis piis, cap. 72 ». Atvero opere ac loco citato, Molanus dicit tantum exsecutorem fidelem esse oportere ac prudentem; fidelem scilicet, « non tantum erga animam testatoris, sed erga omnia et singula quae ejus fidei commissa sunt, ut omnia sincere, et, ut oportet, citissime exequatur ».

c) Condicio haec non apponitur a Bonacina neque a Barbosa, qui ceteroquin concordant.

940. - a) Scilicet: in dubio inclinandum esse in favorem causae piae, proindeque le- gatum alii pauperi deberi.

Quid de summa distribuenda pauperibus.

Quaenam dicantur legata pia.

Quid de legatis incertis ratione legatarii.

Si legatum impleri potest, nequit commutari.

Quid de legatis piis incertis ratione loci.

Quid de incertis ratione rei legatae.

Nemo in- vites fit ex- secutor.

Quando exsecutio pertinet ad haeredem.

Exsecu- tor, quando possit esse qui per a- lium.

Religio- sus potest legata pia applicare monasterio suo.

Si imple- ri nequit, applican- dum alii causae piae.

Quid de legato relictio pauperi qui obiit ante solutio- nem.

b) Nequit tamen minor, etsi expleverit decimum septimum annum, esse exsecutor in judiciis; ita limitat Diana.

c) Diana, quidquid dicat Busenbaum, nul- lum iudicium profert de hac opinione, *part. 3, tr. 5, resol. 26*, sed dumtaxat eam exponit.

Quid de legatis piis quae deleta sunt.

« 2°. Si legata pia inveniantur inducta ^{b)}, « et non constet de testatoris intentione, « tenetur haeres eaolvere; quia praesumitur id fortuito ac casualiter, et non ex « testatoris voluntate accidisse. — Bardi ¹.

« 3°. Si testator legaverit summam pecuniae pro certo numero Sacrorum; « haeres autem eam summam sacerdoti « cuiuspiam bono tradiderit, ac postea ob « mortem dicti sacerdotis aliamve ob causam dubitet prudenter an sacrificia illa « sint peracta; non tenetur curare ea iterum celebranda: quia satisfecit testatoris voluntati. — Bardi ².

941. — « Quaes IV°. Intra quod tempus, quo ordine et modo haeredes et exsecutores defuncti voluntatem exsequi « debeant; et quis cogere possit?

« Respond. 1°. Teneri statim post aditam « tam haereditatem confectumque inventarium, etiam intra annum, nisi iusto « impedimento excusentur. Immo in legatis piis, intra sex menses (Molina, Vasquez, Diana ³): idque, etiamsi haereditas « non sit adita, eo quod haeres vel ante « fuerit mortuus, vel eam repudiarit. Covarrubias et alii tres. Diana ⁴. — Unde « si differant notabiliter (praesertim solutionem piorum legatorum) aut negligenter exsequi, graviter peccant; tenenturque

« damnum quod alii ipsorum culpa acciperunt, compensare. Bonacina ⁵, Navarrus ^{b)}, Lugo ^{b)}, Diana ^{b)} ».

In foro igitur conscientiae haeredes et exsecutores tenentur sub gravi statim implere legata, maxime pia, cum possunt. — Ita communiter Salmant. ⁵ cum Lugo, Diana, S. Antonino, Trullench, etc.

« Resp. 2°. Ab utroque iudice ecclesiastico et saeculari, compelli possunt (si « tamen laici sunt). Quod si post annum « a monitione iudicis vel episcopi exsequi « negligent, omni commodo (excepta tota « legitima, si haeredes necessarii sunt) ex « testamento ipsis proveniente privantur. « — Vide Laymann ⁶, card. de Lugo ⁷, « Diana ⁸, Valerum, Trullench ⁹.

« Immo, si intra annum negligent exsequi, jus executionis devolvitur ad episcopum. Molina et alii octo. Diana ¹⁰. — « Nec admittitur purgatio morae (Sanchez ^{c)}, Diana ¹¹). Sed tenetur episcopus « exsequi, removendo illos ab executione, « et emolumentis spoliando; atque in defectum episcopi, idem potest metropolitanius. Molina ^{d)}, Merolla ^{e)}, Diana ¹².

« Resp. 3°. Exsecutor tenetur omnia « exsequi secundum mentem testatoris. « Ad hoc tamen exsecutor particularis « non potest vendere bona defuncti, nisi

Exsecutores ab utroque iudice compelli possunt.

Quandoque executionis devolvitur ad episcopum.

Omnia exsequenda secundum mentem testatoris.

v. Tertio quaeritur. — Trull., lib. 7, cap. 18, dub. 11, n. 7. — ¹ Lib. 3, tr. 5, cap. 11, n. 13. — ² Disp. 24, num. 336. — ³ Part. 3, tr. 5, resol. 59. — Valerius, Different. utriusque fori, v. Legatum, diff. 1, n. 3. — ⁴ Lib. 7, cap. 18, dub. 11, num. 7, v. f. — Molina, disp. 250, num. 5. — ⁵ Part. 8, tr. 5, resol. 40. — ⁶ Loc. cit., resol. 54. — ⁷ Part. 8, tr. 5, resol. 57.

¹ Discept. 6, cap. 10, § 17. — ² Loc. cit., § 21. — Molina, disp. 251, num. 2 et 3. — Vasq., Opusc. de Testam., cap. 9, § 3, dub. 3. — ³ Part. 8, tr. 5, resol. 53 et 52. — Covarr., de Testam., cap. 18, § 3, n. 26. — ⁴ Disp. 3, qu. 18, punct. 4, num. 1. — ⁵ Tr. 14, cap. 5, num. 155. — Lugo, disp. 24, n. 296. — Diana, part. 8, tr. 5, resol. 52; part. 3, tr. 5, resol. 59. — S. Anton., part. 3, tit. 10, cap. 3, § 12,

^{b)} Id est deleta.

941. — ^{a)} Diana, part. 7, tr. 6, resol. 26, refert tantummodo caeterorum opiniones.

^{b)} Navarrus, Man., cap. 25, n. 65, dicit solum peccare eum, qui legata quidem solvit, « sed post moram notabilem ». — Lugo vero, disp. 24, n. 296, dicit peccare, et clare innuit peccatum esse contra iustitiam; « quia illa sunt, inquit, vere debita legatariis; ergo sicut alia debita solvenda sunt illis, quando commode possunt ». — Denique Diana, loc. cit., resol. 52, expresse dicit peccare contra iustitiam respectu legatarii; unde colligitur, quamvis ipse id non habeat, eundem teneri compensare damna; contra caritatem autem respectu testatoris.

^{c)} Sanchez, de Matrim., lib. 6, disp. 22, n. 4, loquitur de purgatione morae in casu a praesenti valde diverso; disputat enim de arrhis

quae in matrimonio interveniunt, et dicit si consummato matrimonio decedat sponsa vel sponsus, dari electionem sponsae vel ejus haeredibus ut eligere possint arrhas vel sponsalium largitatem, si utraque in eo matrimonio intervenerint. Deinde addit n. 2: « Transactis iis diebus [a lege constitutis] ad electionem faciendam, purgationem morae non admitti ». Allegatur tamen a Diana pro casu hic exposito.

^{d)} Molina, disp. 251, n. 13, de metropolitano non loquitur; et ibi a Diana citatur dumtaxat pro sententia, quae docet executionem ad episcopum devolvi, non solum quoad executionem proprie dictam, sed etiam quoad simplicem electionem pauperis, cui dandum est legatum.

^{e)} Merolla, disp. 7, cap. 5, n. 126, non loquitur de metropolitano; quoad reliqua plane concordat.

« hic ita statuerit: universalis autem potest. Lugo ¹, Diana ^{f)}. — Neque potest « unquam, invito haerede, rem legatam « dare legatario; quia non potest nisi per « iudicem spoliare haeridem sua possessione, licet teneatur monere episcopum « ut haeridem cogat. Sanchez, Lugo, « Diana ^{g)}.

« Quod si bona non sufficiant ad legata « omnia solvenda, distribuenda sunt omnibus aequaliter pro rata (etiamsi sint pia; « et licet uni res certa et in individuo sit « legata); nec licet uni prae aliis gratificari; quia par omnium est ratio et jus. « — Silvester, Sanchez, Bonacina, Diana, « Trullench ².

« Resp. 4°. Tenentur exsecutores redere rationem executionis (idque probe « babiler, etiamsi testator eos hoc onere

Si bona non sufficiant, distribuenda aequaliter pro rata.

Exsecutor tenetur rationem reddere.

« liberasset), exceptis iis quae testator « jussit erogari secreto. Diana ³ et alii ⁴. « Possuntque ad hoc cogi ab episcopo, vel « capitulo sede vacante [Diana ⁵]: nisi sint « regulares plene exempti ^{h)}, quos cogi « posse alii negant, affirmant alii, ut vide « loc. cit. ⁶. — Denique non debetur iis salarium, cum sit officium voluntarium « amicitiae: si tamen damnum ex eo participantur, vel sint etiam administratores « bonorum, debet assignari a iudice ⁱ⁾. « Lugo ⁷. Vide Diana ⁸.

« Plura de executione piarum et ultimarum voluntatum, vide [apud] Trullench ⁹ et Diana ¹⁰, et Barbosa ¹¹ ».

Nemo tenetur munus exsecutoris exercere nisi jam acceptavit aut legatum accepit; alias legatum amittit. — Salmant. ¹² cum Dicastillo, etc.

Exsecutori non debetur salarium, sed quandoque compensatio.

Nemo tenetur exsecutoris officium suscipere.

DUBIUM V.

De iis qui testari, et Haeredes institui possunt.

942. Qui testari possint. — 943. Qui possint haeredes institui. — 944. Vide resolutiones. — 945. Quae sit divisio haeredum. — 946. An sit obligatio gravis relinquendi bona fratribus et aliis propinquis indigentibus. — 947. Quantum debeatur haeredibus necessariis. — 948. Quae sint causae justae exhaeredandi filios. — 949. An ob nuptias cum indignis. — Et vide Dubia super hoc puncto (v. Sed dubitatur). — 950. Vide alios casus, quando testamenta infirmentur. — 951. Quid possint petere spurii a matre et patre. — 952. Quid, si pater relinquat bona alteri, ut reddat filio spurio. — 953. Qui haeredes succedant ab intestato. — 954. Quomodo facienda sit collatio inter fratres. — 955. An debeant conferri sumptus pro studio, doctoratu, etc. — 956. An patrimonium datum ad suscipiendos ordines. — 957. An bona paterna, quae filius expendit in ludis, etc. — 958. An expensae factae in nuptiis. — 959. An vestes, et similia, data a parentibus. — 960. Quid, si conjuges transeant ad secundas nuptias. — 961. De falcidia et trebellianica debita haeredibus.

Quinam possint testari.

942. — « Resp. I°. Omnes homines liberam de suis bonis testandi facultatem « habent, nisi naturali aut positivo jure « prohibeantur.

¹ Disp. 24, num. 332. — Sanchez, Consil. mor., lib. 4, cap. 1, dub. 47 et 48. — Lugo, loc. cit., n. 333. — Silvest., v. Legitima portio, qu. 10. — Sanchez, Consil. mor., lib. 4, cap. 2, dub. 11, n. 5; et Decal., lib. 4, cap. 15, n. 40. — Bonac., disp. 3, qu. 17, punct. 8, § 6, num. 6 et seqq. — Diana, part. 3, tr. 5, resol. 60. — ² Lib. 7, cap. 18, dub. 12,

n. 23. — ³ Part. 8, tr. 5, resol. 34. — ⁴ Loc. cit., resol. 35. — ⁵ Loc. cit., resol. 36 et 62. — ⁶ Loc. cit., resol. 37. — ⁷ Disp. 24, n. 335. — ⁸ Loc. cit., resol. 39. — ⁹ Loc. cit., dub. 12. — ¹⁰ Part. 8, tr. 5. — ¹¹ De Jure eccles., lib. 3, cap. 27. — ¹² Tr. 14, cap. 5, n. 164. — Dicast., tr. 19, disp. 3, dub. 9, n. 93.

^{f)} Diana, part. 8, tr. 5, resol. 32, affert tantum ceterorum opinionem.

^{g)} Diana, loc. cit., resol. 38, pariter citat tantummodo sententiam auctorum de hac materia.

^{h)} Seu clarius et accuratius: Diana, resol. 36, asserit religiosos testamenti exsecutores, teneri ad rationem coram episcopo reddendam. — At in resol. 37, quaerit specialiter

de religiosis exemptis, et opiniones auctorum exponit, ipse vero sic concludit: « Et haec sunt placita doctorum circa praesentem quaestionem; ego vero iudicium meum non interpono, quia nolo tragoedias suscitare ». — Denique, resol. 62, generaliter loquens de exsecutoribus, dicit eos posse a capitulo, sede vacante, cogi ad rationes reddendas.

ⁱ⁾ Exsecutor testamenti etiam in jure hodie

Quinam prohibeantur.

« Navarrus ^{a)}, Sanchez ^{b)}. — Quid autem « sentiendum de eo qui ex morbo aliquan- « diu delirat? Vide card. Lugo ¹.

« Positivo autem, surdus simul et mu- « tus a natura, prodigus, servus, usura- « rius publicus; filiusfamilias de bonis ad- « ventitiis », [Etiam de consensu patris, nisi ad causas pias ²] « si quidem ante « clericatum advenerint (ut vide card. de « Lugo ³); impubes, captivus apud hostem, « damnatus ad mortem, si bona ejus con- « fiscantur (card. de Lugo ⁴); professus « religionem ^{c)}.

« Dico: *professus*. Quia novitius, cum « adhuc sui juris sit, absque superioris « licentia valide testari potest, etiam non « servata juris solemnitate (ut habet Trul- « lench ⁵ ex Sà et Bonacina); et si quidem « intestatus decedat, proximi consanguinei « in bonis succedunt. — Similiter religio- « sus Societatis post emissa vota simpli- « cia, etsi non licite, valide tamen potest « testari; quia dominium bonorum suorum « retinet impeditum quasi voto paupertatis, quoad dispositionem sine licentia « superioris: non tamen ulla constitutione « canonica dispositio irritatur. Ita Moli- « na ^{d)}, Sanchez, Laymann. — Qui addit, « potestatem testandi, seu jure seu con-

« suetudine, etiam religiosis Ordinum mili- « tarium concessam, frequenterque a Pon- « tifice concedi iis solere qui extra clau- « strum beneficium vel episcopatum ha- « bent ».

943. — « Resp. II°. Omnes homines, etiam « amentes, surdi, muti, servi, immo et « communitas, haeredes institui possunt, « nisi specialiter prohibeatur. Ita Bonaci- « na ⁶. — Quia ad hoc tantum requiritur « plena potestas in disponente, et capa- « citas in haerede.

« Incapaces autem secundum jura sunt « 1°. Apostatae et haeretici, eorumque re- « ceptores, defensores, fautores: licet pro- « habile sit eos ante sententiam iudicis ad « restitutionem non teneri; eo quod hoc « jus in eo rigore non sit receptum. Les- « sius ⁷, Sanchez ⁸. — 2°. Civitas hostium « et communitas Judaeorum. — 3°. Dam- « natus ad metalla; persecutores et per- « cussores cardinalium, et qui ob crimen « active intestabiles sunt. Lessius ⁹.

« Adde casus in quibus aliqui exclu- « duntur a bonis defuncti; ut 1°. Haeres « (uti et legatarius), qui testatorem occi- « dit ¹⁰. — 2°. Idem, si testatori prohibuit « testari aut testamentum revocare; aut « si ad uxorem testatoris accedat. — 3°. Si,

Quinam
possint haer-
edes insti-
tui.

Quinam
religiosi
professi
possint esse
haeredes.

Quinam
sint incap-
ces.

¹ Disp. 24, n. 62 et 63. — ² Ex lege *Qui in potestate 6*, D., qui testamenta facere possunt; et cap. *Licet*, de sepul- tur. in 6°. — ³ Loc. cit., num. 67. — ⁴ Loc. cit., num. 72. — ⁵ Lib. 7, cap. 18, dub. 5, num. 4. — *Sà*, v. *Testamentum*, num. 21. — *Bonac.*, disp. 3, qu. 17, punct. 2, num. 3, v. f. —

Sanch., Decal., lib. 7, cap. 8, num. 22 et 25. — *Laym.*, lib. 3, tr. 5, cap. 3, n. 6. — ⁶ Disp. 3, qu. 17, punct. 3. — ⁷ Cap. 19, dub. 5, n. 50 et seqq. — ⁸ Decal., lib. 2, cap. 14, n. 31 et 34. — ⁹ Loc. cit., n. 52 et 53. — ¹⁰ *L. Cum ratio 7*, § 4, ff. de bonis damnator.

vigenti, excepta Germania (Cod. 2221), tene- tur munus quod acceptavit gratis implere, compensatis tamen suis expensis.

942. — ^{a)} Navarrus, *in cap.* Si quando, *de rescript.*, *except. 10*, n. 5, hoc solum habet: furiosum et mente captum equiparari.

^{b)} Sanchez, *de Matrim.*, lib. 1, disp. 8, a n. 15, haec omnia utique habet, sed in simili tantum, scilicet de matrimonii contractu dis- putans.

^{c)} Ex jure hodierno nulla facultate, vel restricta tantum, gaudent minores, interdicti et quorundam criminum rei. Hic pauca de fa- cultate minorum subiciemus, utpote quae frequentioris usus sunt. — Ex jure *Gallico* (903, 904), nequit testari qui nondum sexdecim annos natus est. Ab anno decimo septimo ad vigesimum primum completum, minor potest per testamentum disponere de dimidia parte illorum bonorum, de quibus, si foret major, absolute disponere valeretur. — Ex jure *Italico* (762, 763), testari nequit qui nondum decem et

octo annos complevit. Hoc autem anno com- plecto, potest esse testator sicut ceteri omnes. — Ex jure *Austriaco* (569), testari nequeunt im- puberes. Pubertatis autem annos adepti, sed nondum decem et octo annos nati, possunt dumtaxat oretenus et coram iudice testari. Ab anno autem decimo nono gaudent plena facultate. — Ex jure *Hispanico* (663), testari possunt minores utriusque sexus post annum decimum quartum completum. — Ex jure *Germanico* (Cod. 2238), testari nequeunt mi- nores nondum sedecim annos nati; ab hac dein aetate usque ad majorenitatem possunt facere testamentum oretenus coram notario. — Ex jure *Anglico* minores testari omnino prohibentur.

^{a)} Molina perperam citatur a Busenbaum; nam, *tr. 2, disp. 139, n. 11*, non solum illici- tum id esse asserit et contra paupertatis vo- tum; sed etiam diserte negat factum tenere, loquens de professis biennii (de quibus solis hic loquitur Busenbaum).

« dum testator mente captus fuit, haeres « illius curam non habuit; aut si captivum « redimere neglexit ^{a)}. — Vide Molina ¹, « card. de Lugo ² ».

944. — « Unde resolves:

« 1°. Haeredes institui possunt professi « Ordinum, quibus permissum est bona « immobilia in communi possidere; eorum- « que nomine monasterium succedit. — « Tales autem sunt omnes fere religiones; « excepto Ordine Minorum de Observan- « tia et Capuccinorum. Ratio, quia illi sunt « incapaces, secundum Tridentinum ³; uti « et professi Societatis Jesu (vide San- « chez ⁴, Bonacina ⁵, Laymann ⁶): licet « contrarium probabilius esse putet Wad- « ding ⁷. — Vide Diana ⁸.

« 2°. Collegia Societatis Jesu, et domus « etiam professae, haereditates accipere « possunt, modo bona immobilia, quae « communi usui et habitationi non deser- « viunt, vendantur, et non deferantur in- « tuitu professi, aut vota formata habentis.

« Dixi: *haereditates*; quia, sicut Mino- « res et Capuccini legata et alia donata « admittere possunt; ita etiam Societas « Jesu, etsi intuitu alicujus professi tan- « tum ea deferantur. — Vide Laymann ⁹.

« 3°. Testator potest quemvis extra- « neum instituere haereditatem, nulla facta

« mentione consanguineorum collatera- « lium, etiam fratris pauperis: dummodo « absit scandalum et gravis necessitas « illorum. Quia nullo jure prohibetur, et « bona sunt ipsius, de quibus disponit li- « bere. — Bonacina et alii quinque ^{a)}. « Diana ¹⁰ ».

945. — « Quaeres. I°. *Quae sit divisio « haeredum?*

« Resp. Haeres alius est ex testamento, « alius ab intestato. Haeres ex testamento, « vel est universalis, sive ex asse; vel par- « tialis, seu ex parte tantum, v. gr. ex « triente, vel dodrante, vel quadrante. — « Uterque horum vel est haeres necessa- « rius, qui necessario institui debet, ut sunt « omnes in recta linea descendentes, et « post hos ascendentes, nisi sit causa justa « exhaeredandi ^{a)}; vel non necessarius, « quem testator potest instituere, et non « tamen cogitur. — Laymann ¹¹ ».

946. — An testator *teneatur sub gravi obligatione relinquere bona cognatis, qui non sunt haeredes necessarii, si ipsi gravi- ter indigeant?*

Loquendo de fratribus aut sororibus, negant Salmant. ¹², et dicunt esse obliga- tionem tantum sub levi, nisi illi sint in extrema paupertate; et citant Lugonem ¹³ et Diana ¹⁴. — Sed ipsorum pace, nec Lugo

Extraneus potest insti- tuti haeres, sine mentio- ne collate- rali.

Divisio haeredum.

¹ Tr. 2, disp. 178 et 212. — ² Disp. 24, n. 75 et seqq. — ³ Sess. 25, de Regular., cap. 3. — ⁴ Decal., lib. 6, cap. 18, n. 14. — ⁵ Disp. 3, qu. 17, punct. 3, n. 3. — ⁶ Lib. 3, tr. 5, cap. 5, n. 2. — ⁷ De Contract., disp. 4, dub. 5, § 4, n. 5. —

⁸ Part. 9, tr. 9, resol. 16, v. f. — ⁹ Lib. 3, tr. 5, cap. 5, n. 5. — *Bonac.*, loc. cit., n. 22. — ¹⁰ Part. 1, tr. 8, resol. 83 et 85; part. 5, tr. 3, resol. 114. — ¹¹ Loc. cit., n. 9. — ¹² Tr. 14, cap. 5, n. 87. — ¹³ Disp. 24, n. 175. — ¹⁴ Part. 1, tr. 8, resol. 83 et 85.

943. — ^{a)} Ex jure hodierno (Cod. *Gall.*, 906 et seqq.; *Ital.*, 964 et seqq.; *Austr.*, 540 et seqq.; *German.*, 2234 et seqq.) intervenientes in con- fectione testamenti institui prohibentur in bona per hoc testamentum relicta. In Germania, praeter illos nemo declaratur incapax. Ex aliis codicibus sat communiter prohibentur ii qui- bus non conceditur accipere donationem inter vivos, scilicet: nondum concepti (nisi in quan- tum substitutio permittatur) et nati non vita- les, ut fetus abortivi; quidam sotes, in poe- nam delicti; filii illegitimi et spurii, qui nihil ultra portionem a lege determinatam a pro- priis genitoribus accipere possunt. — In jure *Gallico* (Cod., 907, 909) et *Hispanico* (Cod., 744 et seqq.) pronuntiatum specialis inhabilitas in tutorem quoad bona pupilli, in medicum et ministrum cultus, quoad bona defuncti cui in ultimo morbo, artis vel ministerii (quoad con- fessionem) operam praebuerunt. — Item (Cod. *Gall.*, 217 et 910) uxor absque consensu mariti,

instituta publica absque consensu gubernii, haereditatem sibi delatam acceptare nequeunt. — In jure *Anglico* institui prohibentur subditi nationis quae actualiter bellum in gentem Anglicam movet; item cessor bonorum, cujus cessio non est approbata.

944. — ^{a)} Diana plus quam quinque aucto- res praeter Bonacina allegat, quidquid in- diligenter asserat Busenbaum.

945. — ^{a)} Jus hodiernum habet ut haeredes necessarios descendentes legitimos vel legiti- matos; ipsisque deficientibus, ascendentes, sive paternos, sive maternos, sed in gradu solum propiori. (Cod. *Gall.*, 915; *Ital.*, 805; *Austr.*, 762; *Hispan.*, 955; *German.*, 2303). — Ex jure *Ita- lico* 812; *Austr.* (796); *Hispan.* (807-834) et *German.* (2303), conjux superstes etiam inter haeredes necessarios computatur. — In jure *Anglico* autem non dantur haeredes neces- sarii; et, nisi de fundorum transmissione aga- tur, testator gaudet plena libertate.

nec Diana hoc dicunt; sed isti cum Silvestro ^{a)}, Sà ^{a)}, Bonacina ^{a)} et Beja ^{a)} asserunt absolute, esse obligationem relinquendi bona fratribus graviter egentibus, saltem quantum sufficiat ad sublevandam ipsorum indigentiam, juxta praeceptum caritatis. Et cum haec sit materia gravis, non videmus qua ratione possit negari quod caritas ad hoc graviter obliget. Confirmatur ex eo quod communiter docent Laymann ^{b)} cum Angelo ^{b)}, Abbate, Silvestro ^{b)}, Sà ^{b)}, etc., et iidem Salmant. ¹ cum communi, scilicet quod unusquisque tenetur fratribus alimenta praestare: adeo ut clerici beneficiati teneantur ex fructibus beneficii praefere fratres graviter indigentes aliis pauperibus; prout dicunt Salmant. ² cum Azor, Silvestro, Fagundez, Angelo ^{c)}, etc. — Eadem igitur obligatio quae urget in vita, urget etiam in morte. Et hoc non tantum ex generali praecepto caritatis, sed ex obligatione speciaii pietatis quam habemus erga fratres, et propter quam certum est laesionem in fratres habere specialem malitiam, in confessione explicandam; ut communiter dicunt DD. cum Lugo ³ et Salmant. ⁴

Abb. Fanorm., in cap. Pervenit, de arbitris, n. 1. — ¹ Tr. 24, de 4° Praec., cap. 1, n. 69. — ² Loc. cit., n. 72 et 73. — ³ Asor, part. 2, lib. 2, cap. 40, qu. 5. — ⁴ Silvest., v. Clericus IV, n. 11, qu. 15. — ⁵ Fagund., Decal., lib. 4, cap. 17, n. 1. — ⁶ De Sacram. Poenit., disp. 16, n. 307. — ⁷ Tr. 6, de Sacram. Poenit., cap. 8, n. 82. — ⁸ Tr. 3, cap. 5, n. 66. — ⁹ De Just., disp. 24, n. 175. — ¹⁰ Qu. 15, de Testam.,

946. — ^{a)} Lugo revera, loc. cit., dicit peccare contra caritatem, fratrem qui omitteret in testamento fratrem pauperem, « quando indigentia talis erat, ut ex caritate teneretur ei subvenire, juxta regulas quae tenci solent in tractatu de caritate ». — Diana pariter negat testantem posse collaterales ommittere, quando adest « obligatio qua tenetur proximi necessitatem sublevare ». — Idemque ac Diana tenet Bonacina, loc. cit., n. 22. — Silvester autem, v. Haereditas I, n. 2, i. f., hoc non dicit; et v. Dos, n. 6, tantum dicit fratrem teneri dotare sororem ex eodem patre procreatam, quia causa dotis favorabilior est quam alimentorum; unde sicut tenetur dare alimenta, sic et dotare casu necessitatis. — Sà vero, v. Dos, n. 1, eandem tenet sententiam ac Silvester, sed v. Legitima, n. 1, dicit legitimam deberi fratribus ex eodem patre, quando testator, filios non habens, haereditatem infamem instituit, dum fratres ejus ingrati non sunt. — Denique Beja, Respons. cas. consc., part. 1,

Hinc censemus omnino dicendum cum Sporer ⁵ et Roncaglia ⁶⁾ (qui citat etiam Lugonem ⁶⁾), quod idem vinculum pietatis, graviter obligans ad fratres non laedendos, obligat etiam sub gravi ad subveniendum eis in gravi necessitate praee omnibus aliis pauperibus sive operibus piis. — Addit Roncaglia ⁷ quod si fratres sint pauperes, etiamsi gravem indigentiam non habeant, adhuc est saltem veniale eos praeterire.

Erga vero alios consanguineos remotiores, putat Sporer ⁸ adesse eandem obligationem gravem eis succurrendi, si gravi vel adhuc ordinaria paupertate laborent; quia censet offensam adversus eos diversam etiam speciem afferre. — Attamen cum haec opinio sit singularis hujus auctoris, et communis sit sententia opposita, nempe quod peccata contra ipsos speciem non mutant, ut docent Lugo ⁹, Bonacina ¹⁰, Salmant. ¹¹, Croix ¹² cum Dicastillo, etc.: hinc non videtur adesse gravem obligationem ipsos praefere aliis pauperibus. — E converso, quia, ut dicunt Lugo ¹³ et Salmant. ¹⁴, cum Tamburinio ¹⁴, offensa cognatorum, extra fratres, saltem aggravat

cap. 4, reg. in praxi, num. 1, i. f. — ⁵ Loc. cit., num. 66. — ⁶ De Poenit., loc. cit., n. 308. — ⁷ Disp. 5, de Sacram. Poenit., qu. 5, sect. 2, punct. 2, § 3, diff. 3, num. 15. — ⁸ Tr. 6, cap. 8, num. 89. — ⁹ Lib. 6, part. 2, num. 1009. — ¹⁰ Dicast., de Poenit., disp. 9, dub. 8, num. 586. — ¹¹ De Poenit., disp. 16, num. 308. — ¹² Method. confess., lib. 2, cap. 5, § 2, n. 9.

cas. 57, negat quidquam collateralibus deberi, si « nec extreme indigeant, nullumque sit oriundum scandalum ».

^{b)} Laymann, lib. 3, tr. 4, cap. 13, n. 5, haec scribit: « Frater in defectum ascendentium, si dives sit, sorori inopi dotem dare cogitur, saltem quae sit instar necessarium alimentorum ». Pro qua sententia allegat auctores citatos. — De Silvestro autem et Sà vide hic supra notam a. — Angelus vero, v. Dos, n. 5, idem habet ac Silvester.

^{c)} Angelus, v. Clericus XIII, n. 11, dicit clericum posse de redditibus ecclesiae indigentem sororem alere.

^{d)} Roncaglia, qu. 15, de Testam., cap. 4, reg. in praxi, n. 1, dicit esse peccatum contra caritatem; et allegat Lugo, cujus opinionem et verba supra nota a retuli.

^{e)} Salmant., tract. 6, cap. 8, num. 89, asserunt circumstantiam hanc, in eo casu, distinctam quidem speciem addere, sed non gravem.

Quantum
debeatur
haeredibus
necessariis.

Consanguineo remotiori,
sub levi
tantum.

Justae
causae
exhaeredandi
filium.

culpam, esto speciem non mutet; ideo puto non excusari a veniali praeteritionem ipsorum, si graviter indigeant, cum erga ipsos etiam adsit aliqua, licet non ita stricta, obligatio pietatis.

947. — « Quaeres. II°. Quantum haere-
« dibus necessariis debeatur? »

« Resp. Jure novo, legitimam portionem descendendum esse trientem haereditatis, si non sint plures quam quatuor liberi; si plures, semissem. Similiter ascendendum portio, etsi unus tantum sit, est triens haereditatis ». [Sive tertia pars, ex communi doctorum; ut Salmant. ¹]; « idque absque ullo gravamine, modo et conditione: alioqui pro non appositis habentur ». — Quod si autem alicui ascendendum vel descendendum portio legitima non relinquatur, competit ei actio ad petendum complementum, vel ad rescindendum testamentum, ut ipso jure nullum: maxime ²⁾, si causa idonea exhaereditationis non sit inserta et probata. — « Laymann ³ ».

948. — Justae causae exhaeredandi filium sunt ex Salmant. ³: 1°. Si filius, cum

¹ Tr. 14, cap. 5, num. 79. — ² Lib. 3, tr. 5, cap. 5, num. 10 et 11. — ³ Tr. 14, cap. 5, num. 90. — Baldus, in leg. Si pater, n. 5 et 6, C. de sponsal., et leg. Nec filium, C. de nuptiis. — ⁴ De Matrim., lib. 4, disp. 24, num. 2. — ⁵ Loc. cit., num. 3. — ⁶ Rodericus Suarez, in leg. 2, tit. de

947. — ^{a)} Ex jure Gallico (art. 913), portio filii legitimis reservata, si unus sit, semissis est eorum; si duo sint, bistriens, i. e. $\frac{2}{3}$; si tres aut plures, dodrans, i. e. $\frac{3}{4}$. — Ascendentibus in defectu descendendum, si adsint in utraque linea, semissis; si in una linea dumtaxat, quadrans. — Filiis illegitimis recognitis debetur pars, quae ipsis a lege tribuitur in successione ab intestato. — Ex jure Italico (art. 805), descendendum legitimis debetur dimidia pars, quicumque sit eorum numerus. Illegitimis debetur pars, quam lex in successione ab intestato ipsis assignat. — Ascendentes, absque distinctione linearum, habent jus ad tertiam partem. — Conjux superstes, si venit cum filiis legitimis, computatur in eorum numero, et obtinet suam portionem, non quidem in proprietatem, sed solummodo in usumfructum; si venit cum aliis, obtinet eodem modo (i. e. in usumfructum) partem tertiam. — Ex jure Austriaco (§ 765 et seqq.), debetur descendendum dimidia pars, et tertia pars ascendendum. — Filii naturales habent definitam reservationem in bona solius matris. — Conjugi superstiti, si est pauper,

peccato gravi, manus injiciat in parentem, aut contumeliam dicat, aut conetur occidere. — 2°. Si accuset parentem, aut sit testis vel procurator contra eum in causis criminalibus mortis, exilii perpetui, vel infamiae aut damni gravis: nisi crimen sit haeresis vel laesae majestatis. — 3°. Si rem habeat cum uxore vel unica concubina patris. — 4°. Si nolit fidejuberem ad liberandum patrem a carcere. — 5°. Si prohibuit patrem testari. — 6°. Si filia, recusato justo matrimonio, luxuriose ut meretrix vivat; non vero, si nubat contra parentum voluntatem ^{a)}.

949. — Quaeritur hic autem: an parentes possint exhaeredare filios nubentes cum indignis?

Affirmant Baldus, Goffredus ^{a)} et alii, apud Sanchez ⁴: ex Authent. Ut cum de appel., § Aliud quoque, ubi dicitur filium exhaeredari posse ob gravem injuriam patri illatam; et talem hanc esse dicunt. — Sed omnino negandum cum Sanchez ⁵; ac Suarez, Soto, Molina, Paludano, Tabiena, etc., apud ipsum, ac Bonacina ³. Ratio, quia in praefata Authentica expresse

Matrim., n. 28 et 29. — Sotus, in 4, dist. 29, qu. 1, art. 4, ad 4. — Molina, disp. 176, num. 14. — Palud., in 4, dist. 28, qu. 2, n. 33, v. Sed tunc est dubium. — Tabiena, v. Dos, num. 4, qu. 3. — ⁶ Disp. 6, de 4°. Praec. decal., punct. 6, § 3, n. 3.

debetur conveniens sustentatio, quamdiu ad secundas nuptias non convolaverit. — Ex jure Germanico (Cod. 2303), haeredes habent jus ad dimidiam partem portionis in successione legali ipsis assignatae. — Ex jure Hispanico (806-847, 930-955), conceditur parentibus disponente pro arbitrio de tertia suorum bonorum parte; tertia pars debetur descendendum; pars remanens debetur familiae, ita tamen ut salvo jure uxoris, uni vel pluribus filiis, posthabitis ceteris, eam pro arbitrio assignare possint. — Ascendentibus, si deficiunt descendentes, debetur e bonis filiorum dimidia pars.

^{b)} Hoc verbum « maxime » deest apud Laymann, qui loquitur absolute.

948. — ^{a)} Causae exhaereditationis non eadem ubique admittuntur; eas quisque debet ex jure proprio investigare. — Praeterea, in jure Gallico et Italico filius exhaeredari nequit, nisi ob indignitatem sententia judicis declarata. In jure Germanico ad exhaereditationem sufficit ut tempore conditi testamenti causa existat et in testamento exprimat (Cod. 2336).

949. — ^{a)} Goffredus de Trano, Sum., de desponsat. impuberum, n. 13, scribit: « Filia

Alii dicunt
filios nubentes
cum indignis
posse exhaeredari.

Omnino
negandum
est.

Fratri
graviter
egenti
relin-
quenda
hae-
reditas
sub
gravi.

declaratur eo solo casu posse filiam exhaeredari, quo filia minor 25 annis, rejectis nuptiis a patre oblatis, luxuriose vixerit.

Utrum autem adhuc in hoc casu possit pater filiam exhaeredare?

Negant pariter Bonacina ^{b)}, et Sanchez ^{b)} cum Abbate ^{b)}, Navarro ^{b)}, Suarez ^{b)}, Silvestro ^{b)}, Angelo ^{b)}, Henrico ^{b)} et aliis plurimis. Ratio, quia jus civile in hoc correctum est a canonico, arg. cap. Gemma 29, de sponsalib., ubi, ad servandam libertatem in matrimonio, irrita declaratur quaecumque poena in sponsalibus apposita. Cum autem in matrimonio, ratio Sacramenti sit dignior ratione contractus; ideo ad potestatem ecclesiasticam principaliter pertinet de matrimoniis disponere, et refellere statuta illa civilia quae omnimodam libertatem in matrimoniis diminuunt. — Contraducunt tamen ^{c)} Sotus, Molina, Salon, Ledesma ^{d)}, Vega, Vigue-rius et alii, apud Sanchez ¹⁾; horumque sententiam Bonacina vocat probabilem; et Sanchez, probabilissimam. Ratio, quia in dicto cap. Gemma sermo est de poena cui sponsi ultro se subijciunt, et ad quam nullo modo obstringebantur, nisi per pactum, quod quidem adversatur matrimonii libertati. Sed in nostro casu agitur de poena quae filiis juste infligitur; juste enim ex omni jure filii privantur legitima, quando grave crimen contra parentes committunt: quale autem majus crimen, quam

rejiciendo honestas nuptias velle filiam se prostituere?

Utraque sententia est probabilis; sed haec secunda videtur probabilior, juxta dicta n. 337. Tanto magis, quia etiam poena apposita in sponsalibus parti injuste resiliens, valet ex probabiliori sententia; ut dicemus de Matrim., Lib. VI, n. 853, Qu. 1. — Alia vide apud Salmant. ²⁾

Filii e contrario parentes exhaeredare possunt ob similes causas: quas videre poteris apud Salmant. ³⁾

Sed dubitatur 1°. An in casibus enumeratis possint parentes filiis etiam alimenta denegare?

Affirmant Vasquez et Silvester. — Sed communius et longe probabilius negant Salmant. ⁴⁾ cum Trullench et Villalobos, si filii aliunde alimenta non habeant ad vitam necessaria. Ista enim semper debentur, saltem ex jure canonico et naturali; et etiam dico de jure civili, ex quo tantum exhaeredare filium conceditur parentibus, non autem alimenta denegare.

Dubitatur 2°. Si pater justam causam habens, de facto tamen non exhaeredet filios, possint isti privari haereditate?

Respondendum negative, cum communi. Ita Molina, Lugo, Dicastillus, Trullench et Salmant. ⁵⁾ — Ratio, quia exhaereditio non ex jure naturali, sed vim habet ex jure civili; quo insuper sancitur, ut causa exhaereditationis, non solum in

Sotus, in 4, dist. 29, qu. 1, art. 4, ad 4. - Molina, disp. 176, n. 26 et seqq. - Salon, in 2^a 2^a, post qu. 61, de Dominio, qu. 5, art. 5, dub. 3, v. Possintne parentes. - Vega, Sum. silva, lib. 5, cas. 559. - Vigue-rius, Institut., cap. 16, § 7, vers. 6, v. Matrimonium adeo liberum est. - ¹⁾ De Matrim., lib. 4, disp. 25, n. 1. - Bonac., disp. 6, de 4° Praec. decal., punct. 6, § 3, n. 3. - Sanchez, loc. cit.,

n. 1, in fine. - ²⁾ Tr. 14, cap. 5, n. 90. - ³⁾ Loc. cit., n. 91. - Vasq., de Testam., cap. 6, § 3, dub. 4, n. 65. - Silvest., v. Haereditas II, n. 5, qu. 4. - ⁴⁾ Loc. cit., n. 92. - Trull., lib. 7, cap. 18, dub. 10, n. 4. - Villal., part. 2, tr. 30, diff. 17, n. 8. - Molina, disp. 176, n. 44. - Lugo, disp. 24, n. 166, v. Si parens. - Dicast., tr. 19, disp. 1, dub. 33, n. 524. - Trull., loc. cit., n. 6. - ⁵⁾ Loc. cit., n. 93.

patri danti sibi virum contradicere non potest; subaudio sine vitio ingratitudinis. Incurrit enim ingratitudinem, et poterit exhaeredari.

^{b)} Bonacina, loc. cit., negat filiam, quae nupserit invititis parentibus, posse exhaeredari attento jure canonico, quia in hoc correctum est jus civile. — Idemque tenent de eodem casu Sanchez, de Matr., lib. 4, disp. 25, n. 2; Navarrus, Man., cap. 14, n. 15; Rodericus Suarez, loc. cit., n. 20; Silvester, v. Lex, qu. 15; Angelus, v. Lex, n. 5, v. f.; Henricus Boich, in cap. Gemma, de sponsal., n. 10 et 11. — Abbas vero, in cap. Ecclesia, de constitut., n. 15, in generali dicit poenas, in odium matrimonii seu contrahentium appositas, sublatas esse;

et in cap. 1, de sponsal., n. 8: Statutum, inquit, disponens «circa poenam erga substantialia matrimonii, et si hoc facit apponendo poenam de novo, et sic inferendo damnum, non tenet».

^{c)} Scilicet negant leges civiles, quae exhaeredari permittunt filiam, invititis parentibus nubentem, fuisse jure canonico abrogatas.

^{d)} Bartholomaeus de Ledesma, in Summar., de Matrim., diff. 24, v. Circa secundum, dicit ante Tridentinum extitisse Authent. quamdam, quae sanciebat filiam minorem 26 annis, quae in proprium corpus peccasset, vel servo nupsisset, ingratitudinis ream futuram fuisse.

testamento inseratur, sed etiam legitime probetur. Ita in Authent. Non licet, C. de liberis praeteritis.

Dubitatur 3°. An pater possit exhaeredare filium ob causas similes enumeratis?

Affirmant Tapia, Vasquez, Villalobos, etc. — Sed negant probabilius Salmant. ¹⁾ cum Lugo, Molina, Lopez, etc.; cum in poenalibus non fiat extensio de casu ad casum: maxime, quia in jure prohibetur exhaereditio ob alias causas quam expressas, ex Authent. Ut cum de appellat., § Aliud quoque.

Dubitatur 4°. An pater recipiens filium in suam gratiam, et injuriam remittens, possit adhuc exhaeredare? — Negandum cum Salmant. ²⁾ Trullench, Lugo, Molina, Villalobos, etc., communiter: quia, remissa injuria, pater non habet amplius justam causam exhaeredandi.

Dubitatur 5°. An, si filius poenitentiam agat de crimine patrato contra patrem ante ejus mortem, possit pater eum exhaeredare?

Negant Trullench, Silvester, etc. — Sed probabilius affirmant Lugo ³⁾, et Salmant. ⁴⁾ cum Vasquez et Molina; quia poenitentia in foro humano a poena delinquentem non liberat.

Tapia, part. 2, lib. 5, qu. 21, art. 6, n. 10. - Vasq., de Testam., cap. 6, § 3, dub. 4, n. 64, i. f. - Villal., part. 2, tract. 30, diff. 17, n. 10. - ¹⁾ Tr. 14, cap. 5, n. 94. - Lugo, disp. 24, n. 166, i. f. - Molina, disp. 176, a n. 46. - Gregorius Lopez, part. 6, tit. 7, l. 8, glos. ult. - ²⁾ Loc. cit., n. 95. - Trull., lib. 7, cap. 18, dub. 10, n. 6. - Lugo, loc. cit., n. 167. - Molina, disp. 176, n. 54. - Villal., loc. cit.,

950. - a) Pauca hic addenda sunt de revocatione testamenti. Revocatio est actus quo testator conditum a se testamentum abrogat et destruit. Quivis potest ad libitum, sive ex parte sive ex integro, testamentum a se factum revocare. Revocatio autem (Cod. Gall., 1035 et seqq.; Ital., 888; Austr., 717; Hispan., 737; German., 2253 et seqq.) fit vel expresse per novum testamentum aut alium actum authenticum, vel tacite per rei legatae cessionem. — Testamentum deletum aut laceratum habetur ut revocatum, nisi constet scripti violationem factam esse praeter voluntatem testatoris. — Possunt plura testamentum, ab eodem facta, simul subsistere, in quantum scilicet prius posteriori non contradicit (Cod. Germ., 2258). — Hoc tamen non admittitur in jure Austriaco (§ 713), neque Hispanico (739), nisi in subsequenti testamento fiat expressa mentio de prae-

950. - « His adde: 1°. Rumpi testamentum ob posthumi praeteritionem ^{a)}.

« 2°. Peccare parentes, si absque justa causa, ex inordinato affectu erga liberos, successionis inaequalitatem inter eos instituunt. — Justae autem causae hujus inaequalitatis erunt: merita et obsequia majora; si pusilli magno sumptu in studiis alii debeant; si qui plus egere videantur (Diana ⁵⁾); si quis in studiis sustentatus sit doctor, possitque lucrari, et alii secus; immo pater id quod habet supra partes legitimas filiis debitas, potest de rigore relinquere extraneo. — Trullench ⁶⁾, Bonacina ^{b)}, Diana ⁷⁾.

« 3°. Liberos naturales, nisi legitimitati sint, respectu patris non esse haeredes necessarios; respectu tamen matris, esse: idque aequali jure cum legitimis. — Quod si tamen pater liberis caret, naturales potest instituere haeredes: modo parentes superstites legitima portione non priventur.

« 4°. Fratrem et sororem tunc tantum posse infirmare testamentum, si persona infamis instituta sit. — Laymann ⁸⁾. Vide Bonacina ⁹⁾.

« 5°. Patrem non posse expensas factas pro filio in studiis litterarum repetere, siquidem eas liberaliter fecit vel

num. 11. - Trull., loc. cit., n. 6. - Silvest., v. Haereditas II, n. 3, qu. 2, i. f. - ²⁾ Loc. cit., n. 168. - ⁴⁾ Loc. cit., num. 96. - Vasq., de Testam., cap. 6, § 3, dub. 5. - Molina, disp. 176, num. 57. - ⁵⁾ Part. 1, tr. 8, resol. 88. - ⁶⁾ Lib. 7, cap. 18, dub. 10, n. 2. - ⁷⁾ Loc. cit. - ⁸⁾ Lib. 3, tr. 5, cap. 5, num. 14 et 15. - ⁹⁾ Disp. 3, de Contract., qu. 17, punct. 3.

cedenti, et nisi declaratur illi standum esse sive ex parte sive ex integro. — Testamentum ipsa lege revocatur, si, eo confecto, compareat haeres necessarius omnino praetermissus (Ital., 888). — Jus tamen Gallicum et jus Austriacum non admittunt hanc dispositionem, sed utrumque jus reducit testamentum ad partem disponibilem. Ex jure Germanico ab haerede necessario impugnari potest testamentum (Cod. 2079). Ex jure Hispanico revocatur testamentum, sed firma manent legata nisi sint inofficiosa (Cod. 814 et seqq.). — Loco hujus dispositionis viget in jure Anglico haec altera dispositio, ut nempe testamentum, sive viri, sive mulieris, per subsequens matrimonium rescindatur.

^{b)} Bonacina, disp. 3, qu. 17, punct. 3, n. 21, haec scribit: « Ex justa causa et secluso scandalo, posse saltem in foro conscientiae

Praeteritio posthumi rumpit testamentum.

Inaequalitas inter liberos in successione, aliquando licita.

Quid de filiis naturalibus.

Quando fratres possint infirmare testamentum.

Quando expensae factae pro studio repetantur.

Filia, luxuriose vivens rejectis nuptiis, probabiliter nequit exhaeredari.

Probabilius potest exhaeredari.

Ob similes causas parentes possunt exhaeredari.

In dictis casibus, parentes nequeunt denegare alimenta.

Pater remittens injuriam, jam non potest exhaeredare.

Filius, etsi poenitentiam egerit, probabilius potest exhaeredari.

Patre non exhaeredante, filii nequeunt privari haereditate.

« donavit; secus, si habuit animum repetendi, et computandi in legitimam. — Quod si pater non repetiit quando potuit, non tenetur filius, eo mortuo, in divisione conferre in commune; quia praesumi potest liberaliter factas vel condonatas, nisi aliunde constet contrarium. Azor, « Villalobos, Trullench ¹. Vide supra, « cap. 3, dub. 2, de Donatione ».

951. - Hic quaeritur ¹. An filii illegitimi possunt succedere parentibus?

Ante omnia advertendum, filios illegitimos alios dici naturales, alios spurios. — Naturales dicuntur ii qui nascuntur ex parentibus solutis, inter quos matrimonium bene contrahi poterat vel tempore conceptionis, vel tempore natiuitatis. — Omnes alii dicuntur spurii, nempe si nascantur ex parentibus incestuosis, vel adulteris, vel voto solemniter ligatis. Istorum autem aliqui dicuntur geniti ex damnato concubitu, nimirum quando ob copulam est imposita matri poena mortis, puta, si ipsa coierit cum ascendente, vel descendente, vel si cum adulterio intercesserit incestus, et in aliis casibus apud Salmant. ².

Certum est autem quod parentes tenentur alimenta praestare filiis, etiam spurii, et adhuc ex damnato coitu natis, si isti nequeant aliunde sustentari. Et in hoc merito jus canonicum, in cap. Cum haberet, de eo qui duxit, etc., correxit jus civile in Authent. Ex complexu, C. de incest. nupt., ubi vetitum erat spurii etiam alimenta praebere.

Quoad successionem vero, filii naturales, si pater careat filiis legitimis ^{a)}, de

jure novo communi ³ possunt succedere patri in omnibus bonis; vide Lugo ⁴ et Lessius ⁵. — Si autem pater habeat filios legitimos, potest ipse relinquere naturalibus ^{b)} duodecimam partem bonorum. Lugo ⁶. — Et deficientibus filiis legitimis, naturales succedunt ab intestato patri (non relinquenti tamen uxorem) in sextam partem haereditatis, dividendam cum matre. Lugo ⁷. — Ipsi vero filii naturales succedunt matri aequae ac legitimi, non solum ex testamento, sed etiam ab intestato. Lugo ⁸.

Filii autem spurii praeter alimenta nihil penitus ex quocumque titulo possunt recipere a patre, neque inter vivos, neque ex testamento aut ab intestato; et si quid acceperint, tenentur in conscientia restituere haeredibus patris. Ita communiter Salmant. ⁹, Croix ^{c)}, Lessius ¹⁰, Lugo ¹¹ et Sanchez ¹². Et vocant praedicti Lessius ^{d)}, Lugo ^{e)} et Sanchez omnino improbabilem opinionem Soti, Ledesmae et Angles, dicentium posse in conscientia spurios accipere inter vivos aliquid a patre, modo non sint filii clerici vel religiosi. — Ratio, quia isti spurii effecti sunt per legem omnino incapaces in odium genitorum; ut habetur ex Novella 74, cap. 6, tit. Quib. mod. naturales filii, ubi dicitur: Neque participanda eis ulla clementia est; sed sit supplicium etiam hoc patrum, ut agnoscant quia neque quicquam peccatricis concupiscentiae eorum habebunt filii.

An autem spurius possit succedere matri?

Negant Covarruvias ^{e)} et Molina ^{e)}, apud Lessium ^{f)}, qui hanc veriore sententiam

Naturales, quando et quomodo succedant parentibus.

Spurii probabiliter potest succedere matri.

Si pater instituit haereditatem cum pacto bona reddendi spurio:

probabiliter possunt retineri ab haerede, et spurio liberaliter dari;

probabiliter restituentur haeredi ab intestato;

probabiliter ex iustitia tradenda spurio.

tentiam putat. Sed dicit contrariam non esse improbabilem (et merito, cum textus citatus loquatur de solis patribus). — Sicut neque improbabilem [Lessius] censet sententiam, quam tenent Sà et Henriquez, scilicet, quod possit spurio retinere ea quae mater ipsi reliquit, donec a iudice per sententiam illis privetur.

952. - Quaeritur ². Si pater instituit haereditatem amicum, cum pacto ut bona reddat spurio, et haeres acceptet; an iste teneatur reddere in conscientia? — Adsunt tres sententiae probabiles, ut ajunt Salmant. ¹.

Prima dicit, talem haereditatem posse retinere; et pro suo arbitrio potest dare spurio ex sua gratuita donatione, et contra potest negare si velit. Quia ex una parte promissio illa contra leges eum non obligat; et vice versa vere est haeres, et dominium acquirit haereditatis. Ita Sanchez ², Molina ³, Lessius ⁴ et Lugo ⁵, qui vocat hanc veriore et communem ^{a)} cum Vasquez, Diana, etc.

Secunda sententia mihi probabilior dicit haereditatem teneri bona restituere haeredi ab intestato. Quia ex una parte non tenetur illa tradere spurio, cum non teneatur gravamen illud observare, utpote appositum contra legem; ex altera non potest haereditatem retinere contra voluntatem testatoris, qui nunquam intentionem habuit ut apud eum bona remaneant. — Ita Sotus ^{b)}; item Salon, Ledesma ^{b)}, Trullench, apud Salmant. ⁶; et valde probabilem hanc vocat Sanchez.

Tertia vero sententia, quam ut non minus probabilem enixe tuentur Salmant. ⁷ (et non immerito), tenet haereditatem bene acquirere haereditatem, sed ex iustitia

Less., cap. 19, num. 66. - Sà, v. Haereditas, num. 7. - Henrig., lib. 11, cap. 21, n. 1. - ¹ Tr. 14, cap. 5, n. 69. - ² Consil. mor., lib. 4, cap. 3, dub. 20, num. 9 et 11. - ³ Disp. 169, n. 10 et 14. - ⁴ Loc. cit., num. 60 et 62. - ⁵ Disp. 24, n. 95. - Vasq., Opusc. de Testam., cap. 5, § 7,

citatur, tamquam negantes filium spurium posse matri succedere, ut refert S. Alphonsus; at n. 65 addit aliorum sententiam, quae dicit filium conjugati cum soluta, vel filium sacerdotis ex soluta, uno vel altero concubitu susceptum, posse matri succedere; de qua dicit: « Haec sententia non videtur improbabilis... Contraria tamen est verior ».

pacti initi teneri eam reddere spurio. — Ratio, quia promissio illa facta in pretium haereditatis promissae, satis obligat haereditatem ex iustitia, postquam haereditas est tradita; maxime, si ideo haeres aliquam partem bonorum sibi acquisiverit.

Ad objectionem autem, quod illa promissio non obliget, tum quia facta est contra legem et in ejus fraudem, tum quia gravamen illud, sive conditio est turpis, et ideo rejicitur a lege; — respondent aliud esse, quod promissio sit contra legem; aliud, quod materia sive res fuerit promissa contra legem. Promissio enim facta ad obtinendam rem turpem, illicita quidem est ac invalida ante traditionem rei turpis; postquam vero res turpis jam est tradita, promissio pretii valet et obligat, ejusque impletio licita est. Sicut enim qui promittit pretium meretrici illicite promittit, et ante copulam non tenetur promissionem implere; at copula secuta, licite pretium tradit, et ex iustitia tradere tenetur (ut diximus n. 712): ita a pari, quamvis haeres illicite promittat tradere spurio haereditatem, et peccet promittendo, quia fraudat legem; licite tamen potest et debet ipsi tradere haereditatem ex pacto inito, postquam testator ipsi haereditatem reliquit.

953. - « Quaeseres III°. Qui haeredes succedant ab intestato, aut testamento rupto vel irritato? »

« Resp. 1°. Ante omnes alios patri succedere legitimos liberos; et in demeritum locum, nepotes. »

« 2°. Deficientibus descendentes, patrem et matrem defuncti; et in eorum locum, avos et avias. »

n. 106 et seqq. - Diana, part. 5, tr. 3, resol. 121. - Salon, in 2^a 2^a, post qu. 61, de Dominio, qu. 5, art. 5, dub. ult., concl. 1. - Trull., lib. 7, cap. 18, dub. 7, n. 4. - ² Tr. 14, cap. 5, n. 70. - Sanchez., loc. cit., n. 4 et 11. - ³ Loc. cit., n. 73 et seqq.

952. - a) Scilicet, pro hac sententia, quam ipse vocat veriore et satis communem, Lugo adducit Vasquez, Diana, etc.

b) Sotus, de Just. et Jure, lib. 4, qu. 5, art. 1, ad 4 argum.; Martinus de Ledesma, 2^a 4^a, qu. 18, art. 1, dub. 16, v. Ex quibus colligitur, quidquid dicant Salmant., sententiam hanc tenent de solo filio clerici in sacris aut religiosi.

Objectione respondetur.

Quinam succedant ab intestato.

Quinam dicantur filii naturales.

Quinam spurii.

Parentes tenentur alimenta praestare etiam spurii.

Azor, part. 2, lib. 2, cap. 4, qu. 18. - Villal., part. 2, tr. 41, diff. 7, num. 9. - ¹ Lib. 4, cap. 1, dub. 3, num. 14. - ² Tr. 14, cap. 5, num. 48 et 49. - ³ Auth. Licet, C. de naturalib. liberis. - ⁴ Disp. 24, n. 88. - ⁵ Cap. 19, n. 71. - ⁶ Loc. cit., num. 88. - ⁷ Loc. cit., num. 90. - ⁸ Loc. cit., n. 91. - ⁹ Tr. 14, cap. 5, n. 62. - ¹⁰ Cap. 19, n. 58. -

¹¹ Disp. 24, n. 92. - ¹² Consil. mor., lib. 4, cap. 3, dub. 19, num. 5. - Sanchez., loc. cit., n. 4. - Sotus, de Just. et Jure, lib. 4, qu. 5, art. 1, ad 4; et in 4 Sent., dist. 41, art. 4, concl. 2. - Martin. de Ledesma, 2^a 4^a, qu. 18, art. 1, dub. 16, v. Ad tertium. - Angles, Flor. theol., quaest. de Dominio, art. 3, diff. 2.

uni plus relinquere quam alteri, modo reliqui filii non priventur legitima portione... Quamobrem pater filio studioso sibi que morem gerenti, potest plus relinquere quam alteri, salva legitima ».

951. - a) Et parente.

b) Et eorum matri simul, ut ait Lugo.

c) Croix, lib. 3, part. 2, n. 1164 et 1167, negat quidem spurios posse quidquam, praeter alimenta, recipere a patre; non tamen addit eos teneri restituere, si quid hujusmodi

repperint: quod ceteroquin ex praemissis sequitur.

d) Lessius, loc. cit., non dicit opinionem Soti, etc., improbabilem esse; Lugo vero, loc. cit., n. 92: « Rejicitur, inquit, ab aliis tamquam omnino improbabilis ».

e) Covarruvias, de Matrim., part. 2, cap. 8, § 5, n. 21; Molina, disp. 167, n. 7, concl. 4, id negant dumtaxat de spurio qui natus est ex coitu damnato et lege humana punibili.

f) Lessius, cap. 19, n. 64, eos auctores

« 3°. His quoque deficientibus, fratres et sorores ex utraque parte conjunctos; idque aequis portionibus, exclusis iis qui ex solo patre vel matre conjuncti sunt.

« 4°. Si ex fratribus vel sororibus utrinque conjunctis unus mortuus liberos reliquerit, succedunt hi loco parentis sui cum patris, non in capita, sed in stirpes. — Si tamen fratres et sorores utrinque conjuncti omnes mortui sunt: tunc eorum liberi, exclusis patris ex una tantum parte conjunctis, non in stirpes, sed capita, adeoque aequis portionibus succedunt; quia duorum fratrum filii, cum suorum parentum loco, sed jure propriae conjunctionis succedunt. Cum ergo aequaliter juncti sint, aequales etiam in portione haereditatis esse debent ». [Ita Salmant. ¹ cum Lugo, Molina, etc., contra alios].

« 5°. Deficientibus fratribus et sororibus utrinque conjunctis eorumque liberis, succedunt fratres et sorores ex una tantum parte conjuncti; hoc tamen discrimine, ut qui ex parte patris sunt conjuncti, succedant in bona a patre provenientia, in reliquis aequaliter omnes.

« 6°. Si fratres et sorores eorumque filii deficient, succedunt propinquiores collaterales, usque ad decimum gradum: et fit talis successio in capita, nulla habita ratione, an ex altera parte, an ex utraque sint conjuncti ». — [Authent. *Post fratres, C. de legit. haered.*].

« 7°. In horum defectu succedit uxor; et denique in illius morte, fiscus saecularis, in bonis omnibus laici ab intestato defuncti: fiscus autem ecclesiasticus, in bonis clerici. — Laymann ² ».

954. — Hic quaeritur 1°. *Quomodo facienda sit inter fratres collatio bonorum, a parente defuncto provenientium?*

¹ Tr. 14, cap. 5, n. 106. - Lugo, disp. 24, n. 189. - Molina, disp. 164, n. 12. - ² Lib. 3, tr. 5, cap. 6, n. 1 et seqq. - ³ Ex leg. penult. et ult., ff. de dotis collat.; cum Auth. de immensis donation., § *Posita igitur*. - ⁴ Tr. 24, n. 75. - ⁵ Loc.

955. - ^{a)} Navarrus, *Man., cap. 17, n. 160*, ita profecto docet; sed *n. 159*, excipit libros quos pater emit et tradidit filio, qui versabatur in litterarum studiis, si doctor effectus aut jam emancipatus non erat; quos Navarrus vult conferendos esse.

^{b)} Silvester exceptionem hanc non uni-

Haec collatio, licet de jure antiquo locum haberet tantum, quando filii ab intestato patri succedebant; de jure tamen novo, ex Authent. *de triente et semisse*, § *Illud quoque bene*, tenentur semper filii conferre bona a patre obtenta: nisi pater expresse eos a collatione exemerit, vel nisi aliquis eorum nolit habere cum aliis portionem, contentus iis quae in vita de bonis defuncti habuit. Poterit tamen petere, si aliquid a patre in dotem vel causa matrimonii aut simili, ei fuerat commissum: nisi promissione illa aliorum legitima laesa fuerit ³. — Salmant. ⁴ cum communi.

955. - Quaeritur 2°. *An sumptus a patre pro filii studio, libris, doctoratus gradu facti, debeant in collationem et portionem bonorum afferri?*

Resp. Negative cum communi; quia haec cedunt in bonum commune. Salmant. ⁵ cum Navarro ^{a)}, Bonacina, Molina. — Nisi (dicunt Navarrus, Silvester ^{b)}, etc. ⁶) in manu patris aderant bona propria filii, v. gr. castrensia vel quasi-castrensia. Tunc enim censetur de illis filium in studiis sustentasse.

Extendunt 1° hanc doctrinam ad expensas factas pro aliqua dignitate. Tunc enim praesumitur pater potius eas donasse: nisi aliud expresserit, aut sumptus scripserit in libro rationum cum filio, quia ex hoc contrarium judicatur. — Extendunt 2° ad expensas factas, ut filius militiam ingrediatur, vel obtineat beneficium, vel ut liberetur a vinculis aut a poena criminis. Ita Salmant. ⁷ cum Molina, etc. — Extendunt 3° ad expensas factas pro filii honesta recreatione. Navarrus ^{c)}, Silvester ^{d)}, cum Salmant. ⁸.

956. - Quaeritur 3°. *An conferrí debeat patrimonium a patre filio donatum ad sa-*

cit., n. 76. - Bonac., disp. 3, de Contr., qu. 6, punct. 7, § unic., n. 7 et 9. - Molina, disp. 239, n. 1. - Navarrus, *Man.*, cap. 17, n. 160. - ⁶ Apud Salmant., loc. cit., n. 76. - ⁷ Tr. 24, n. 77. - Molina, disp. 240, n. 3; et disp. 241, n. 9. - ⁸ Loc. cit., n. 77, i. f.

versim apponit; sed casu quo apud patrem exstant bona filii castrensia vel quasi-castrensia; « *in dubio*, inquit, praesumetur quod pater administratorio nomine egerit id de pecunia ipsius filii, et sic imputabitur in partem ejus ». Ita ille, v. *Peculium II, qu. 8*.

^{c)} Navarrus, *Man., cap. 17, n. 160*, negat

Collatio bonorum patris defuncti, quando facienda.

Patrimonium ecclesiasticum laedens aliorum legitimam, probabiliter conferendum.

Sumptus facti pro studio filii non sunt conferendi.

Alii sumptus non conferendi.

ros Ordines suscipiendos, si donatio laedat aliorum filiorum legitimam?

Negant Gomez, Pereyra ^{a)} et alii, apud Salmant. ¹, ex concilio Tridentino ², ubi prohibetur omnis alienatio patrimonii. — Affirmant vero probabiliter Lugo ³, Salmant. ⁴ cum Vasquez, Molina, Ledesma ^{b)}, Bonacina, etc.; quia donatio quae laedit aliorum jus est jure naturali illicita. Concilium autem (respondetur) non absolute prohibet patrimonii alienationem, sed tantum quando clericus aliter decenter vivere nequit: hinc licite clericus potest sponte patrimonium conferre, spe majorem portionem consequendi. Salmant. ⁵.

957. - Quaeritur 4°. *An filius conferre teneatur quae de bonis paternis male expendit in ludis, meretricibus, etc.?*

Affirmant Navarrus, Silvester, Bonacina, Vasquez, etc., apud Salmant. ⁶: modo expensae fuerint in magna quantitate, et pater eas non remisit. — Negant vero Salmant. ⁷ cum Molina, Soto ^{a)}, Fagundez: modo filius plus non consumpserit male, quam pater contentus fuit, ut in suam sustentationem et honestas recreationes expenderet. Secus, si expensae excessissent. — His autem limitationibus utrinque positis, facile hae duae sententiae conciliantur.

Gomez, in leg. 29 Tauri, n. 21, v. *Ex quo*. - ¹ Tr. 24, num. 78. - ² Sess. 21, de Reform., cap. 2. - ³ Disp. 5, n. 37. - ⁴ Loc. cit., n. 79. - Vasq., Opusc. de Testam., cap. 7, § 5, dub. 10. - Molina, disp. 238, n. 15; et disp. 241, num. 10. - Bonac., disp. 3, qu. 6, punct. 7, § unic., num. 5, v. f. - ⁵ Loc. cit., n. 81. - Navarrus, *Man.*, cap. 17, n. 164. - Silvest., v. *Peculium II*, qu. 9. - Bonac., loc. cit., n. 10.

conferenda esse ea quae pater pro filio, prae caeteris, impendit in vestitu, cibo, equitatu, nisi cum pater donavit ei aliquam summam, ut de ea pro libito disponderet, et ipse suo arbitrio in praedictis impendit. — Silvester vero, v. *Peculium II, qu. 8, i. f.*, postquam dixit conferendos esse sumptus pro studio factos, si pater haberet bona filii castrensia vel quasi-castrensia, subdit: « Quod tamen videtur limitandum, quando pater dedit pro causa necessaria, non autem pro voluntaria ».

956. - ^{a)} Franciscus de Caldas, Pereyra et Castro, in leg. Si curatorem, § 12, *Laesis, n. 132*, non satis accurate a Salmant. citatur; nam affert quidem hanc sententiam, sed subdit: « Licet hoc controversia non careat, et contrarium asserat Covarruvus..., qui censet hujusmodi donationem fore imputandam ».

958. - Quaeritur 5°. *An expensae factae a patre in die nuptiarum sint in collationem adducendae?*

Resp. Negative cum communi, etiamsi filius habeat bona propria: nisi aliud expresse constet de voluntate patris ^{a)}. Navarrus, Molina, Bonacina, etc. cum Salmant. ⁸.

959. - Quaeritur 6°. *An mobilia, vestes pretiosae et similia, data a parentibus, sint in collationem afferenda?*

Affirma, nisi parentes expresse aliud disposuerint, ex leg. *Ut liberis*, et leg. *Illud, C. de collation.* — Et idem de arrhis et muneribus. Salmant. ⁹ cum communi, Sanchez ^{a)}, Bonacina, etc.

Idemque dicunt de vestibus pretiosis datis a viris uxoribus, constante matrimonio. — Secus vero dicendum de vestibus ordinariis.

960. - « His adde 1°. Si uxor, susceptis ex priori marito liberis, ad secundas nuptias transit, quidquid a priore marito, donatione, aut testamento acquisivit, ejusdem matrimonii liberis cedere. — Similiter, si maritus alteram uxorem ducat.

961. - « Adde 2°. Haeredem adeundo haereditatem, non commoda tantum et jura, sed etiam debita et onera realia

Vasq., loc. cit., dub. 7, i. f. - ⁶ Loc. cit., n. 82. - ⁷ Loc. cit., num. 83; et tr. 13, cap. 5, num. 44. - Molina, disp. 242, n. 3 et 4. - Fagund., Decal., lib. 4, cap. 24, num. 2. - Navarrus, *Man.*, cap. 17, n. 165. - Molina, disp. 238, n. 12. - Bonac., loc. cit., num. 11. - ⁸ Tract. 24, num. 55. - ⁹ Tract. 24, num. 86. - Bonac., disp. 3, qu. 6, punct. 7, § unic., n. 13.

^{b)} Petrus de Ledesma a Salmant. utique pro hac sententia adducitur; sed apud ipsum, *Sum., de Sacram. Ordinis, cap. 7, concl. 6*, id non reperitur.

957. - ^{a)} Sotus, *de Just. et Jure, lib. 4, qu. 5, art. 2*, satis perspicue sententiam negativam innuit, dicens pupillos et minores, qui in studio vel curia a patribus sustentantur, posse parvam aliquando quantitatem respectu sui status ludere.

958. - ^{a)} Auctores ex Salmant. hic citati praetermittunt ampliationem: Etsi filius bona habeat propria. — Et pariter Molina non admittit limitationem (quam Bonacina etiam praetermittit): Nisi aliud expresse constet de voluntate patris.

959. - ^{a)} Sanchez, *de Matrim., lib. 6, disp. 25, n. 11 et seqq.*, id perspicue insinuat,

Expensae nuptiarum non sunt conferendae.

Mobilia, vestes pretiosae, etc., quandoque conferenda.

Uxor ad secundas nuptias transiens.

Haeres in se suscipit onera realia defuncti.

« defuncti in se transferre. — Interim ta-
« men duplici beneficio gaudere:

Duplici
beneficio
gaudet,

« 1°. Ut supra vires haereditatis non
« obligetur.

« 2°. Quod deductis expensis funeris, et
« solutis debitis, quartam partem » [Quae
vocatur *falcidia* in legatis, sive donationi-
bus causa mortis, non vero in legatis piis;
ut Salmant. ¹; *trebellianica* autem in fidei-
commissis] « haereditatis obtinere debeat
« haeres vel haeredes; et si eam non ha-
« bent, legatis (non tamen piis, ut notat
« Trullench ²) detrahere possunt, beneficio
« legis Falcidiae. — Laymann ³, Sanchez ^{a)}.

« Ut autem hoc beneficio frui possit

« haeres, conficere tenetur inventarium ». modo con-
[Intra 30 dies, et per alios 60 concludere ⁴,
nisi adsit legitimum impedimentum]; « ta-
« metsi hanc obligationem testator pos-
« sit remittere, respectu legatariorum et
« fideicommissariorum, quibus ex mera
« liberalitate aliquid relinquit: non tamen
« respectu creditorum, quibus praejudi-
« care non potest. Universim enim ab
« onere inventarii et a rationibus redden-
« dis, eos quibus potest relinquere bona,
« sine onere dandi partem aliis, potest
« liberare, iisque concedere ut eorum di-
« ctis vel juramento stetur. — Molina,
« card. de Lugo ⁵ ».

ficiat inven-
tarium.

Quando-
que eximi-
tur ab one-
re conficien-
di inventa-
rii.

¹ Tr. 14, cap. 5, n. 196. — ² Lib. 7, cap. 18, dub. 12, n. 2,
ex Auth. *Similitér*, C. ad legem Falcidiam. — ³ Lib. 3,

tr. 5, cap. 6, n. 7. — ⁴ L. ult., § 2 *Sin autem dubius*, C. de
jure deliberandi. — *Molina*, disp. 219. — ⁵ Disp. 24, n. 236.

dicens munera ista, si sint quotidiana, censeri
donata; si vero sint pretiosa, censeri commo-
data dumtaxat ad usum.

961. — ^{a)} Sanchez, *Decal.*, lib. 4, cap. 15,
n. 36 et 37, negat haerodem teneri ad vota
defuncti explenda, ultra vires haereditatis.